

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDEKİ YETERSİZLİK
DUYGULARIYLA ÖĞRENCİLERİN ANNE VE
BABALARINA BAĞLANMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice BİLGER

İstanbul

Aralık, 2018

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDEKİ YETERSİZLİK
DUYGULARIYLA ÖĞRENCİLERİN ANNE VE BABALARINA
BAĞLANMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice BİLGER

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

İstanbul

Aralık, 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

Üye Dr. Öğr. Üyesi Esra TÜRK

Üye Dr. Öğr. Üyesi Yasemin DERİNGÖL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “**Üniversite Öğrencilerindeki Yetersizlik Duygularıyla Öğrencilerin Anne ve Babalarına Bağlanmaları Arasındaki İlişki**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Hatice BİLGİR

İstanbul, 2018

ÖNSÖZ

Geriyeye dönüp baktığımda her daim bana yol gösterici ve destekleyici tavırlarını hatırladığım, hoşgörüsü, sabrı ve nazik tavırları ile bana destek olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT' a ve değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Yaşamımda kendisinden çok şey öğrendiğim ve hâlâ öğrenmeye devam ettiğim benim en değerli dayanağım olan canım annem Şefika BİLGER' e, eğitim konusunda her daim bizi destekleyerek elinden geleni fazlasıyla önümüze seren babam Osman BİLGER' e, hayatta aldığım en güzel hediye olan ve varlığına şükrettiğim canım kardeşim Recep BİLGER' e sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum. İyi ki varsınız.

Mesleğe adım attığım günden itibaren bana her daim destek olan ve yeni ufuklar açan değerli büyüğüm, saygıdeğer meslektaşım Mehmet ARPACI' ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Yaşamda var olan güzellikleri görmek ve sevgiyle kalmak dileğiyle..

Hatice BİLGER

İstanbul, 2018

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDEKİ YETERSİZLİK DUYGULARIYLA ÖĞRENCİLERİN ANNE VE BABALARINA BAĞLANMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hatice BİLGER

Yüksek Lisans, Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi Nüket AFAT

Aralık - 2018; 140 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin yetersizlik duyguları ile anne ve babalarına bağlanma ilişkisinin incelenmesidir. Araştırma, anne-babaya bağlanma biçimleri ile yetersizlik duyguları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkiyel tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evreni 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da çeşitli üniversitelerde öğrenim gören 321'i kadın ve 112'si erkek toplam 433 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada niceliksel veriler karşılaştırılırken iki grup arasındaki fark için Tek Örneklem T testi, ikiden fazla grup parametreleri için Varyans Analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyonu ile test edilmiştir. Araştırma verileri Yetersizlik Duygusu Ölçeği, Anne ve Babaya Bağlanma Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre yetersizlik duygusu ölçeği ile anneye bağlanma ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersizlik duygusu ile babaya bağlanma ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken babaya bağlanma ölçeği alt boyutları arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Demografik özellikler açısından değerlendirildiğinde yetersizlik duygusu ile yaş, çocukta annenin algılanan tutumu ve çocuklukta babanın algılanan tutumu değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Anneye bağlanma ile cinsiyet, çocuklukta annenin algılanan tutumu,

yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yer ve öğrencinin geçimine ailesinin katkısı değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca babaya bağlanma ile babanın mesleği, çocuklukta babanın algılanan tutumu ve öğrencinin geçimine ailesinin katkısı değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Anneye bağlanma, Babaya bağlanma, Yetersizlik duygusu

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN INFERIORITY FEELINGS OF UNIVERSITY STUDENTS AND THEIR ATTACHMENT TO PARENTS

Hatice BİLGER

Master, Psychological Counseling and Guidance

Thesis advisor: Asst. Prof. Nüket AFAT

December - 2018; 140 Pages

The aim of this research is to examine the relationship between inferiority feelings of university students and attachment to their parents. Research is a descriptive study in the form of relational scanning, which involves attachment styles to the parent and feelings of inferiority. The universe of the research was identified as university students studying in Istanbul in 2017-2018 education year. The sample of the research is composed of 433 university students, including 321 female and 112 male students studying in various universities in Istanbul. One Sample Test was performed in two group comparison of quantitative data Anova was performed in comparison of parameter groups in situation of more than two groups. Relation between dependent variable and independent variable was tested with Pearson correlation. The research data were collected with Inferiority Feeling Scale, Parental Bonding Scale and Personal Information Form.

The research results indicate that there is a statistically significant relationship between the inferiority feeling scale and bonding scale to the mother and bonding subscales of the parents. There is no statistically significant relationship between the scale of inferiority feeling and bonding scale to the father. Based on the demographic variables, there is a significant relationship between inadequacy and age, perceived attitude of mother in child and perceived attitude of father in childhood. Attachment to the mother found a significant relationship between gender, mother's perceived attitude in

childhood, the place where majority of life is spent, and the contribution of family to the livelihood of the student. There is also a significant relationship between attachment to father and father's profession, father's perceived attitude in childhood, and the contribution of family to livelihood of the student.

Keywords: Attachment to mother, Attachment to father, Inferiority feeling.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sayıtlılar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II.....	10
2.1.Bağlanma Kuramı.....	10
2.1.1.Bağlanma Davranışı Ve Doğası	10
2.1.2.Bağlanma Kuramı: İçsel Çalışan Model.....	12
2.1.3.Anne Baba Davranışları Ve Bağlanma	21
2.1.3.1.Ana Babalık ve İlgi	24
2.1.3.2.Ana Babalık ve Aşırı Koruma	25
2.1.4.Gelişim Dönemlerine İlişkin Bağlanma	26
2.1.4.1.Bebeklik Ve Çocukluk Döneminde Bağlanma	26
2.1.4.2.Ergenlik Döneminde Bağlanma	31
2.1.4.3.Yetişkinlik Döneminde Bağlanma	32
2.1.4.3.1.Hazan ve Shaver'ın Yetişkin Bağlanma Modeli.....	33
2.1.4.3.2.Dörtlü Bağlanma Modeli:	34
2.2.Yetersizlik Duygusu	38
2.2.1.Bireysel Psikolojide Kişilik Gelişimi	38
2.2.1.1.Yaşam Tarzı.....	40

2.2.1.2.Doğum Sırası	41
2.2.1.3.Sosyal İlgi	43
2.2.2.Yetersizlik Duygusu	46
2.2.2.1.Cesaretin Kırılması.....	50
2.2.2.2.Kendi Değerini Yadsıma	51
2.2.2.3.Üstünlük Çabası	52
2.2.3.Yetersizlik Duygusu Kaynakları	54
2.2.3.1.Organ Yetersizliği	55
2.2.3.2.Şımartılma.....	56
2.2.3.3.İhmal Edilme.....	57
2.3. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	59
2.3.1. Bağlanma İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	59
2.3.2.Yetersizlik Duygusu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	63
BÖLÜM III.....	65
YÖNTEM.....	65
3.1 Araştırmanın Modeli.....	65
3.2 Evren Ve Örneklem	65
3.3 Verilerin Toplanması.....	68
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	68
3.3.2. Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği.....	69
3.3.3. Yetersizlik Duygusu Ölçeği.....	70
3.4.Verilerin Analizi.....	72
BÖLÜM IV	73
BULGULAR	73
BÖLÜM V.....	105
TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	105
5.1. Sonuç ve Tartışma	105
5.2. Öneriler	121
KAYNAKÇA	123
EKLER	135
Ek 1: Araştırma İzin Belgesi.....	135
Ek2: Kişisel Bilgi Formu	136
Ek 3: Yetersizlik Duygusu Ölçeği.....	137

Ek 4: Anne-Babaya İlişkin Görüşler Ölçeği-I	138
Ek 4: Anne-Babaya İlişkin Görüşler Ölçeği-II	139

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Adı:

Sayfa No:

Şekil 1. Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Stilleri Şeması35

TABLULAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 3.1. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı ..	66
Tablo 4.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Anne ve Babaya Bağlanma Envanterinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri.....	73
Tablo 4.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu Envanterinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri.....	74
Tablo 4.1.3. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları	75
Tablo 4.1.4. Anneye Bağlanma Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	76
Tablo 4.1.5. Babaya Bağlanma Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78
Tablo 4.1.6. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Öğrencinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4.1.7. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne Baba Birlikteliğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	80
Tablo 4.1.8. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	81
Tablo 4.1.9. Anneye Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	82
Tablo 4.1.10. Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	82
Tablo 4.1.11. Anneye Bağlanma Envanteri Puanlarının Öğrencinin Altı Yaşına Kadar Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları	83

Tablo 4.1.12. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	84
Tablo 4.1.13. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Kişilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	86
Tablo 4.1.14. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yer Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	87
Tablo 4.1.15. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	88
Tablo 4.1.16. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkı Sağlama Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	89
Tablo 4.2.1. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları.....	90
Tablo 4.2.2. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	91
Tablo 4.2.3. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	92
Tablo 4.2.4. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Anne Baba Birlikteliğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.2.5. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Annenin ve Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	94
Tablo 4.2.6. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Annenin Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları.....	95
Tablo 4.2.7. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	95

Tablo 4.2.8. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Öğrencinin Altı Yaşına Kadar Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları	96
Tablo 4.2.9. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	97
Tablo 4.2.10. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Kişilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları	98
Tablo 4.2.11. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları	99
Tablo 4.2.12. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	99
Tablo 4.2.13. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkı Sağlama Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları	100
Tablo 4.3.1. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duyguları ile Anne ve Babalarına Bağlanmaları Arasındaki İlişkiler.....	101
Tablo 4.3.2. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duyguları Alt Ölçekleri ile Anne ve Babalarına Bağlanmaları Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiler	102

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bir bireyi anlamlı kılabilmek için insanın devinim çizgisine göz atmak gerekir. İnsanın devinim çizgisi zamanla kimi değişiklikler gösterse de içeriği, dinamizmi, anlam ve amacı ileride topluma dahil olursa da çocukluktan başlayarak değişmeden kalır. Bu sebeple bir insanın yaşam öyküsünü çocukluğun en başlarına kadar izleme yöntemi hiçbir zaman elden bırakılmamalıdır. Çünkü daha süt çocukluğu dönemindeki oluşan izlenimler kişiyi belirli bir amaca yönlterek onun yaşamının sorunlarına karşı belirli tepkiler vermesini sağlar. Çocuğun doğarken getirdiği gelişim olanaklarının yanında bebeklik döneminde gördüğü baskı, hayata bakış tarzı ve dünya görüşünü şekillendirir. Dolayısıyla insanların yaşama karşı tutumları ilk yaşam dönemlerinde farklı biçimlerde gözlemlense de ilgili tutumun bebeklik döneminden yetişkinliğe değişmeden sürdürüldüğü gözlenir (Adler, 2016a: 105).

İnsan yavrusunun diğer canlılardan farkı uzun süre yakın bakıma ihtiyaç duyması ve bu şekilde hayatta kalmayı başarabilmesidir. Bu sebeple insan beyni ihtiyaç duyduğu yakın bakımı garantileyebilmek için kişiler arası ilişkileri temele alır (Sümer, 2012: 169) ve hayatta kalabilmek ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için başvuracağı kişiler kendisi ile ilgilenen kişi/kişilerden ibarettir. Bu durumda ihtiyaç sağlayıcı konumunda anne bulunur ve anneler, çocuklarının bağlanma ihtiyaçlarının gerçekleştirirler. İlk dönemlerde ihtiyaç nedeniyle anneye kurulan bağ, çocuğun kişiliğinin gelişimini sağlar ve kişilik özellikleri de çocuğun hayatı boyunca sergilenir (Tüzün ve Sayar, 2007: 24-25).

Bağlanmanın oluşumu ve bağlanma terimine bakılacak olursa bağlanma duyguların etkileşime girdiği karşılıklı olarak destekleyici bebek ile ebeveyni arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bebeğin yetişkinlere gereksinimleri hakkında ipuçları vermesi ve yetişkinlerin de buna kendilerini uydurmalarıyla ilişki doğal olarak devam eder. Yetişkinlerin bebeklerin ihtiyaçlarını gidermesi sonrasında bebekler de hoşnutluk ifadeleri sergilemeleriyle ana babalarına geri bildirim verirler. Bu şekilde bebeklerin ana babalarına güven duygusu, ana babanın da kendi yeteneklerine olan inancı gelişir

ve iyi duygular oluşur (Gander ve Gardiner, 2010: 214). Bağlanma varoluşsal olarak oldukça güçlü ve derin bir hisle bir araya gelir. Bu sebeple kişinin yöneldiği figür olan anne ya da bakım sağlayıcı konumundaki kişi ve onun yokluğu hüznün ile karşılaşılır. Çocuk ilk bağlandığı figürün yanındaysa ve bu figüre kolaylıkla ulaşabiliyorsa güven hisseder. Bu figürü kaybetme korkusu ise anksiyete yaratır ve gerçekten kaybedilirse üzüntü oluşturur (Bowlby, 2012: 267).

Bowlby (2012: 14) anne-çocuk bağlanma ilişkisinin “çok güçlü duyguları ya da hisleri, mutluluğu ya da tersini beraberinde getirdiğini”, çocuğun “stresle baş etme kapasitesinin” de yine annenin davranışlarıyla ilişkili olduğunu, bağlanma ilişkilerinin de hayatta kalmak için çocuk açısından doğal bir eylem olduğunu söylemiştir.

Adler de bağlanma kuramcıları gibi bebekle ilk ilişkiyi kuran annenin iletişimine önem vermiştir. Adler ‘e göre de bebeğin dünyaya gelmesi ile birlikte bakım sağlayıcısı yani annesiyle olan bağlantısı başlar ve bebek devinimleri ile bu bağlantıyı ayakta tutmaya çalışır. Çocuğun yaşama tutunarak diğerlerini ve toplumu tanması tamamen anne ile kurulan ilişkiye bağlıdır. Anne çocuğun kendisinden başka kişilere karşı ilgi duymasını sağlayan, bir nevi çocukla diğerleri arasında köprü kuran kişidir (Adler, 2014:125). Kişiliğin bütün yönleri gibi çocuğun sosyal ilgisinin gelişiminde de annenin hayati öneme sahip olduğunu savunan Adler annenin bebeğe yönelik davranışları sonucunda bebeğin toplumsal çıkarlarının ya teşvik edileceğini ya da bebeğin gelişiminin önleneyeceğini belirtmiştir (Schultz ve Schultz, 2016: 116).

Gelişim sürecinde karşılıklı olarak diğerlerinden etkilenerek olgunlaşmakta olan organizmanın çevre ile iletişimi sürer. Bebek ve bakım sağlayıcı arasında gerçekleşen temel süreçler içerisinde anne ile bebek ikilisinde duygulanım dolaşımı oluşur ve insan gelişimi bu duygusal iletişimi kavramakla anlaşılabilir. Anne çocuğun fiziksel çevresi ile iletişimde bir araçtır ve çocuğun gelişiminin sürmesi için de bu elzemdir. Temelde anne çocuğun henüz olgunluğa erişmemiş psikofizyolojik yeni yapılarını destekleyen önemli bir görev üstlenmektedir (Masterson, 2008b: 42). Maslow (2013: 41)’da sevgi ilişkileri ile güvende olma, bir yere ait olma, saygı duyma ve duyulmanın çevre içerisinde gerçekleştiğini, bu temel gereksinimleri sosyal ortam içerisinde doyurulmuş bireyin diğerlerine daha az bağımlı olarak kendi gelişimini doğru bir şekilde tamamlayabileceğini ve daha fazla özerk olarak, diğerlerine gereksinim duysa da davranışlarını kendi içsel değerlendirmelerine göre şekillendirebileceğini belirtmiştir.

Bağlanma insanların var olmalarını pekiştirir, kişilerarası ilişkilerinde doyum sağlamalarına yardımcı olarak hayatta yer alıp kişinin kendisine sosyal destek sağlamasına yardımcı olan bir davranıştır. İnsanlar bağlanma figürlerinden destek alarak birçok ihtiyaçlarını giderebilir ve olası birçok sorunu önlemek veya sorunlara çözüm bulmak konusunda daha başarılı olabilmektedirler. Bağlanma davranışı, bağımlılık haline gelmediği sürece, karşılıklı ve güvene dayalı olduğu, kişinin kendiliği ve diğerleri ile olan birlikteliği bir arada yürütmeyi başarabildiği sürece önemli ve sağlıklı bir davranış olarak görülmektedir (Çetinkaya, 2013: 10).

Bowlby (2012: 421)' e göre bağlanma davranışı çocukluğun bitiminde sona ermez ve yaşam boyunca devam eder. Eski figürlerin yanına yeni figürler eklenir ve yakınlık ve iletişim böylece devam eder. Davranışlar devamlılık gösterir fakat süreç için bağlanmaya destek olan araçlar çeşitlenerek değişim gösterir. Bir birey diğer bir kişiyle bağlanma ilişkisini sürdürüyorsa bağlanmanın temelini ilk yaşam yıllarında atılmasının ve gittikçe daha karmaşıklaşan elementler dizisinin etkisi vardır. Burger (2006: 224) 'de Bowlby' nin söylemlerine paralel olarak bizi yetiştiren insanlarla olan deneyimlerimizin sonraki yaşantımızda gerçekleştirecek olduğumuz ilişkilerimizin temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. Eğer ebeveynlerimiz duyarlı, sevgi dolu ve ihtiyaçlarımızı gidermeye istekli olurlarsa diğerleriyle kurulacak olan ilişkileri de sevgi dolu, duyarlı ve ilgili olarak görürüz. Aksine bağlanma sürecinde gereksinimlerimiz karşılanmadıysa şüpheli ve diğerlerine güven duymayan bir insan haline geliriz.

Bebeklik döneminde temelleri atılan bağlanma davranışı yaşam boyu etkisini sürdürerek bebeğin ergenlik dönemine ulaşmasıyla akranlara doğru yönelmektedir. Erişkinlik döneminde ise romantik ilişki kurulan kişi ilk sırayı alır. Temel olarak değişmeden devam eden bu bağlanma örüntüsü kişiyi hayatı, profesyonel ilişkileri, stresle başa çıkma mekanizması, fiziksel ve psikolojik sağlığı ve bilişsel gelişimi gibi birçok alanda etkiler. Bebeklik döneminde bakım sağlayıcısıyla arasında güvenli bağ oluşmuş bireyler ergenlik ve erişkinlik döneminde de sağlıklı ilişkiler kurabilmekte, hayatlarındaki problemler ile daha iyi baş edebilmekte ve hayatlarında daha az sorun yaşamaktadırlar. Bunun tersine, güvensiz bağlanma geliştirerek yaşamda yer almış kişiler ise ergenlik ve erişkinlik dönemlerindeki ilişkilerinde sorunlar yaşayarak hayatlarındaki sorunlar ile başa çıkmakta zorlanırlar. (Uytun, Öztıp ve Eşel, 2013: 177). Bununla ilişkili olarak çocukluk döneminde yaşanan sorunlar ve yetersizlikler

sonucunda çocuğun cesareti kırılır ve çocuk kendi değerini hiçe sayması baş gösterir. Bu süreçte yaşadığı yoğun yetersizlik sonucu diğerlerinden üstün olmaya ve güç kazanmaya odaklanan çocuk karşımıza yetersizliğini üstünlük çabası ile aşmaya çalışır halde çıkar.

Adler'e göre bireyin davranışları yaşamdaki algısı, duygusu, düşüncesi, inanç ve yargılarını kapsayan sübjektif gerçeklerle davranışları üstünlük sağlama amacını temel olarak almaktadır. Bireyin yaşama dair inançları ve algılayışı birey için gerçek yaşananlardan daha önemlidir (Corey, 2008: 110). Adler' e göre neredeyse yapılan her davranış yaşamdaki engeller üzerinde üstünlük oluşturarak aşağılık duygularından kurtulma amacı üzerine şekillenmektedir. (Burger, 2012: 152- 153). Üstünlük yolunda kişi eksiklik duyduğu şeyin üstüne gider ya da çok farklı bir alanda yetkinlik kazanmaya çalışarak eksiklik duygusunun verdiği acıyı dindirmeye çalışır ve bir nevi ödünlemeye başvurur (Bakırcıoğlu, 2013: 83).

İnsanların çocukluklarından itibaren yaşama karşı tavırları değişmediği için yaşama karşı yanlış bir görüş edinecekleri ilişkilere yönlendirmemek gerekir. Bu durumda çocuğun başlangıçta otomatik olarak verdiği tepkiler yaşamın ilerleyen kısmında kişiye özgü olarak şekil alır ve çocuğun içinde yetiştiği toplumsal hayattan izler taşır. Çocuk yaşamın başında kişisel gereksinimlere bağlı olarak acı veya mutluluk doğuran ihtiyaçlarla nasıl başa çıkacağını öğrenerek ileriki yaşamını kendi mutluluk ve bütünlük kavramlarına göre düzenler (Adler, 2013a: 91).

Alanyazındaki araştırmalara da bakıldığında Sümer ve Güngör (1999) 'ün algılanan anne baba davranışları üzerindeki araştırmasında anne babasından kabul gören ve ebeveynlerinin ilgisini hisseden gençlerin yüksek düzeylerde güvenli bağlanma, özsaygı ve benlik belirginliği geliştirdikleri, Bahtiyar (2015) 'ın araştırmasında annenin duygusal sıcaklığı arttıkça çocuğun kaygı düzeyinin düştüğü, Sümer ve Şendağ (2009) 'ın orta çocukluk dönemindekilerle yaptığı araştırmalarına göre ebeveynlere bağlanmanın öznel benlik alanları ve kaygı üzerinde etkili olduğu, ve Demirbaş (2014)'ın çalışmasına göre de anneye olan bağlanma güvenliğinin problem davranışları yordadığı görülmüştür. Psikolojik gelişmenin başlangıcı olarak görülen çocukluk döneminde bakım sağlayıcı ile kurulan temel ilişkiler kişinin ileriki yaşamını etkiler ve işbirliğine dayalı noktalar önem arz eder. Gerçekte çocuğun ruhsal yaşam gelişim sürecinde de aşağılık duygusuyla baş gösterecek bir huzursuzluğun ortaya çıkması ve ihtiyaç duyulan huzur ve neşe için bu duygunun olumlu olarak giderilmesi,

çocuğun güvenlik ve eksiksizliğe yönelmesinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Adler, 2016a: 196).

Anne veya babasına bağlanma gerçekleştirmiş çocuklar korku verici bir durumla karşılaştıklarında ya da mutsuz olduklarında bu olumsuz durumdan kurtulabilmek ve güven ve haz duygusu yaşayabilmek için ebeveynleriyle iletişim kurmak için harekete geçerler (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2012: 167). Buna göre, iletişim kurmak için harekete geçişler sonucu istenen tepkilerin elde edilememesiyle çocukta oluşan olumsuz etkisinin artacağı ve kendine ve diğerlerine karşı oluşturulan imgelemelere olumsuz olarak yansıtacağı öngörülebilir. Özetle bu araştırma, üniversite öğrencilerinde anne ve babaya olumlu ya da olumsuz bağlanmanın kişide var olabilecek yetersizlik duygularında rol alıp almadığını incelemek üzere planlanmıştır. Bu çalışmada, annesi ve babasına olumlu bağlanması yüksek olan öğrencilerin düşük olan öğrencilere göre yetersizlik duygularının daha düşük olacağı öngörülmektedir. Alanyazında yetersizlik duyguları ile ilgili fazla bir çalışmanın olmadığı da görülmüştür ve alana bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Ayrıca bu araştırmayla anne ve babaya bağlanmanın yetersizlik duygusu üzerindeki rolünün anlaşılmasına katkı sunacağı umulmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygularıyla anne ve babalarına bağlanmaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacın yanı sıra anne babaya bağlanmanın bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek de amaçlanmıştır.

Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin annelerine ve babalarına bağlanmaları demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin yetersizlik duyguları demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin annelerine ve babalarına bağlanmaları ile yetersizlik duyguları arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerin doğumdan itibaren yakın ilişkiler kurması, diğerlerini ve kendini tanıyarak benliğini algılaması ve bu algıya bağlı olarak geliştirilen tutumları geçmişten günümüze sıkça araştırma konusu olarak karşımıza çıkmıştır. Kişilerin benliklerini ve çevrelerindeki insan ve olayları algılamalarına temel oluşturan kişilik özelliklerinin doğuştan ya da erken çocuklukta şekillendiği varsayılarak ele alınmış ve araştırma konularına dahil edilmiştir. Farklı araştırmacıların anne/bakım sağlayıcı ve çocuk arasındaki ilişkinin önemini vurgulayarak şekillendirdikleri bağlanma kuramı, yaşamın ilk yıllarında kişinin benliğini ve başkalarını algılayış şekillerine temel olabilecek yaşantıları ve bunların yetişkinlikteki etkilerine ilişkin kapsamlı ve geniş kabul görmüş bir kuramdır. Bu çerçevede bireyi değerlendirirken bebeklik ve çocukluk döneminde annesi ile olan ilişkisi ve bağlanma ön planda ele alınmaktadır.

Birey yaşama gözlerini açtığında annesi, babası ve diğerleriyle olan iletişimi başlamıştır. İlk zamanlardaki iletişim kurabildiklerinin kısıtlılığı giderek azalır fakat çocuk kendisine yetebilecek hale gelene kadar bakımını sağlayacak ve ona dış dünyayı öğretecek kişilere yine de gereksinim duyar. İnsan türünde kendini korumak için verilen çabalar ve gerekli donanım diğer türlere göre körelmiştir. İnsan yavrusu canlılar içerisinde özenle korunup kollanarak bakımı sağlanması gereken ve en uzun sürede olgunlaşan bir varlık olduğundan dolayı beden hastalıkları ya da ruhsal örselenmelere karşı dayanma gücü ailesinin sevgi, ilgi ve desteği ile artar. Bu destekler sağlanamazsa ruhsal gelişimi sekteye uğrayabilir. Çevreyle sürekli etkileşim halinde olmasından dolayı aştığı her ruhsal engel çocuğun direncini de arttıracaktır (Yörükoğlu, 2007: 84).

Kişinin davranışları kişinin içsel yaşantılarının çözümlenmesi yoluyla açıklanabilmektedir. Buna göre davranışların ortaya çıkış nedenleri çevredeki olaylardan çok kişinin derisinin altında yaşanan öznel yaşantıların etkisiyle oluşmaktadır. Davranışları şekillendiren öznel yaşantıların başlıca belirleyicileri kişinin değer yargıları, tutumları, ilgi alanları ve düşünceleridir. Buna bağlı olarak davranışlar çevredeki olayları anlamlandırma ve yorumlama biçimine göre şekillenmektedir (Geçtan, 2002: 119). Bu şekillenmede temel görev annededir. Yenidoğmuş bir bebekteki işlevsel olmayan ben, annenin teşvik ediciliği ve bakımıyla desteklenerek toplumsal ortakyaşama aktarılır. Bireyin uyum sağlanmasıyla işlevsel olan bene doğru geçiş sağlanır ve bu süreç fizyolojik ve biyolojik bağımlı olma

kalıbında gerçekleşir (Mahler, Pine ve Bergman, 2012: 71). Bağımlı olunan süreçte anneleri ile ortakyaşamsal evreyi sağlıklı geçiren bebekler yani bir oluş sırasında doyumluğa ulaşan ama aşırı doyumluk yaşamayan bebeklerin annelerinin bedenlerinden yavaşça uzaklaşarak etkin farklılaşma belirtileri gösterir. Fakat bu süreci farklı geçiren, yani annenin çift değerlilik, müdahalecilik, boğuculuk sergilediği durumlarla karşılaşan bebekler farklılaşma evresinde bozulma yaşarlar (Mahler, Pine ve Bergman, 2012: 88). Bu da ileriki yaşantıda kişinin diğerleriyle olan ilişkisine etki etmektedir.

Burger (2006: 222)'a göre kişiden yaşamındaki değerli şeylerin sıralamasını istesek mesleği, kişisel başarısı, maddi varlığı genellikle sevdiği insanların arkasından gelir. Ericson ve Sullivan da bunu destekleyerek derin ve anlamlı ilişkiler kurmanın yerine getirilmesi gereken önemli görevlerden olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanında ilişkiler en büyük mutluluk kaynağı olabildiği gibi yoğun stres kaynağı da olabilmektedir. Kişi yaşamın herhangi bir kesitinde yürütülemeyen ilişkilerle ve soğuk insanlarla karşılaşmış, düş kırıklıkları yaşamış ya da son derece bağımlı olduğunu düşündüğü kişilerle bir arada olmuş olabilir. Kişinin davranışlarının altında pek çok sebep yatmasına karşın kişilerin çocukluk deneyimlerine bakmak ve anne baba çocuk ilişkisini ele almak gerektiği savunulmaktadır.

Bağlanmada duygusal güvenin korunması ve tutarlılık önem verilmesi gereken konulardır. Çocuğun yakın bağ kurulduktan sonra bağlanmanın gerçekleştirdiği kişiden ayrılması çocuk için üzüntü vericidir. Bu nedenle çocuk herhangi bir sebeple birincil bağlanmanın sağlandığı kişiden ayrılacaksa çocuğa birincil bağlanmayı sağladığı kişinin yerine koyabileceği biriyle bağlılık oluşturması fırsatı sağlanmalıdır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2012: 168).

Bireyin sosyal, kişisel beceri geliştirerek kendi hayatını devam ettirebilecek beceriler kazanması doğduğu andan itibaren yaşadığı deneyimlerle şekillenmektedir. Anne ve babasından aldığı geri dönütlerle yeterli becerilere sahip olup olmadığını değerlendirir. Çocuğun gelişim sürecinde ebeveynlerin çocuğa verdiği dönütlerin birikimi olarak çocuğun yaşayabileceği yetersizlik duygusu ile anne ve babaya olumlu ya da olumsuz bağlanma bireyin kişilik yapılanmasında önemli yer kaplar. Bir nevi genç yetişkinliğe adım sayılan üniversite dönemi ise bireylerin yaşamda ödev edindiği ve yerini araştırıp bulduğu bir dönemdir. Bu sebeple üniversite öğrenimine devam eden öğrenciler üzerinde yapılan bu araştırma da yaşam ödevlerini yerine getirmeye çalışırken

bireylerin yaşadıkları yetersizlik duygusu ve bununla baş edebilme gücünün anne ve babaya olumlu ya da olumsuz bağlanma ile ilgisi olup olmadığı konusunda bilgi verecektir. Gelişim sürecinde çocuğun anne ile olan ilişkisinin yanında annenin süreçte aktif olarak bulunup bulunmamasının sürece etkisi, hayat boyunca kişinin zaman zaman hissettiği yetersizlik duygusunda annenin ve babanın rolü gibi konular araştırılarak ebeveynlerin çocuklarının gelişim süreçlerindeki etkilerini fark etmesi ve bu dönemlerde daha etkin rol oynayabilmelerine olanak sağlamak yapılan araştırma ile mümkün olabilir. Bunların yanında bu araştırma sonuçlarının aynı ya da benzer araştırmalar için temel oluşturması beklenmektedir.

1.4. Sayılılar

- Örneklemin evreni temsil edebildiği varsayılmıştır.
- Uygulamaya katılan öğrencilerin kendilerine verilen ölçme araçlarını içten ve kişisel doğrularını yansıtır biçimde cevaplandıkları varsayılmıştır.
- Üniversite öğrenimde her üniversitede farklı illerden gelmiş farklı kültürlerde yetişmiş çeşitli öğrenci popülasyonuna ulaşmak mümkün olduğundan bulgular, bu araştırma sonuçlarının üniversite öğrencilerine genellenebileceği varsayılmıştır.
- Araştırmada bireyin doğumdan kısa bir süre sonra yetersizlik duyguları ile donandığı varsayılmıştır. Adler (2013a: 82) de bireyin dünyaya geldiğinde neden var olduğuna dair amacının çevresindekilerle ilişkileri sonucu ortaya çıkan aşağılık, yetersizlik ve emniyetsizlik duyguları tarafından belirlendiğini ve bireyin aşağılık duygusuyla şekillenen çevresi tarafından fark edilme arzusu ve diğerlerinden üstün olma çabasının varoluş amacına eşlik ettiğini belirtmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma İstanbul'daki 2 vakıf ve 1 devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
- Ölçme araçlarına yapılan işaretlemelerin öğrencilerin kişisel ifadelerine bağlı olması, araştırmanın diğer bir sınırlılığıdır. Anne-babaya bağlanma ve yetersizlik duygusu biyolojik, sosyal, davranışsal ve duygusal pek çok değişkenle ilişkilidir. Bu çalışmada duygusal olarak ifade edilen bağlanma ve yetersizlik duygusu değişkenleri üzerinde durulmaktadır. Çalışma sadece bu değişkenlerle sınırlıdır.

- Bu araştırma, çalışmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Araştırma kesitsel nitelikte bir çalışma olup, araştırma verilerinin toplanmasına ilişkin işlemler, 2017-2018 akademik eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Bu araştırma, yaş grubu açısından üniversite çağındaki bireyler ile sınırlıdır. Bu nedenle çalışmanın bulgularının genellemesi benzer yaş grubundaki bireylerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bağlanma: Bağlanma ise yeni dünyaya gelmiş bir bebekle ebeveynleri arasında süreç içerisinde artış gösteren ve karşılıklı olarak birbirini destekleyen bir etkileşimdir (Gander ve Gardiner, 2010).

Yetersizlik Duygusu: Çoğu zaman çöküntü durumlarında görülen, kişinin yetenek ve çaba gerektiren hiçbir şeyi başaramayacağı duygusuna kapıldığı durumdur. (TDK Sözlüğü)

BÖLÜM II

2.1.Bağlanma Kuramı

2.1.1.Bağlanma Davranışı Ve Doğası

Bebeklerin anneleri ile aralarındaki ilişkiyi karakterize etmek için yaygın olarak üç terim kullanılmıştır. Bunlar nesne ilişkisi, bağımlılık ve bağılıktır. Bu terimlerin anlamları örtüşüyor gibi görünse de eş anlamlı değildir fakat ayırt edici bir şekilde insan ilişkilerinin gelişimi ve başlangıcının izahında birbirlerine bağılırlar (Ainsworth, 1969: 969). Nesne ilişkileri terimi psikanalitik içgüdü teorisinden ortaya çıkmıştır. Obje içgüdülerin harekete geçiricisidir ve içgüdüsel amacı sağlamaya yarayan araçtır. Harekete geçirici olan genellikle başka bir kişidir ve çoğunlukla bebeğin ilk olarak oral bir ilişkiye başladığı anne bu görevi üstlenir (Ainsworth, 1969: 970). Bir anne figürüne bağlı olmak ya da bağımlı olmak da birbirinden çok farklı şeyleri ifade etmektedir. Yaşamının ilk haftalarında bebek annesinin bakımına bağımlı olarak dünyaya gelir fakat henüz ona bağılı değildir. Mantık olarak “bağımlılık” sözcüğü bir bireyin varoluşu için başkasına bağılı olmasını ifade eder fakat bağlanma bir davranış biçimini tanımlayıcı görevdedir. Bu farklılık sonucu bağımlılığın doğumda maksimum düzeyde olduğu ve bireyin olgunlaşmasıyla sabit olarak azaldığı, bağlanmanın doğumla birlikte ortaya çıktığı ve ilk altı ayda güçlü bir şekilde belirginleştiği görülmektedir (Bowlby, 2012: 288). Bebeğin doğumla birlikte zorunlu olduğu bağımlılıktan yaşı ilerledikçe sıyrılması ve bağılığa geçmesi gerekmektedir (Başaran, 2011: 156). Mahler’ in ifadesiyle çocuğun ilk doğduğu zamana denk gelen normal otistik evrede dış uyaranların yatırımları görece azdır. Bu uyaran engeli (Freud, 1895, 1920) süreci bebeğin dış uyaranlara karşı doğuştan gelen yanıtızlılığının en belirgin olduğu dönemdir. Bebek zamanının çoğunluğunu yarı uyur yarı uyarır durumda geçirir. Yalnızca açlık ya da diğer gereksinim gerilimleri onu ağlatırsa uyanır ve gereksinimleri giderildiğinde yani artık gerilimlerden kurtulduğunda yeniden uykuya geçer. Bu dönemde psikolojik süreçlerden çok fizyolojik süreçler hakim durumdadır. Ve bu dönemdeki işlev en iyi fizyolojik olarak anlaşılabilir. Bebek, fizyolojik büyümeyi kolaylaştırmak için doğum öncesi duruma yaklaşan bir durumda

kalarak uyarı aşırılıklarından kendini korumaya alır (Mahler, Pine & Bergman, 2012: 67).

Bağlanma ise yeni dünyaya gelmiş bir bebekle ebeveynleri arasında süreç içerisinde artış gösteren ve karşılıklı olarak birbirini destekleyen bir etkileşim olarak ifadelendirilebilir. Ebeveyn ya da bakım sağlayan kişi arasındaki ilk etkileşimler karşılıklı olarak birbirinin davranışlarını etkileyen çocuğun kişilik gelişim sürecindeki temel güç olarak yerini alır. Bebeğin doğuştan getirdiği refleksleri ve davranışsal eğilimleri bağlanma sürecine katkı sağlar (Gander ve Gardiner, 2010: 242). Bunun yanında bağlanma bir bireyin diğer birey ya da bireylerle arasında bulunan ve uzun süreli olan duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır. Bebeklikten başlayarak yaşamın her döneminde kendisini gösteren bağlanma, temelde anne ile çocuk arasında kurulan ve zamanla çevredeki diğer kişilerle de devam eden bir davranış şeklidir. İnsani gelişim süreci birincil bağlanma figürüne ve diğer önemli insanlara yönelme ve bu yönelimin sürdürülmesi ile devam etmektedir (Bowlby, May ve Solomon, 1989: 56). Yaşamın ilk yılında bağlanma davranışının gelişimi incelendiğinde şu iki nokta yoğunluk kazanmıştır. Anne ayrıldığı zaman bebeğin ağlaması, anne döndüğünde anneyi karşılması ve ona karşı yakınlık göstermesidir. Anneye farklı şekilde gülümseme ve ona yönelerek tehlike hissettiğinde çocuğun anneye yapışma dördüncü aydan itibaren kendisini hissettirmektedir (Bowlby, 2012: 266).

Dünyaya gelen bir bebek diğerlerinden gelen uyarıcıları toplama ve işleme ile sarmalanmış kavramsal bir donanımla dünyaya gelir. Bebeğin ilk günlerden bugüne kadar var olan eğilimi hareket halinde olan bir şeye bakmak şeklindedir. Bebeğin bakım veren kişiye-annesine yönelik davranma biçimine karşılık anne de bebeğe belirli bir biçimde davranır. Örneğin bebeğini kendisine yüzyüze bir yönelime getirerek anne onun kendisine bakmasına fırsat verir. Bu etkileşimler içerisinde başka deneyimler arttıkça her eğilimin ilgili tepkisi daha güçlü hale gelecektir ve anne ve bebek arasındaki ilk etkileşim karşılıklı biçimde başlayacaktır (Bowlby, 2012: 334).

Bir çocuk için bağlanma ele alınırken çocuğun yakınlık araması, belirli bir figürle temas kurması, korkması, yorgunluğu ya da hastalanması gibi durumlarda bağlanma ilişkisi geliştirmiş insanlardaki gibi yakınlığı sürdürmeyi amaçlayan çeşitli davranış

biçimleri tanımlanır (Bowlby, 2012: 445). Bağlanma davranış sistemi sadece biyolojik temelli davranış sistemleri ve karmaşık etkileşim yapısı olarak anlaşılrsa da Bowlby bunları küçük çocuklardaki bağlanma sistemi olarak ele alarak keşif davranışları sistemi ve korku davranışları sisteminin de bağlanma sistemiyle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Diğer sistemlerin aktive edilmesini de bağlanma sistemine bağlamıştır. Korku sisteminin aktive edilmesinin genellikle bağlanma sistemini de aktive ettiği ifade edilir. Buna karşılık keşif sistemi belli koşullar altında bağlanma sisteminin etkisini azaltabilmektedir. Bowlby' e göre keşif sistemi çevreyle ilgili önemli bilgiler sağlar ve çocuğa hayatta kalabilmesi için önemli bilgiler sunar. Aletleri nasıl kullanacağını, yapıları nasıl oluşturacağını, yiyecekleri nasıl elde edeceğini ve fiziksel engelleri nasıl alt edeceğini öğrenir çocuk. Fakat henüz engellenmemiş keşif ile beraber tehlikeli olabilecek potansiyel zarar vericilere karşı dikkat edilmez bu dönemde. Keşif ve bağlanma sisteminin doğası karşılıklı olarak engelleyicilikle birlikte yavaş yavaş çevredekilerin öğrenildiği dönemdir. Bu dönemde bazı uyarıcılardan korkma gerçekleşir ve bu da çocuk için biyolojik adaptasyon sağlar. (Cassidy, &Shaver, 2002: 7-8).

2.1.2.Bağlanma Kuramı: İçsel Çalışan Model

Bağlanma sistemi toplumdaki alınan veriler ve bakım sağlayıcının bebeğin ihtiyaçlarına verdiği geri dönütler ile şekillenen organizma düzeyinde bir sistemdir. Bakıcı ile tekrarlanan iletişim temelinde bebekler davranışlarını şekillendirirler. Bunun sonucunda da birbiriyle ilişkili bilişsel temelli kendilik modelleri ve bağlanma modelleri yani içsel çalışan model oluşur (Hazan ve Shaver, 1994: 9). Çocuğun ilk yıllarda başlayıp 4 ya da 5 yıl içerisinde daha kapsamlı bir hal alan bağlanma figürünün varlığından ya da güvenilirliğinden emin olup olmaması, çocuğun terslenmesi, şefkat beklentisi ya da güvenli bir üste olduğuna dair duyduğu güven içsel çalışan modeli kapsar. Bowlby, bir kreşte yürüme çağındaki çocukların gün sonunda anne ve babalarını nasıl karşıladıklarını gözlemlediğimizde kimilerinin ebeveynlerini görmekten memnun olduklarını, kimilerinin anne ve babalarına koşarak ağlamaya başladıklarını ve bazılarının da ilgisizce tavırlar sergilediklerini göreceğimizi söyler. Ayrıca Bowlby bu davranış farklılıklarının kaynağını bağlanma niteliklerinin

farklılıklarına bağlamış ve çocukların hayatındaki kilit noktası olan kişilerle olan ilişkilerinin içsel çalışma model farklılığından olduğunu belirtmiştir (Bee ve Boyd, 2009: 607).

Bowlby, psikanalitik ve biyolojik yaklaşımları sentezleyerek kendi kuramını yani içsel çalışan modeli oluşturmuştur. Freud gibi o da insan kişiliğinin köklerini çocukluk dönemiyle ilişkilendirmiştir. Çocukluk döneminde yaşanan ciddi bir başarısızlık ya da travmanın çocuğun gelişimini önemli derecede etkileyeceğini savunmuştur. Bowlby çocuğun annesi ile olan ilk bağlanmasına odaklanarak bu bağlanmanın kişinin yaşamındaki en erken ve en önemli bağlanma olduğunu savunmuştur (Bee ve Boyd, 2009: 524- 525).

Bowlby, klasik üçlemesinde (1982/1969,1973,1980) düzenleyici işlevleri ve diğerlerine yakınlığı korumanın önemli olduğu etolojik teorisinde bebeğin, destekleyici bir şekilde diğerlerine bağlanma şekillerini arayan ve bunu devam ettirmeyi amaçlayan bir davranış repertuarıyla (bağlanma alışkanlıkları) doğduğunu savunur. Bu birincil bağlanma stratejisi bebeğin yakınlık aradığı, fiziksel ve psikolojik tehditlerden korumak için geliştirdiği ve sıkıntıyı hafifletmek için tasarlanmış olan doğuştan gelen bir etkilenme yetisi olduğunu söyler. Bowlby (1988), bu etkileri düzenleme işlevlerini her bebeğin çevreyi doğru bir şekilde keşfedebilmesi için ve diğer insanlarla etkili bir etkileşime girme sürecinin güvence altına alınması için gerekli olduğunu belirtmiştir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003: 78).

Bowlby (1969) bebeğin bağlanma sürecini üç aşamada ele almıştır:

1. Odaklanmış Yönelme Ve İşaret: Bowlby bebeğin hayata ve diğerlerine yönelip gereksinimlerini göstermesini sağlayan bir dizi davranış örüntüsüyle dünyaya geldiğini savunmuştur. Ainsworth ise bu durumu “*yakınlık kurucu*” olarak adlandırmıştır. İnsanları birbirine yakınlaştıran bu örüntüler yenidoğanın ağlama, göz teması kurma, tutunma, sokulma gibi davranışlarından oluşmaktadır ve bağlanmanın kökleri bu dönemde oluşmaktadır. Bebeğe ebeveyni ile olan etkileşimine dair beklenti örüntüleri ve şemaları oluşur ve anne babayı başkalarından ayırt edebilme yeteneği gelişir.

2. Bir Ya Da Daha Fazla Figüre Odaklanma: Hemen hemen 2 aylık olan bebek bağlanmaya dair sınırlandırmalar yaparak kendisiyle düzenli olarak ilgilenen kişilere daha fazla gülümsemektedir. Bebek “*yakınlık kurucu*” davranışlarını birkaç kişiye sergiler fakat daha güvenli üs oluşmamıştır.

3. Güvenli Üs Davranışı: Bebekte gerçek bağlanma 6 ay civarında nesne ve insanların görünmediklerinde de var olduklarını fark ettiği dönemde gerçekleşir. Bebek çevresini keşfederken kendisi için en önemli insanı “*güvenli üs*” olarak seçer ve bu bağlanmanın varlığını gösteren en önemli işaretlerdendir (akt. Bee ve Boyd, 2009: 599- 600).

Bowlby’ nin bağlanmaya ilişkin araştırmaları anne yoksunluğuna yoğunlaşarak uzun süre bakıcılarından ayrı kalmış bakımevlerinde yaşayan çocukların gözlemlenmesiyle devam etmiştir. Bowlby çocukların ayrılıklara olan tepkileri arasında benzerlikler bulmuştur. Çocukların giderek birbirine benzeyen ağlama, etkin araştırma, başkalarının sakinleştirme çabalarına karşı direnç gösterme ve protesto etme tepkilerinin bir süre sonra kestirilebildiğini ifade etmiştir. Bunun arkasından da pasiflik ve açık bir şekilde ifade edilen üzüntü ve mutsuzluğun gözlemlendiğini belirtmiştir. Üçüncü olarak da anne geri döndüğünde savunmacı bir şekilde kaçınmak ve anneyi önemsememek gözlemlenmiştir. En sonunda da duygusal kopmanın olduğunu ifade eder. Bowlby ayrıca çocuklardaki anne yoksunluğunun kısa süreli ayrılıklarda bile uzun süreli etkilere sahip olduğunu ifade etmiştir (Hazan ve Shaver, 1994: 8). Bu gözlemlerle bağlanma ilişkileri çocuğun bütünsel gelişimini sağlamada önem arz eder. Bu bağlamda Feeney (1999: 364)’ e göre içsel çalışan modelleri ile paralel olarak bireyin yaşantılar sonucu depo ettiği plan ve stratejiler kişinin davranışsal tepkilerini etkilemektedir.

Bebek daha ilk günden itibaren annenin kendisine yönelmesine, dokunmasına, sıcaklığına muhtaçtır ve çocuğun anneden ayrılması çocukta güvensizlik ve düşmanlık duyguları meydana getirir (Tarhan, 2001: 22). Bowlby’ ye (1969/1982,1988) göre sağlıklı çocuk gelişimi için gerekli olan en kritik faktör bakım verenlerin sunacağı *güvenli üstür*. Ebeveynlerin güvenli üs görevini yerine getirmeleriyle birlikte çocuğun hayatta kalma şansı artar ve güvenli bağlanma davranışı gelişir. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarının gelişimi için gerekli keşif ve arama davranışlarında

kendilerinin sağlam bir temel ya da üs olarak kullanmalarını sağlamaları ve buna zemin hazırlamaları güvenli bağlanma bakımından en kritik ebeveyn davranışı olarak görülmektedir (akt. Sümer, 2012: 173). Kendilerini, onlarla yeterli bir şekilde duyarlı, sevecen, uyumlu, tutarlı, uygun ve kabul edici bir şekilde ilgilenen ebeveynleriyle ilişkide olan çocuklar güvenli bağlanmalar geliştirirler. Güvenli bağlanan çocukların anne-babaları, çocuklarının fiziksel ihtiyaçları ve ruhsal durumlarıyla ilgilidirler ve çocuklarını anlamaya ayrıca çocukları tarafından da anlaşılmaya isteklidirler. Bu da eşgüdümlü ve karşılıklı işbirliğine dayanan bir ilişkinin gelişmesi olasılığını sağlar (Howe, 2005: 31).

Çocuğun anne ve babasıyla gerçekleştirdiği güvenli bağlanma çocuğun korkusuzca ve istendiğini fark ederek anne babasına yaklaşmasıyla oluşur. Anne ve babaların çocuğa uyguladıkları psikolojik kontrol, eleştiri, müdahale ve davranışları şekillendirme girişimleri çocuğun davranışlarını bir önkoşula yönlendirir. Bu şekilde önkoşulun mevcut olduğu aile ortamlarında anne, baba ve çocuk sağlıklı bir iletişim içerisinde olamamaktadır. Bu nedenle güvenli bağlanmanın gerçekleşebilmesi için anne ve baba tarafından koşulsuz kabul ve desteğin çocuğa sağlanması gerekmektedir (Sümer, 2012: 179). Eğer güvenli bağlanmış çocukların anneleri yeni durum ve günlük etkileşimlerle birlikte uygun çevresel destek sağlarsa nispeten güçlü duylara sahip çocuklar yetiştirirler. Böylece bebeğin annesine güvenli bağlanmasıyla bazı alanlardaki gelişimini etkilenerek desteklenecektir (Meins, 1997: 27). Cassidy & Shaver (2002)'a göre bir çocuğun bakış açısına sahip olması güvenli bağlandığını göstermez fakat güvenli bağlanma esneklik, yaratıcılık, ortaya çıkan problemlere çözüm üretebilme gibi ilişkilerdeki tepki kapasitelerini belirleyebilir. Bağlanmayla beraber güvende olduğunu da hissedebilen çocuk benlik duygusu geliştirerek bağlanmanın sağlandığı kişiden diğerlerine geçiş yaparak toplumsallaşmaya doğru adım atar (akt. İnanc, Bilgin ve Atıcı, 2012:167).

Güvenli bağlanan çocuklar hiç de sürpriz olmayan bir şekilde öz saygı geliştirirler ve kendilerine güvenerek etkili hissederler. Kendi davranışlarını ve başkalarının davranışlarını tanıyarak psikolojik olarak ne anlama geldiğini psikososyal dünya içinde mantıklı olarak tanımlayabilirler. Bu şekilde zihinselleşebilme yeteneğine sahip

insanlar kendilerine ve diğerklerine daha fazla davranışsal seçenekler sunarlar. İnsanlara objektif olarak bakarak diğerk insanların zihinsel durumlarını çarpıtmadan açık bir şekilde değerlendirme yapabilirler. Akranları, yakınları ve kendi çocukları ile tatmin edici bir ilişki deneyimi de dahil olmak üzere yüksek seviyede sosyal yetkiye sahip olabilirler. Böylece çocuklar ifade fonksiyonlarını ve üst biliş düşünme sistemlerini iyi geliştirerek düşüncelerini ve duygularını yönetebilirler (Howe, 2005: 32).

Çocuklar sevildiklerini ve anlaşıldıklarını hissettiklerinde, psikolojik olarak tutarlı ve sevecen olan bir zihinsel temsil (içsel çalışan modeli) geliştireceklerdir. Stres ve zorlama durumunda kaldıklarında güvenli bağlanan insanlar diğerklerinin potansiyel olarak uygun kaynaklar oldukları konusunda olumlu bir düşünceye sahip olurlar. Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim ne kadar açık, tutarlı ve zengin olursa, diğerkleri ve kendisi hakkında çocuğun sahip olduğu zihinsel ifadelendirmeler de o kadar fazla olur ve bu durum duyguların uyarılma durumlarında kısmen doğrudur. Eğer çocukların daha yeterli sosyal oyuncular olmaları bekleniyorsa, çocukların duygularını düzenlenmesi, anlaşılması ve farkına varılması gerekmektedir. Duygu düzenleme, iyi bir ruh sağlığının ana bileşenidir. Güvenli bağlanan çocuklar, bakıcılarının yardımı ve kendi psikolojik durumlarına ilişkin artan ileri bir anlayışın yardımıyla stres altında organize olurlar ve psikolojik sağlamlık özellikleri gösterirler. Bu durumda negatif duygular onları kolaylıkla bunaltmaz ya da psikolojik olarak tehdit etmez (Howe, 2005: 32). Mikulincer ve arkadaşlarının (2001) yapmış olduğu araştırmada, güvenli bağlanma sağlamış bireylerin sağlamamış bireylere oranla empatik görüşe daha çabuk ulaşabildikleri ve kişisel huzursuzluğu daha az yaşadıkları gözlemlenmiştir. Kaygılı ve kaçınan bağlanma tipindekilerin kişisel raporlarının empatik görüşle ters orantılı olduğu ve kaygılı bağlanma stilineki bireylerin kişisel anlatımları incelendiğinde ifadelerinin kişisel huzursuzluklarını içerdiği saptanmıştır. Bununla birlikte anne sevgisinden yoksun olarak büyüyen çocuklar kendilerini sevmek, diğerklerini sevmek ve diğerklerinin de onları seveceğine inanmak veya başkalarını sevmek için gerekli olan temel güven duygusunu geliştiremezler. Yetişkin hayatlarında yabancılaşır, içlerine kapanırlar ve başkalarıyla genellikle düşmanca ilişkiler kurarlar (Yalom, 2005: 55).

Psikolojik tecrübenin ana kaynağı, bebekler ve bakıcıları arasındaki etkileşimlerde gerçekleşir. Psikolojik deneyim, kaygı, korku ve sıkıntı zamanlarında daha da artmaktadır. Bağlanma sistemi oluştuğunda ve çocuk kendine özgü davranışlarını sergilediğinde zihinsel deneyimlerin yoğunluğu yüksek derecede kendisini gösterir. Çocuğa verilen bakımın kalitesi yalnızca çocuğun emniyet duyguları için değil, aynı zamanda akıl ve psikolojik benin kalitesi ve karakteri için kritik önem taşımaktadır. Kuşaklar arasındaki oluşum döngüsünü tamamlamak için bakıcıların çocuğu besleme ve taşıma yolu olarak görülen şey, aslında çocuğun zihinsel karakterini ve yetişkin benliğinin taşlarını oluşturmaktadır (Howe, 2005: 4). Bir çocuk, ergen ya da yetişkin güvenli ise bir bağlanma figürü geçici olarak daha az duyarlı olduğunda ya da bağlanma figürünün mevcut olmadığı durumlarda bile olumsuz olaylar karşısında bebelere ve yeni doğmuşlara göre daha iyi olabilirler. Çünkü yeni doğanlar ve bebekler daha fazla tutarlılığa ve güvenilir ebeveynliğin devam etmesine ihtiyaç duyarlar. Güvenli olan daha büyük bir çocuk ebeveynlerinin hastalıklarıyla ya da iş kayıplarıyla daha iyi baş edebilir çünkü ebeveyninin davranışlarıyla kasıtlı ebeveyn reddi gerçekleştirmez (Cassidy ve Shaver, 2002: 99).

Bütün çocuklar bir insana güvenli duygusal bağlılık geliştirme gereksinimi duyarlar. Bu kişi anne, baba, ailenin bir başka üyesi ya da çocuğun bakım sağlayıcısı olabilmektedir (Bowlby, 1982). Fakat çocuk yetiştirme koşullarında ve yaşamda çeşitli eşitsizliklerin varlığından dolayı güvenli ve güvensiz çocuklar yetişir ve aralarında farklılıklar oluşur (Meins, 1997: 30). Bağlanmanın bir diğer ucu olan güvensiz bağlanma bu farklardandır. Güvensiz bağlanma gerçekleştirmiş çocuklar ebeveynlerine aşırı derecede bağlıdırlar. Ebeveynlerinin gözlerinin önünden ayrılmasını istemezler, ebeveynleri tarafından kucağa alınmak için ağlarlar. Dokunmaya ihtiyaçları vardır ve en ufak bir ayrılmaya bile tahammülleri yoktur (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2012: 170).

Bağlanma davranışı gerçekleşirken bazı anneler kendilerini bebeklerinden ve onlara dair şeylerden duygusal olarak uzak tutarlar, endişeli ya da öfkeli bir tutum sergilerler. Bunun sonucunda çocuklarda savunmasızlık, üzüntü, ihtiyaç talepleri ve duygusal isteklerde bulunma gözlemlenir. Sıkıntılı süreçlerde çocuklarını anlayarak yatıştırmak

ve düzen sağlamak yerine kaçınmacı davranış gösteren anneler çocuklarına “iyi çocuk” olmalısın ve hatta diğerlerinin deneyimlerini algılamalısın gibi yüklemelerde bulunurlar. Annenin “anneyi rahatsız etme” ya da “gereksiz yere mırıldanman beni kızdırıyor” gibi ifadelerde bulunması sonucunda bağlanma davranışı görülemez ve duygusal yıkımlar gözlemlenmeye başlar. Annelerin kendilerine yeten ve kendine özgü bir bağımsızlıkla davranan çocuklarını kabul ederek bağlanma davranışını reddettikleri gözlemlenir. Reddetme, çocuğu reddetmek olarak değil, çocuğun ihtiyaç duyduğu zamanda, gönüllü olduğu ya da bağımlı olduğu zamanlardaki reddedişleri içerir. Çocuk ebeveynleri tarafından oluşturulan psikolojik durumlar nedeniyle mevcut bakım ve korumaya adapte olmak yerine bakım ortamını anlamlandırmaya çalışır. Böylece duygularının ve ihtiyaçlarının göz ardı edildiği ve kısıtlandığı reddedici bakım süreçleri içerisinde yaşayan çocuk bakım sağlayıcısına karşı kaçınan bağlanma geliştirmektedir (Howe, 2005: 34).

Bireylerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerine yönelik zihinsel temsillere dair yapılan araştırmaya göre ebeveynlerine güvenli bir şekilde bağlanan katılımcıların zihinsel temsilleri farklılaşma, detaylandırma, yardımseverlik ve cezalandırılmama ile karakterize edildiği görülmüştür. Ebeveynleri tarafından reddedilenler daha az farklılaşma ve fazla cezalandırma ve kötü niyet olarak zihinsel temsillerini ifade etmişlerdir. Korkulu bağlanma ile bağlananlar ailelerini nispeten cezalandırıcı ve kötü niyetli olarak tanımışlardır ve bunun yanında kavramsal ifadelerinde karmaşıklık hakimdir. Endişeli ve kararsız katılımcılar, ailelerini hem cezalandırıcı hem de yardımsever olarak nitelendirmişleridir (Levy, Blatt ve Shaver, 1998: 407). Bunun yanında üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkabilme gibi duygusal zeka yeteneklerinin ilişkisine dair yapılan bir araştırmaya göre güvenli bağlanma stili ile duygusal zekâ yetenekleri arasında pozitif bir ilişkili bulunmuştur. Bu değişkenler ile korkulu bağlanma stiline arasında ise negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bağlanma stillerinin duygusal zekâ yeteneklerini anlamlı düzeyde açıkladığı ve güvenli bağlanma stiline duygusal zekâ yetenekleri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür (Hamarta, Deniz ve Saltalı, 2009).

Kişilik olarak bağlanma problemi olmayan ve güvenli bir şekilde bağlanma gerçekleştirmiş olan bireylerin terkedilme, ayrılma, boşanma gibi zaman zaman yaşadıkları olumsuz deneyimler bağlanma durumlarını ketleyebilse de bu sürekli bir durum olarak görülmez. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, yaşadıkları olumsuzlukları tek bir bireyden tüm bireylere genellemez ve her yaşantının aynı şekilde sonuçlanacağına dair bir genelleme yapmazlar. Yaşamlarını daima dışa ve insan ilişkilerine açarlar. Bu sayede, karşılıklarına çıkabilecek yeni kişilere ve yeni bağlanmalara şartlı olarak bakmaz ve kaçınmazlar (Çetinkaya, 2013: 24).

Bağlanma teorisi psikanalitik teori ve Bowlby'nin çeşitli alanlardaki bilgi birikimi ve kendi klinik gözlemleriyle şekillenerek tanımlanmış ve Ainsworth ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 2015: 12).

Ainsworth ve diğerleri tarafından yapılan araştırmalar, bir annenin yaşamının ilk yılında bebeğinin işaret ve ihtiyaçlarına duyarlılığı ve tepki vermesinin önemli olduğunu ileri sürmektedir. Annelerinin bebeklerin ağlamalarına yavaş yanıt vermesi, tutarsız davranması ya da bebeklerinin yapmak istedikleri faaliyetlere müdahale etmesi bebeklerinin normalden daha fazla ağlamasına ve normalden daha az keşif yapmasına neden olurlar. Bunun yanında anne sürekli olarak bebeğin fiziksel temas kurma girişimlerini reddederse bebek de bir süre sonra ondan kaçmayı öğrenecektir (Hazan ve Shaver, 1987: 512).

Ainsworth, Bowlby'nin çalışmalarını kullanarak "yabancı durum" olarak adlandırılan bağlanmanın güvenliğini test edecek bir yol geliştirmiştir. Yabancı durum, anne ve çocuğun bir odaya alınıp bir yabancıya odaya girmesi ve sonrasında annenin odadan ayrılmasını izleyen, laboratuvar ortamında yapılan bir uygulamadır (Masterson, 2008a: 187). Güvenli ve güvensiz bağlanma örüntüleri annenin ortamdaki ayrılması ve daha sonra ortama geri dönmesini izleyen süreçte çocukların tepkilerinin değerlendirilmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Bu örüntüler güvenli kaygılı-ikircikli ve kaçınan olmak üzere 3 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu gruplar bir bebeğin güvenli üs davranışını düzenleyip sürdürdüğü şekilde ve etkinlikte niteliksel farklılıkları yansıtır (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 2015: 25).

Ainsworth' e göre güvenli bağlanma sağlanmış çocuk annesi ile ilk ayrılmasında annesini özlediğini ifade eden tepkiler verir ve ikinci ayrılmasında ise ağlar. Oyun sırasında anne dışarı çıkar ve anne geri geldiğinde çocuk ona yönelir ve kucağa alınmayı bekler. Kısa bir süre sonra sakinleşir ve oyununa geri döner. Kaçınmacı bağlanan çocuk, yalancı bir olgunlukla anneden ayrıldığında ağlamaz ve oyununa devam eder. Anne geri geldiğinde anneyi umursamaz ve temastan uzak durur. Kaygılı-ikircikli bağlanma yaşayan çocuk ise oyun süreci esnasında sürekli annesi ile meşgul olur. Anne odadan çıkıp geri geldiğinde sakinleşmesi çok zordur ve oyununa geri dönemez (Masterson, 2008a: 187).

Ainsworth ve diğerleri (2005)'ne göre güvenli bağlanma gerçekleştiren çocukların anneleri çocuklarına karşı ilgili ve duyarlı davranışlar sergiler. Bu sebeple güvenli bağlanan çocuklar mutlu ve özgüvenlidirler ve anneleri yanlarında olmasa dahi ona ulaşabileceklerini bilirler. Kaygılı-ikircikli bağlanma gerçekleştirmiş çocukların annelerinde çocuğun gereksinimlerine karşı duyarsızlık gözlemlenmiştir. Bu yüzden anne ayrıldığında çocukta kaygı başlamaktadır. Diğer yetişkinlerin müdahalesi dahi çocuğun sakinleşmesini sağlamaz. Kaçınan bağlanma tarzındaki çocukların anneleri de çocuklarına karşı duyarlı ve ilgili değildirler. Kaçınan çocuklar annelerinin duyarsızlığına karşı duygusal uzaklık ve kopuklukla yanıt verirler ve anneleri ayrıldığında çok kaygılanmazlar ayrıca anneleri geri geldiğinde duyarsız kalırlar (Burger, 2006: 224).

Ainsworth ve diğerleri (2015) 3 grupta tanımlanan bağlanma örüntülerine daha sonra dağınık bağlanma adı altında bir üçüncü güvensiz bağlanma tipi daha eklemiştirler. Bu bağlanma türünde kaygı denetiminde belirli olmayan bir tutarsızlık gözlemlenir (akt. Kesebir, Kavzoğlu & Üstündağ, 2011: 326).

2.1.3. Anne Baba Davranışları Ve Bağlanma

Bir çocukta bağlanmaya aracılık eden karmaşık davranış sistemleri çocukların büyük çoğunluğunun yetiştiği sıradan aile ortamında kendisini gösterdiğinden ve stabil olarak devam ettiğinden dolayı var olmaktadır. Bebek dünyaya geldiğinde şekillenme olmamış bir boş levha olmaktan çok uzaktır. Tam tersine çok sayıda aktive olmaya hazır davranış sistemleriyle donanmış olmasının yanında her sistem bir ya da birden fazla dizilerde yer alan uyarıcıyla harekete geçmeye önceden hazır bir eğilimdedir. Bu sistemler arasında sonraki bağlanma gelişimi için yapı tuğlası işlevi görececek çeşitli sistemler bulunmaktadır. Bu davranış biçimlerinin her biri ilk sergilendiğinde basittir. Bu basit esaslardan gelen bebeklik ve çocuklukta karmaşık sistemler belirli figürlere bağlanmaya aracılık eder (Bowlby, 2012: 328).

Bebeğin yaşamının ilk aylarındaki anneye olan içe yönelik, bedende odaklı ve karışık yaşantısı çocuğun gittikçe artan uyanıklık sürelerinin etkisiyle dışa yönelmeye başlar ve bununla beraber bebeğin algısal etkinliğinde artış olur. Çocuğun ortakyaşamsal alanda anne figürüne dikkat etmesiyle birlikte nitelikle ilgili olmayan algısal etkinliğin derece artışı gösteren bir süreç oluşur. Çocuğun anne figürüne dikkat etmesinin yanında annenin geliş ve gidişleri iyi ya da kötü deneyimlerle depolanır. Kötü deneyimlerin anıları kendilik tarafından rahatlatılamadığında rahatlamamanın sağlanabilmesi için annenin güvenli ortamı beklenir (Mahler, Pine ve Bergman, 2012: 80).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranış biçimleri çocuklarının davranışlarını ve bir başkasıyla etkileşime girmelerinde etkilidir. Çocukların cinsiyet rolleri, ahlakları, sosyal yeterlilikleri, etkililikleri, başarıları ve psikolojik uyumları direk ya da dolaylı olarak ebeveynlerinden etkilenir (Lamb, 2004: 241). Ebeveyni tarafından fark edildiğini anlayan çocuğun bu karşılıklı ilişki sayesinde gelecekteki yaşamı şekillenir. Güven duygusuna ve toplumsal değerlere anne baba ve çocuk arasındaki sağlıklı ilişki ile ulaşılır (Yavuzer, 2010a: 37). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri de çocuklarıyla aralarındaki iletişimde etki sahibi olmasının yanında çocuğun kültürel geçmişi, çocuğun gelişimsel özellikleri ve ebeveynlik stiline işlevselliği anne baba davranışının ebeveynlik bağlamında sürece göre değişkenliğinin sebebi olarak ilişkide

etki sahibi olur (Darling ve Steinberg, 1993). Böylece ebeveyn ve çocuk karşılıklı iletişim ve etkileşimle şekillenen bir süreç yaşar.

Karşılıklı olarak birbirlerini etkiledikleri göz önünde bulundurularak ebeveynlik ve bağlanma arasındaki ilişkiyi neden ve sonuç olarak ele almak zordur. Fakat anne ve babanın davranışlarını, bağlanmanın önce gerçekleştiği varsayılarak bağlanmanın yönlendirdiği, buna bağlı olarak ebeveyn davranışlarının da çocuğun zihinsel şemalarını şekillendirdiği söylenebilmektedir. Bu döngüsel ilişki bağlanmanın kuşaklararası aktarımını da etkilemektedir (Sümer, 2012: 178). Özgüle (2011) 'nin yaptığı çalışmaya göre anne babalık şekilleri ve davranışlarının ebeveyn bağlanma ve psikolojik olarak uyum sağlama süreçlerini etkilediği görülmüştür. Bunun yanında ebeveyn güvenli bağlanma uzun dönemde olumlu ebeveynlik davranışlarını pozitif, olumsuz olanları ise negatif yönde yordamıştır.

Çocuklar özellikle gelişim dönemlerinde temel bakım veren kişi ile iletişim ve etkileşim içindedirler. Bu iletişim ve etkileşim süreçlerinde çocuklar bakım sağlayıcısına her şeyden çok ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuğun gereksinimlerini karşılanması ve ona dünyanın tanıtılması görevi anneye has bir görevmiş gibi algılanmıştır. Gander ve Gardiner (2004: 242)' a göre bebeğin bağlanması ve toplumsal gelişimine ilişkin araştırmalar yakın zamana kadar anne ve çocuk ilişkisine yönelmişti. Babaların çoğunun bebekleriyle az zaman geçirmelerine rağmen yoğun iletişim kurdukları, güçlü bir bağ kurabildikleri ve bebeklerinin gelişimlerini önemli yönde etkileyebildiklerini de söylemişlerdir.

Bebekler için ilk bağlanma figürü anne olmasına rağmen birçok yenidoğan bebek annelerine gösterdikleri tepkileri babalarına da gösterebilir ve babalarının yaklaşımlarına heyecanlanırlar. Bazı bebekler ilk anneye bağlanmalarındaki güvenli bağlanmalarındaki gibi babalarına karşı gerçekleştirebilirler. Büyük olasılıkla bebekler babalarına karşı da kendilerini destekleyen ebeveynlerinde ve annelerinde geliştirdikleri güvenli bir anne bağı gibi güvenli bir baba bağı da geliştirebileceklerdir (Biller, 1993: 11).

Doğumun ardından anneye sembiyotik bir ilişki içerisinde olan bebek anneye bağımlıdır. Baba ise annenin dışındaki ilk yetişkindir ve annesi ve kendisinden farklı olmalıdır. Baba bebek için örnek alınacak kişi ve sevgi nesnesi olduğundan baba bebek ilişkisi duygusal, sosyal gelişim için önemlidir (Yavuzer, 2013: 38). Bebekler doğumdan itibaren çevrelerindeki yetişkinlerle iletişim kurdukları için babalarıyla da yoğun etkileşim halindedirler. Örneğin babalarından gelen oyun isteği bu etkileşimin temelini oluşturur (Güngörmüş, 2011: 129). Anneler çocuklarıyla ilişkilerde daha hâkim durumda olsalar da buna karşılık babalar çocuklarıyla ilişkilerinde oyun arkadaşı gibi görünürler. Anneler çocuklarıyla daha fazla oyun oynasalar da çocuk ebeveyn ilişkisinin toplam miktarına bakıldığında babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanlarının çoğu oyun arkadaşlığı şeklindedir (Lamb, 1987: 11). Bunun sonucunda bebek anneye etkileşime geçtiğinde gülme ve neşeyle kıpırda tepkileri gösterirken babayla etkileşime geçtiğinde kuvvetli gülme patlamaları sergileyebilmektedir. Anneye sergilediği bağlanma işaretlerinin daha yavaş ve kademeli olduğu görülür fakat bu bebeğin bir ebeveynini diğerinden daha çok sevdiği anlamı taşımaz. Bebek bu işaretlerle anne ve babasıyla farklı senkronizasyonda etkileşim sağladıklarını göstermektedir (Bee ve Boyd, 2009: 598).

Biyolojik olarak annelerin bebeklerine bakım sağlamaya yatkın oldukları inancı vardır ve babalar bebeklerine karşı ne kadar duyarlı olsalar da bebeklere bakım konusunda anne ön plandadır. Bunun yerine babalar bebekleriyle belki de annelerin harcadığı zaman kadar oyun arkadaşlığı yaparlar (Seven, 2011: 97). Bununla birlikte bazen anneler bebeklerinin sorumluluğunun çoğunu üstlenerek baba bebek bağlanmasına müdahale ederek babalara fırsat vermezler. Babaya bebeği giydirme, besleme, banyo yaptırma şansı verilmezse babalar kendilerini dışlanmış görmeye başlayacaklardır ve bebekle iletişime geçtiklerinde bebek onları istemeyecektir. Annenin bebeğin gereksinimlerini karşılayan tek kişi olma hoşnutluğu baba bebek ilişkisini etkileyecektir (Gander ve Gardiner, 2004: 229). Bunun yanında anne ve babanın çocuğa yönelik tutumu çocuk için model teşkil ederek özdeşim kurma ve kişilik oluşturma sürecinde etkilidir. (Yavuzer, 2010a: 25). Bununla paralel olarak babanın özellikle cinsiyet rolü geliştirmedeki etkisi yadsınmaz. Babanın hayatta olmadığı ya da uzak olduğu ailelerin çocuklarında cinsiyet rollerine ilişkin aksaklıklar olduğu ifade edilmektedir (Temel ve Aksoy, 2010: 46). Sürekli annesi ile iletişimde olan çocuğun

hayatında babanın da var olması çocuk için kadın ile erkek ayrımında çocuğa kolaylık sağlar. Annesinin oluşturduğu dünyada çocuk anneyi referans olarak bireyselleştirmeler yapmayı öğrenir (Saygılı, 2011: 143). Kişilik inşasında anneyle olan engelsiz iletişim büyük önem taşırken karakter inşasında baba aktif rol oynar. Baba çocuğa anne tarafından verilmiş aktif enerjiyi harekete geçirir ve bunun davranışa dökülmesinde asıl rol oynayıcı babadır (Güneş, 2013: 168).

Çocuklar ve aileler için en iyi gelişim süreci anneler ve babalar ebeveynlik konusunda ortak fikre ve uygulamaya sahip olup çocuklarına bireysel ilgi gösterdiklerinde sağlanabilmektedir (Biller, 1993: 9). Anne ve babanın çocuğa karşı davranış ve tutumları çocuğun benlik kavramını şekillendirerek tüm hayatını etkilemektedir (Yavuzer, 2011b: 115). Bowlby'nin ilişkilendirmesine göre yetersiz ana babalık ilgi ve kontrol/koruma boyutlarıyla ele alınır (Kapçı ve Küçükler, 2006: 287):

2.1.3.1. Ana Babalık ve İlgi

Çocuğun kendini diğerlerinden ayırt etmeye başladığı iki yaş civarında benlik gelişmeye başlar ve kişinin kendisini ve çevreyi algılayış durumuna göre davranışlarını büyük ölçüde etkiler (Kaya, 1997: 195). Bebekten gelen sinyalleri doğru yorumlama ve uygun tepki verme ile, bebeğin tüm iletişim girişimlerini tanıma ve belli uzaklıktan bunları fark etme sağlıklı ebeveynlik ilişkisi olarak tanımlanır. Annenin duyarlılık, dikkat yöneltme ve bebeği kabul ettiğini ifade etmesindeki eksikliğin (Yavuzer, 2011b: 117) yanında bakım sağlamada yetersizlik gösterme, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamama, onu eleştirme, reddetme veya aşağılama ile kendini gösteren tutum ilgi boyutu ile ilişkilendirilir (Kapçı ve Küçükler, 2006: 287).

Anne ve babalık durumunda çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsız kalınması, çocuğun gereksinim duyduğu yönlendirme ya da kontrolün sağlanmaması yetersiz ilgi göstergeleridir. Bu tutumdaki ebeveynler çocuklarının davranışlarını sınırlandırmazlar ve çocuklarını kendi hallerine bırakmayı tercih ederler. Ebeveynin çocuklarına yönelik ilişkilerinde prensipleri de bulunmaz. Ebeveyn bazen hoşgörülü

olabiliyorken bazen de aşırı cezalandırıcı olabilmektedir. Bu nedenle de çocuk neyin iyi ve neyin kötü olduğuna dair bir yargıya varmakta zorlanır (Kaya, 1997: 201).

Yetersiz ilgi, çocuğun yapabildikleri, yetenekleri, zekası ya da yaşı önemsenmeden hoşgörülü tavır sergiliyormuşçasına bir izlenimle ilgi göstermeme ve bilgisiz yönlendirmeler yapma durumudur (Köknel, 2001: 142). Ebeveynlerinin çocuğa sıcak ve samimi davranmamaları, onu kucaklarına alıp sevmemeleri, onun yanlarına sokulmalarına izin vermemeleri ve çocuğu bir yük olarak görmeleri yetersiz sevgi ve ilgi göstergelerindedir. Sevgi, ilgi ve merhamete ihtiyaç duyan çocuklar eğer koruma, güven, sevgi gibi konularda ihmale uğrarlarsa ruhsal ve fiziksel gelişimde aksaklıklar meydana gelir (Peker, 2010: 43-45). Bununla birlikte çocuğa kayıtsız kalarak yalnız bırakmak ve onu görmezden gelmek bir duygusal istismar çeşidi olarak ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin kopmasına da yol açar (Yavuzer, 2010a: 33).

2.1.3.2. Ana Babalık ve Aşırı Koruma

Çocuğun bağımsızlığının desteklenmemesi ve aşırı koruma ve kontrolü içeren anne baba tutumu ise aşırı koruma boyutu ile ilişkilendirilir (Kapçı ve Küçüker, 2006: 287). Çocuğun günlük hayatta aslında basit bir şekilde gerçekleştirebileceği kendi yemeğini yeme, gece kendi yatağında uyuma gibi davranışlara ebeveyn tarafından gösterilen gereğinden fazla özen ve müdahale sonucunda çocuğun toplumsal ve bireysel gelişiminde aksaklıklar gerçekleşir (Yavuzer, 2011b: 122). Çocuk diğerlerine aşırı bağımlı, kendine güvenmekte zorluk çeken ve duygusal kırıklıklara sahip bir birey olarak yetişir. Onu koruyanlar olmadığında kendini açıkta kalmış olarak hisseder ve yaşam savaşından kaçınmaya çalışır (Yavuzer, 2011a: 135-139).

Aşırı koruma ve müdahalede bulunma davranışı gösteren anne babalar çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak görerek çocuklarının kendilerine bağımlı bir hayat sürmesini isterler. Bu sebeple çocuklarının bağımsızlık çabalarını engelleme yolunu tercih ederler (Kulaksızoğlu, 2011: 121). Anne tarafından çocuğun kendisini yöneten bir kişi olmasının engellenmesi (Kaya, 1997: 201) ve sadece ebeveynine bağımlı olarak yetiştirilmesi durumunda çocuk bağımlı olduğu kişiye yani annesine

ulaşamazsa tökezler. Okula başlama gibi anneden ayrılık gerektiren zorunlu durumlarda çocuk annesiyle olan bağımlı ilişkisini sürdürmek istese de bu durum gerçekleşmediği için olumsuz etkilenir. Ayrıca annenin bütün ilgi ve sevgisine ulaşarak annesinin düşüncelerinde yalnız kendisi var olmak da çocuğun istekleri arasındadır (Adler, 2014: 132).

2.1.4.Gelişim Dönemlerine İlişkin Bağlanma

Bebeklikteki bağlanma ve diğer yaş dönemlerindeki bağlanma kişileri değişse de anne ve baba bağlanma konusundaki önemlerini hiçbir zaman tamamen yitirmezler. Fakat bir bağlanma sıralaması yapılacak olsa ergenlikte akranlara yetişkinlikte diğerlerine göre yer değiştirerek dönemlere göre bağlanma durumları farklılaşabilir. (Hazan ve Shaver, 1994: 16).

2.1.4.1.Bebeklik Ve Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bağlanma kuramına göre yeni doğan bebekler, sadece onlara bakmaya ve onları korumaya istekli bir yetişkinin varlığı ve desteğiyle yaşamlarını sürdürebilirler (Bowlby, 1971). Bebekler emme, izleme, gülümseme, ağlama, dokunma gibi bakım veren kişi ile etkileşimi sağlamaya yardımcı davranışlar ile donanmış olarak dünyaya gelirler ve bebeğin doğuştan getirdiği bu özellikleri, bakım veren ile düzenli ve tutarlı bir etkileşimi ve ilişkisi sonucu giderek gelişir (Kesebir, Kavzoğlu & Üstündağ, 2011: 326). Görsel, işitsel, fiziki temas ya da yakınlık gibi davranışlarla anne ile bebek arasında oluşan bağlılık, annenin huzur ve rahatlık sağlayan varlığıyla pekişir. Annenin bebekle kurduğu bebeği besleyen, temizleyen, huzur veren ve seven bir tarzda iletişim sonucunda bağlılık ilişkisi de gelişme gösterir (Aydın, 2010: 124).

Bebeklikte çocuğun ebeveynleri ve diğer yakınlarıyla girdiği etkileşimle kişiliğin çekirdeği oluşur ve çocuk bu dönemde diğerleri tarafından korunma, yaşamını sürdürme, yaşadığı ortamda ihtiyaç duyduğu sıcak ve sevecen bir ilgi, rahatlık gibi gereksinimleri için çevresindeki kişilere güvenmeyi öğrenir. (Feist & Feist, 2006 akt. İnanç & Yerlikaya, 2009). Bu sebeple doğum anından itibaren annenin bebekle uygun

iletişim kurması gerekir. Annenin bebekle fiziksel birlikteliği ve bebeğini duygusal olarak doyurmasıyla bu iletişim sağlanır. Annesini emen ve ona bu yolla temas eden bebek annesinin beden sıcaklığını ve kokusunu hisseder ve duygusal besinini nasıl alacağını bu şekilde öğrenir (Yavuzer, 2010b: 13-14).

Doğumla birlikte başlayan başı döndürme, meme arama, yakalama, emme, yutma ve beslenmeye hazırlanma süreci sekizinci hafta ile birlikte bebeğin bakıcısına yönelmeye başlamasıyla devam eder ve artık bebek bakıcısına gülümsemekte, uzun süreli göz teması kurmakta ve bakım sağlayıcısına yönelik daha fazla ses çıkarmaktadır (Bowlby, 1973). Tüm normal bebeklerde olduğu gibi o ana kadarki bütünüyle edilgin kucak bebekliğinden bedensel anlamda ilk kopma denemeleriyle bir ayrılma bireyselleşme alt evresine geçiş yapılır. Farklılaşma durumunun yanında bireysel farklılık gösteren eğilimler ve örüntüler de gözlemlenebilir. Tüm bebekler annenin kucaklayan kollarından bir parça uzakta durmayı denemek ve devinimsel açıdan yapabilecek duruma geldikleri andan itibaren annenin kucağından aşağı kaymak için çaba göstermeye başlarlar. Fakat annenin ayağına olabildiğince yakın durmaya ya da emekleyerek geri dönüp orada oynamayı da seçerler (Mahler, Pine & Bergman, 2012: 82).

Bireyin psikolojik gelişimine niteliksel açıdan katkı yapan annesiyle yaşadığı ayrılma ve bireyselleşme aşamaları çocuğun dünyaya geldikten sonra annesiyle kurduğu etkileşim sürecinde iç içe geçmiş bir haldedir. Bebeğin doğum sonrasında karşılaştığı ilk aşama olan normal otistik evrede rahim dışı psikolojik gelişim pekişir ve dengeleşim desteklenir. Bir sonraki evre olan normal ortakyaşamsal evre daha sonraki tüm insani ilişkilerin tohumunun atıldığı ve türe bağlı olarak kendiliğinden gelişip ikili birlik içerisinde anneye yatırım yapmayla devam eden bir süreçtir. Ayrılma bireyselleşme evresinin ayırt edici özelliği kendiliğin ve ötekinin ayrı oluşunun fark edilmesi ve bunun düzenli olarak artış göstermesidir. Bu artışla birlikte kendilik duygusunun, gerçek nesne ilişkisinin ve dış dünyadaki gerçekliğin farkına varılır (Mahler, Pine ve Bergman, 2012: 74).

Dört, altı ay civarında bebek artık tanıdık olanla olmayanları ayırt etmesiyle birlikte anne babasına sarılarak sevgisini gösterir. Azarlanırsa yüzünün ifadesi değişir.

Kendisiyle oynanınca eğlenir ve mutlu olur. Bunun yanında sevinç, heyecan, kızgınlık ya da iğrenme gibi ruh halini belli eden sesler de çıkarır (Cirhinlioğlu, 2010: 128-129).

Yedinci ayla birlikte etraftaki ilişki örüntülerini anlamaya başlayan bebekler belirgin nesnelere yönelmektedir. Bu dönem kendilik imajının ve nesne imajının ayırt edildiği 6.-8. ile 18.-24. aylar arasındaki döneme denk gelir. Bu döneme kadar anne bebek için çok önemli değilken, yedinci aydan itibaren bağlanma ilişkisiyle bebek ilgisini, tüm gereksinimlerini karşılayan ve birincil bağlanma nesnesi olan annesine yönlendirir (Ainsworth, Blehar, Waters and Wall, 1978: 192). Bu dönemde bebekler çevrelerindekiyle ilgilenip tanıdıklarına karşı gülümseme tepkisi dahi gösterirken önemli varlıkları olan anneleri yanlarından ayrıldığında ağlama tepkisi ile yeniden buluşma çabası oluştururlar (Wolff, 2002: 21).

Bebeğin sekizinci, onuncu ayı sırasında yürümeye yeni başlamasıyla bütün dünya ayaklarının altındadır ve üstün bir libidinal yatırımla hızla gelişen özerk ben ve işlevleri devreye girmektedir. Çocuk kendi yetenekleri ve kendi dünyasının büyüklüğüyle büyülenir ve narsisizm tepelerdedir. Çocuğun bağımsız olarak attığı ilk adımlar sayesinde dünyası genişler ve gerçekliği sınaması başlar. Hareket becerileri alıştırmalarıyla genişleyen insani ve cansız çevrenin keşfine libidinal yatırım yapılır. Bu süreçte çocuğun kendi işlevlerine, kendi bedenine ve aynı zamanda genişleyen “gerçekliğinin” nesne ve hedeflerine yaptığı büyük narsistik yatırım genel özellik olarak görülür. Etkin serbest devinim becerisine ulaşılmasının ardından kız ve oğlan çocukları bireyselleşmelerini ortaya koyan büyük adımlar atarlar (Mahler, Pine & Bergman, 2012: 98-99).

Yaşamın ilk bir yılında çevresini yalnız başına keşfedebilse de anneye bağımlılığı devam eder. Annenin güven temelli desteğine ihtiyaç duyar. Çocuk zihinsel gelişimi tamamlanmadan önce dış dünyayı duygu temelli olarak tanır (Yavuzer, 2011: 104). Bununla birlikte ruhsal olarak ayrılma ve bireyselleşme süreci birbiriyle iç içe geçen ama bir o kadar da birbiriyle orantısız olan iki gelişim çizgisi olarak görülür ve bebeğin yaşamının birinci yılının sonlarında ve ikinci yılının başlarında gözlemlenir. Bunlardan biri ruh içindeki özerkleşme, algılama, belleğin bilme yetisi ve gerçekliği

sınama eylemiyle ilerleyen bireyleşme çizgisi, diğeri farklılaşma, uzaklaşma, sınır oluşturma ve anneden kopmayla ilerleyen ayrılma çizgisidir. Bu yapılanma süreçleri içsel nesne temsillerinden farklılaşmış içselleştirilmiş kendilik temsilleriyle noktalanır. Ayrılma bireyselleşme sürecinin ruh içi ileri gelişimine eşlik eden davranışsal görüngü çeşitliliğiyle anneden farklılaşma bağlamında beden olarak ayrı oluşun farkına varılması ile birlikte çocuğun kendi başına bağımsız işlevlerine ve bireyselleşmesine uygun olabilecek şekilde (yani biri öbürünün çok gerisinde kalmaksızın ya da çok ilerisine geçmeksizin) ilerlemesi ayrılma bireyselleşme için en uygun durumdur (Mahler, Pine & Bergman, 2012: 91).

İkinci yılın ortasına varıldığında bebek artık yürüme çağındaki bir çocuğa dönüşmüştür ve fiziksel olarak ayrı olduğunun gittikçe farkına varmaktadır. Bunun yanında bilişsel yetilerinin gelişmesi ve coşkusal yaşamındaki artışla birlikte engellemelere karşı eski duyarsızlığı azalmaktadır. Anneyi gördüğünde unutmuşluk hali azalır ve nesne yitimi kaygısının neden olduğu ayrılık kaygısında artış gözlemlenir. Bu süreçte çocuk annenin nerede olduğuyula oldukça ilgilenilir ve anneye etkin bir şekilde yaklaşmaya çabalar. Çocuğun ayrı olduğuna dair farkındalığı olgunlukla kazanılan anneden fiziksel olarak uzaklaşabilme yetisinin ve bilişsel gelişiminin etkisiyle arttıkça çocuğun, annenin her yeni deneyimini kendisiyle paylaşma isteğine olan gereksinimi ve nesne sevgisi de artar (Mahler, Pine & Bergman, 2012: 104).

Yaşamın üçüncü yıllarına ait bağlanma davranışının gelişimi ilk yıldaki bağlanmaya nazaran daha az yoğunluklu olarak devam eder ve ilk yılın sonuna göre daha az sıklıkta yol alır. Bebeğin algısal alanındaki ve dünya genelindeki olayları anlama becerisindeki artış bağlanma davranışının değişimine neden olmaktadır. Değişim çocuğun ilk yıllarda karyolasına koyulduktan bir süre sonra itiraz etmesiyle, bir süre sonra annesi görünüşten kaybolduktan sonra ve daha sonra da oyalanırken annesinin gittiğini fark ederek itiraz etmesi şeklinde seyreder. Bağlanma davranışı üçüncü yıla kadar düzenli devam eder fakat üçüncü doğum gününden sonra çocuklar annelerinin geçici bir süre olmayışını daha iyi kabullenirler. Diğerleriyle ya da oyunla meşgul olabilirler. Pek çok çocukta değişimin aniden ve olgunlaşmaya bağlı olarak oluştuğu ileri sürülür Temel değişimin üçüncü doğum gününden sonra çocuğun akraba gibi ikinci derecedeki bir

bağlanma figürüyle güven hissederek kalabilmesiyle gözlemlenir (Bowlby, 2012: 262-263).

Çocuk duygusal olarak güvende olduğunu duyumsayabilmek için sıcak, sevecen ve tutarlı ilişki arayışındadır. Güven veren bir yetişkinle bu arayışını tamamlamak ister. Bu arayışında ilk başvurduğu kişiler anne ya da babasıdır. Eğer anne ya da baba herhangi bir nedenle çocuga yakın değilse bakıcıyla bu ilişki sağlanmaya çalışılır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2012 s.167). Bebeklerin bakıcıları güven üs olarak görmeleri ve çevreyi keşfedebilmeleridir yine bakım sağlayıcıların duyarlılığı ile sağlanır. Bebeğin zamanla sosyal durumlar ve cansız objeler üzerindeki öğrenmelerle birlikte bunlar üzerindeki deneyimleri artar. Böylece aile dışındaki sosyal ilişkilerin gelişmesi için güvenli üs deyiimiyle tanımlanan bakıcısının varlığında çevreyi özgürce keşfedebildiği bir ortamda, yaşıt arkadaş ilişkileriyle uygun etkileşimlerdeki beceri ve deneyimlerini test edebileceği bir ortam elde eder (Cicchetti & Carlson, 1989: 539-540).

Eğer bir anne bebeğine karşı olan sorumluluklarında hassas davranıyorsa bebek her gün küçük ayrılıklarında nispeten ağlasa bile ilişkilerinde pozitif etkileşim gözlemlenir. Bağlanma davranışı duyarlılıkla aktive edilir. Onun yakın mevcudiyeti ile güven verici rahatlatıcılığına eğilerek annenin hareketlerini takip eder. Böyle bir bebek annesine sıkı sıkıya bağlı olarak değerlendirilir. Bununla birlikte eğer bir bebek annesine ulaşamaz, uygunsuz ve sorumsuz olarak bakıyorsa onun annesine bağlanma davranışları kaygılı ya da güvensiz olarak ortaya çıkar. Çünkü bebeğin yakınlık ve iletişim çabaları amacına ulaşamamış bir şekilde sonlanır. Bağlanma davranışları karışmıştır ve kızgın davranışlar olarak yoğunlaşarak sürdürülür. Sonuç olarak bebek yatıştırması zor ve karışmış davranışlar sergiler (Cicchetti & Carlson, 1989: 439).

Gelişim sürecinde okul öncesi çağına gelen çocuk annesinin onun yanında var olmadığı zamanlarda da var olduğunu bilerek annesi ayrı bir yerde olsa dahi ilişkilerinin sürdüğünü bilecek yaştıdır. Sürekli fiziksel bir temas olmasa da temas yitirilmemiştir ve annesi ile temasa geçeceğini bilir (Bee ve Boyd, 2009: 603).

2.1.4.2.Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik bir değişim ve gelişim dönemidir. Bu dönemde fizyolojik değişimlerle beraber bilişsel akıl yürütme, çıkarımda bulunma, diğerlerinin bakış açısı ve duygularını anlama gibi önemli konularda gelişmeler görülmektedir. Bunların yanında ergenlerde bağımsızlık ihtiyacında artış gözlemlenir ve ergenlerin ebeveynleri ile kurdukları bağlanma ilişkilerinin niteliğindeki değişimleri bağlanma ilişkilerini de gündeme getirir (Akdağ, 2011: 1).

Bir köprü evresi olarak görülen ergenlik dönemine gelindiğinde ergenin sorunlarına çare bulup bu dönemi sağlıklı olarak atlatabilmesi geçmişteki olumlu aile ilişkilerine bağlıdır. Çocukluk döneminde ebeveyni tarafından yeterince sevgi ve güven almış çocuk mutlu bir ergenlik süreci geçirmeye adaydır. Ebeveyni ile olan sorunlarını sağlıklı olarak çözebilmeyi öğrendiği için kişisel sorunlarını da kendi başına çözebilmeye çalışır (Yavuzer, 2011a: 134). Yine bebeklik döneminde bakıcısıyla güvenli bağlanma ilişkisine ulaşmış olan bireylerin çocuklukta akranlarıyla daha yetkin ilişkiler içerisine girdiği görülür. Bununla birlikte bu kişilerin içsel çalışan modelleri daha sağlıklı ve güvenli biçimde oluşturdukları ve böylece ergenlikte ve yetişkinlikte daha doyurucu yakın ilişkilere girmelerinin kolaylaştığı söylenir (Steinberg, 2007: 374).

Ergen gelişimi alanında çalışan pek çok kuramcı bireylerin bebeklik dönemlerindeki bakıcılarına bağlanmalarının ergenlik ve yetişkinlikte doyum veren yakın ilişkileri oluşturmada etkili olduğuna inanmaktadır. İlk olarak, bazı kuramcılar ilk yakın ilişkilerin tüm yaşam boyunca kullanılan kişilerarası ilişkilerin geneli olan modelin bir alt yapısını oluşturduğunu ileri sürmektedir. İçsel çalışan model olarak adlandırılan bu model kendimizi başkalarıyla olan ilişkilerimizde güvenli mi yoksa korku içinde mi hissettiğimizi ve kendimizi başkalarının sevgisine layık görüp görmediğimizi belirleyen geniş bir değerlendirmeyi içermektedir. İçsel çalışan modeli başkalarıyla yakın ilişkiler kurmak için yararlandığımız diğerlerine dair inanç ve beklentilerimizin

bütünü olarak düşünebiliriz. Bağlanma kuramına göre, bebeklik döneminde güvenli olarak bağlanma yaşayanlar ergenlik dönemlerinde sağlıklı bir içsel modele sahibi olurken; tersine kaygılı bağlanan bireyler ileride yaşamlarında daha olumsuz bir modele sahip olacaklardır (Steinberg, 2007: 373).

Ergenlik sürecine gelindiğinde ebeveyne bağlanma değişim gösterir. Akranlara karşı olan cinsel çekimle bireysel değişimlerle başlayan süreç diğer erişkinlerin de ebeveynler kadar ya da daha fazla önem arz etmesiyle ilerler. Bir tarafta kendilerini ebeveynlerinden ayırırlar, diğer tarafta yoğun bağlılıkla başkalarına bağlanma davranışı yöneltmekte isteksiz ya da başarısız olanlar. Bunların yanında ebeveynlerine bağlanmayı sürdürüp aynı zamanda başkalarına bağlanmayı da çok önemli gören bir kesim de bulunmaktadır. Birey için ebeveyne bağlanma erişkin yaşamda da devam eder ve bireyin davranışlarını tahmin edilemeyecek derecede etkiler (Bowlby, 2012: 265).

2.1.4.3.Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Temelde anne ile çocuk arasında kurulan ve bebeklikten başlayarak tüm yaşam dönemlerinde gözlemlenen bağlanma yetişkinlik döneminde diğerleri ile devam eden bir davranış şeklidir. Bağlanma, zamanla kişinin yaşam durumu, eğitim durumu ve sosyal çevresinin olanakları da dahil olmak üzere daha birçok değişkenden de etkilenecek gelişebilen ve değişebilen bir davranış biçimi olarak görülmektedir (Çetinkaya, 2013: 9). Erişkin yaşamdaki bağlanma çocuklukta bağlanma davranışının devamıdır ve çocuklukta bağlanma süreci erişkin bağlanma davranışının kolaylıkla edinilebilir olmasını sağlar. Ergenlik ve yetişkinlik döneminde bağlanma davranışı genellikle aile dışındaki kişilere yönelir ve bağlanma figürü olarak topluluk ya da çalışma grubu ikincil ya da birincil derecede bir bağlanma figürü olarak karşımıza çıkabilir (Bowlby, 2012: 265).

Yetişkinlik dönemindeki bir partnere ya da çok yakın bir arkadaşına bağlanma süreci çocukların ebeveynlerine olduğu kadar olmasa da gerçek bir bağlanmayı temsil etmektedir. Çünkü yetişkinlerdeki bu tür ilişkiler de çocukların hissettiği gibi güvenlik

hissi sağlamaktadır. Kişinin ne olursa olsun kabul görüp destek alacağı bir partner ya da yakın arkadaşın varlığına duyulan güven birçok anlamda çocukların bağlanma ilişkilerindeki güvenli üs hissine eş değerdir (Bee ve Boyd, 2009: 595).

2.1.4.3.1.Hazan ve Shaver'ın Yetişkin Bağlanma Modeli

Yetişkinler arası bağlanma davranışları 1970'lerde yetişkin ilgisizliği ve evlilikte ayrılık çalışmaları ile başladı. Kendilerini romantik ilişkiler bağlamında güvenli, reddedici veya ilgisiz olarak tanımlayan yetişkinlerin geldikleri ailede ebeveyn-çocuk ilişkilerine dair farklılaşan örüntüler anlattığını belirten Ainsworth'un bebek bağlanma örüntüleri çalışmalarıyla Shaver ve Hazan (1988) araştırmalarını daha da ilerletti (Demirbağ, 1992: 87). Hazan ve Shaver (1987) yaptıkları araştırmada Ainsworth'un ortaya koymuş olduğu üçlü bağlanma biçiminin özellikle yakın ilişkiler bağlamında tanımlanan yetişkin yaşamındaki bağlanma stilleriyle kabaca aynı olduğunu vurgulamışlardır. Bir kişinin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinin anne ve babası ile arasındaki çocukluk ilişkileri sonucu oluşan güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanmanın yanında kısmen kendi ve toplumsal yaşamının zihinsel modellerine bağlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Hazan ve Shaver (1987)'in güvenli, kaygılı- kararsız ve kaygılı - kaçınan bağlanma olmak üzere üç boyutta ele alarak yaptıkları araştırmaya göre güvenli bağlanan kişilerin güvensiz kişilerle karşılaştırıldığında her iki ebeveyninin kendi aralarında ve çocuklarıyla arasında daha sıcak ilişkilere sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya göre kaçınan bağlanma tarzına sahip kişilerin kaygılı- kararsız bağlanma tarzına sahip kişilerle karşılaştırıldığında annelerini soğuk ve reddetmiş olarak tanımladıkları belirtilmiştir. Buna göre, güvenli bağlanma geliştirmiş yetişkinler sosyal açıdan girişken, yakın ilişkiler kurmaktan rahatsızlık duymayan ve kendine güven duyan bireylerdir. Kaygılı- kararsız bağlanma geliştirmiş yetişkinler kendilerine güvenmeyen, reddedilmek ve terk edilmekten korkan kişilerdir. Kaygılı –kaçınan yetişkinlerin ise yakın ilişki kurmaktan kaçındıkları, kendilerini başkalarına açmaktan rahatsız oldukları ve sosyal bakımdan baskılanmış oldukları görülmektedir.

Kaçınan bağlanma tarzında tutarlı olarak tepkisizlik gözlemlenir. Güvenli olduğuna inanılan durumu korumak için kaçınmacı bir şekilde sıkıntı yaratan koşullara rağmen sosyal ortamdan uzaklaşmayı içerir. Kaçınmacı birey yakınlık konusunda korku yaşamakta ve ilişkilerinde belirlediği mesafeyi korumayı tercih etmektedir (Hazan ve Shaver, 1987: 521).

2.1.4.3.2.Dörtlü Bağlanma Modeli:

Bartholomew ve Horowitz (1991: 228) bağlanmanın erken dönem tanımlarından yola çıkarak, Bowlby'nin öne sürdüğü kendilik ve diğerine dair iki tür içsel çalışan modeli bir araya getirerek yetişkinler için dörtlü bağlanma modelini tanımlamışlardır: Dört prototip bağlanma modeli bireyin benlik imajı (pozitif ya da negatif) ve başkalarının imajlarının (pozitif ya da negatif) birleşimlerinden ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle kendiliğin ve diğerlerinin olumlu ya da olumsuz olarak algılanmaları sonucu güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma olarak adlandırılan dört örüntü oluşmuştur. Örüntüde bağımlılık dış geçerliliği gerektirmeyen pozitif benlik saygısı dahilinde yüksek benlik ya da pozitif benlik saygısının ancak başkalarının süregelen kabulü ile sağlanacağı düşük benlik arasında değişiklik gösterir.

Araştırmacılar romantik ilişkiler üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırarak insanları romantik eşlerinin kendilerini terk etmesinden korkanlar ve korkmayanlar olarak ayırmışlardır. Bağlanma kuramından yola çıkarak terk edilme korkusunun aslında kişinin içsel özdeğer duygusunu yansıttığını söyleyebiliriz. Terk edilme konusunda endişe duymayan kişiler kendilerini güvenilir ve değerli olarak algılamaktadır. Öte yandan kendi değerleri hakkında şüphe duyan insanlar başkalarının da kendilerini sevilmeye layık bulacağı konusunda endişelenmektedirler. Araştırmacılar bu düşüncelere sahip bireylerin *kaygı* boyutunda olduklarını ifade etmektedirler. İkinci boyut olan *bağımlılık* boyutunda diğerlerinin güvenilir olduklarını düşünüp gereksinimlerini karşılamaya gönüllü olan veya güvenilmez bulup diğerlerinden uzak duran insanlar yer alır. Bu iki boyut birleştiğinde Şekil 1. 'de gösterilen dört sınıflı model oluşmaktadır. Yakınlıktan rahatsızlık duymayıp sürekli terk edilme

korkusundan dolayı endişelenmeyen yetişkinler güvenli olarak sınıflandırılırlar (Burger, 2006: 228).

Şekil 1. Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Stilleri Şeması

		<u>Kendilik Modeli</u> (Bağımlılık)	
		Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Yüksek)
<u>Başkaları</u> <u>Modeli</u> (Kaygı)	Olumlu (Düşük)	Güvenli Bağlanma Yakınlık kurma konusunda rahat ve özerk	Saplantılı Bağlanma İlişkilere takıntılı
	Olumsuz (Yüksek)	Kayıtsız/Kaçıngan Bağlanma Yakınlığa karşı kayıtsız	Korkulu Bağlanma Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Kaynak: Barholomew ve Horowitz, 1991

Dörtlü Bağlanma Modeli'ne göre güvenli bağlanan yetişkinler kendilerini değerli ve sevebilir algırlar. Benlik saygısının yüksek olması nedeniyle sosyallik ve pozitiflik puanları yüksektir. Güvenli bağlanan kişilerin benlik saygıları yüksektir, yakınlık kurmaktan rahatsız olmazlar ve otonomiye sahiptirler. Güvenli bağlanmada samimi dostlukları değerlendirebilir, kişisel özerkliğini kaybetmeden yakın ilişkileri sürdürme kapasitesi vardır ve ilişkilerle ilgili konuları tartışmada tutarlılık gözlemlenir. Geriye kalan üç bağlanma biçiminde ise kendilik ve/veya diğerleriyle ilgili olarak olumsuz bir içsel çalışan model bulunmaktadır.

Kayıtsız-kaçıngan bağlanma geliştirmiş olan yetişkinlerde yakın ilişkilerde kısıtlılık görülür. Kendine güven, bağımsızlıkta ve sorumluluk almada yetersizlik oluşmuştur ve duygular sınırlandırılmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 228). Mikulincer

(1998) 'e göre bu tarz bağlanma biçimine sahip insanlar duygusal katılımı en aza indirebilmek, bağlanma ihtiyaçlarını reddederek otonomi ve kontrolü sağlayabilmek, kendilerine rahatsızlık veren düşünce ve duygulardan kurtulabilmek, stresi azaltabilmek adına yakın ilişkilerden kaçınmaktadırlar. Stresin asıl kaynağının kendileri olduğu fikrinden uzaklaşabilmek adına kişisel yetersizliklerini göz ardı ederek, diğer insanlara karşı olumlu, güçlü ve yeterli bir kendilik imajı sağlamaktadırlar ve yakınlığa karşı kayıtsızdırlar.

Saplantılı prototipte olanlar yüksek düzeyde olumsuz benlik algısına sahiptirler ve bunun yanında diğerlerine dair değerlendirmeleri olumludur. Yakın ilişkilerde aşırı gerileme, kendini sevmeye layık görmeme, diğer kişilerin kişisel refah hissi için kabulüne bağımlılık, diğer insanları idealleştirme eğilimi ve ilişkileri tartışırken tutarsızlık ve abartılı duygusallık ile karakterize olmuşlardır. Başkalarını destekleyici olarak algıladıkları halde bu destekten yeterince faydalanamazlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 228).

Korkulu bağlanma yaşayan yetişkinler reddedilme korkusu yaşarlar ve başkalarından beklenen reddedilmeye karşı kendilerini korurlar. Kişisel güvensizlik duyguları baskındır. İlişkilerde caydırıcı sonuçlarla karşılaşma beklentisi ve başkalarına güven duymamaları yüzünden yakın ilişkilerden kaçınmayla karakterize edilmektedirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 228).

Genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde bağlanma tarzlarının etkisini inceleyen araştırmaya göre güvenli bağlanma gerçekleştirmiş bireyler kendilerini yetenekli romantik ortaklar olarak görerek stres zamanlarında aktif problem çözme yöntemlerini tercih etmişlerdir. Bunun yanında kaygılı bağlanma tarzına sahip bireyler de duygularının boşaltılmasını içeren baş etme stratejileri kullanma çabası içine girmişlerdir fakat güvenli bağlanma gerçekleştirmiş kişilerle karşılaştırıldıklarında çevrelerinden daha çok destek bulmak istedikleri görülmüştür. Kaçınan bağlanma tarzına sahip bireylerin ilişki öncesinde bağlanma sistemini devre dışı bırakmaya çalışarak sorunlarından kaçınmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bireylerin kendilerini tehdit edebilecek durumlardan kaçınarak problemden kaçınma gibi bir savunma

stratejisi kullandıkları söylenebilir. Ayrıca kaçınan bireylerin endişeli ve güvenli bireylerden daha fazla ilişki rahatsızlığı sergileme eğilimi vurgulanmıştır. Araştırmaya göre korkulu bağıllık stiline sahip bireyler, ilişki rahatsızlığı ve ilişki depresyonu üzerine en yüksek skoru alırlar ve bununla birlikte kendini eleştirerek ve kendini toplumdan soyutlayarak başa çıkmaya eğilim gösterdikleri söylenebilir. Bunun yanında araştırmanın sonuçları korkulu kişilerin depresyon gibi sağlık risklerine karşı daha savunmasız olduğunu göstermiştir (Teeruthroy ve Bhowon, 2012: 152).

2.2.Yetersizlik Duygusu

2.2.1.Bireysel Psikolojide Kişilik Gelişimi

Bir bireyin kendine özgülüğü ve diğerlerinden farklılaşması kişinin varoluşsal ve gelişimsel sürecinde karakter, mizaç ya da kişilik gelişimindeki farklılıklara dayanır. Kişilik, kişinin doğuştan getirdiği özellikleri ve sonradan edindikleri birleşerek duygu dünyası, ahlaki öğretileri ve kazanımlarını içeren anlamı oluşturur (Güneş, 2013: 167). Karakter denen şey insanın etkileşimde olduğu dünyaya uyum sağlamaya çalışırken gösterdiği özgül davranışlar bütünüdür (Adler, 2013a: 171) ve bireyin kendisine, diğerlerine ve topluma karşı takındığı tutuma göre gelişim göstermektedir (Geçtan, 2002: 116). Karakter özellikleri kişinin hayatını sürdürmesi esnasında bilinçli olarak hesap etmeden her koşulda kişiliğini ifade etmesini sağlayan varoluş modelleridir ve hayatta bir yer kazanma amacıyla oluşturulurlar (Adler, 2013a: 172). Bu oluşumun şekillenmesinde dışsal (eğitim, kültür, yaşam olayları) ya da içsel (zeka, cinsiyet, biyolojik etkenler, vb.) etkiler kararlılık ve süreklilik göstererek duygulanım, düşünce ve davranış kalıpları oluşturmaktadır (Yılmaz, 2010: 22).

Biz insanlar kendimizi ve yaşam stilimizi şekillendirirken çocukluk deneyimlerimizle diğerlerine karşı bilinçli dersler ediniriz (Schultz ve Schultz, 2016: 115). Çocukluk döneminde kişiden iş birliğine dayalı değerli birçok başarı ve güçlülük beklenir. Çevreye yararlı olma gibi geneli kapsayan duygu, düşünce ve hareketleri içeren görevler belirlenir. Birey bir dâhi ya da sıradan bir insan da olsa, bu sorumlulukların bilincinde olup olmaması önemli olmadan başardıkları ona yüksek bir değer duygusu ve güçlü olma hissi sağlamaktadır (Adler, 2011: 77-78). Karakterin inşasında güçlülük eğiliminin yanı sıra toplumsallık duygusu da önemli bir pozisyondadır. Saygınlık görme gibi çocuğun ruhundaki ilk duygu kıpırdanışlarının olduğu bir dönemde çevreyle ilişki kurulmaya başlanmıştır ve çevre ile kurulan her ilişkiye aşağılık duygusu da eşlik etmektedir (Adler, 2016a: 196).

Her çocuk adapte olması gereken bir dünyada gözlerini açtıktan sonra içgüdülerine ait ihtiyaçlarını karşılamak isterken engellerle karşılaşır. Engeller karşısında kendisinin yardımına koşan insanlar sayesinde içgüdülerinin en üst düzeyde tatminini en az düzeyde sürtüşmeyle halletmeyi öğrenir ve hayata daha iyi adapte olur. Bu şekilde çocuk bir kapıyı açmasını sağlayacak boyunu ölçmeyi ya da başkalarına emir verme hakkını tanımayı öğrenecektir. Bununla birlikte onlara boyun eğmiş de olur. Böylece içinde büyüme ve diğerlerinden daha kuvvetli olma arzusu yeşerir ve çevresindekileri yönetmek ve güçlü olmak ruhunda yer eder (Adler, 2013a: 42).

İnsanın bütün davranışları bir amaç çerçevesinde belirlenmektedir ve bu amaç da diğerlerinden üstün, güçlü olmak ve başkalarına söz geçirebilmektir. Kişinin oluşturduğu bu amaç dünya görüşünü, hal ve tavırlarını, yaşayış şeklini, duygu ve düşüncelerinin dışavurumunu ve davranışlarını etkiler. Buna göre karakter özellikleri kişinin olaylar karşısındaki devinimleriyle bize belirtiler sağlar ve kişide bulunan özellikler bir araya gelerek yaşam yöntemini oluşturmaktadır. Bunun yanında karakter özellikleri doğa tarafından bağışlanmadan erken yaş dönemlerinden itibaren belirli bir yaşam biçimine bağlı kalabilmek için sonradan edinilmektedir. Dolayısıyla hiçbir çocuk doğuştan tembel olarak doğmaz. Tembelliğe yaşamı kolaylaştırıp saygınlığı elden bırakmayacak bir araç gözüyle baktığı için tembeldir. (Adler, 2016a: 192).

Bir kişilikte gördüğümüz karakter özellikleri çocuğun ruhsal gelişimindeki yöne bağlı olarak biçimlenir ve bu yönelim düz, zorlukları olmayan bir yol olabileceği gibi, virajlarla dolu bir yol da olabilir (Adler, 2013a: 181). Çocuğun ruhsal gelişimi hangi yönü izliyorsa geliştirilen karakter özellikleri de o yöne yönelir. Karakter oluşumunun başlarında saldırgan ve atak bir yapıyla düz bir çizgi üzerinde amacına doğru giden çocuk yaşamın zorlukları karşısında karşılaştığı dirençlere göre kolayca bükülebilir. Dolayısıyla çocuk üstünlük amacına düz bir çizgi üzerinde devam ederek ulaşamaz, söz konusu zorlukların çevresini dolanması gerekir. Çocuğun karşısına çıkan tüm güçlükler karakterin düz bir yapıda gelişimini engeller. Bu dolambaçlı yollarda devam ederken de süreç içerisinde yeni karakter özellikleri edinir. Bunun yanında çocukta bulunan organ yetersizlikleri, aile ortamından kaynaklanan engeller ve eğitici rolünü

üstlenen çevredeki diğer kişiler de çocuğun gelişimini etkilemektedirler (Adler, 2016a: 201-202).

2.2.1.1.Yaşam Tarzı

Her birey çocukluktan yetişkinliğe doğru çeşitli deneyimlerle kaçınılması gerekenleri, diğerleriyle iletişim kurma şeklini ve hayatta önemli olan nedir gibi sayısız şeyleri öğrenir. Çevrenin nasıl yorumlanacağı ve ona karşı nasıl tepki gösterileceği bu öğrenilenler yardımıyla gerçekleştirilerek (Mosak ve Di Pietro, 2007: 5) yaşamdaki tavır belirlenir. Adler' e göre insanlar salt dışarıdan gelen uyaranlardan etkilenip dürtüleriyle hareket eden varlıklar değildir. Kendisine özel algı, düşünce, görüş ve eylemlerini oluşturabilen ve bu oluşumla kendisini temsil edebilen varlıklardır. Adler insanda olan bu durumu sosyal süreçlerle ilişkilendirerek “yaratıcı güç” olarak. Doğuştan var olan toplumsal ilgi ile kişi, normal bir insan olarak kişiliğini oluşturabilir ve karışık bir yapı olan yaşam felsefesine dair bir yol çizebilir (Geçtan ,2002: 124).

Adler' e göre her bireyin yaşamında anlamlı olabilmek adına gösterdiği çaba kendine hastır ve bireyi tam olarak kavrayabilmek için onun yaşam stilini çözümlenmek gerekmektedir (Murdock, 2016: 111). Yaşam stili bize kişinin temel motivasyonları, dünya görüşü ve yönelimleri hakkında bilgi kazandırarak genel bir bakış açısı sağlar. Böylece kişinin gelecekte atacağı olası adımlar hakkında bilgi sağlanabilir (Shulman ve Mosak, 2015: 24).

Adler yaşam tarzı kavramını, kişinin oluşturduğu hedeflere ulaşmak için izlediği yaşama uyum sağlama şekli olarak tanımlar. Kişiyeye has davranışların ve alışkanlık tutumlarının aşağılık duygusu ve ödünleme çabasıyla nasıl şekillendiği gözlenerek yaşam tarzının temelleri anlaşılabilir. Çocuklukta her insan tarafından yaşanan hayali ya da gerçek yetersizlik duygularının sonucunda kişinin ödünleme yoluna girdiği ve yetkinliğe ulaşma hedefinin oluştuğu belirtilmektedir. Ancak her birey bu süreci kendine has şekilde yaşayarak kendi yaşam tarzını oluşturmaktadır (İnanç & Yerlikaya, 2009: 50).

Adler' e göre bireyin önde gelen amacı olan aşağılık duygusunu yenip üstün olma durumu tüm insanlarda bulunmaktadır. Fakat insanlar üstünlük çabasını farklı yollarla sergilerler bu süreçte tepki verme şekli olarak yaşam stili gelişmiş olur (Schultz ve Schultz, 2016: 656). Bireysel psikolojide üstünlük kurma sürecinde farklı yolları tercih ederken bazıları sanatsal yeteneklerini kullanırken bazıları sportif becerilerini ön plana çıkararak farklı yaşam tarzları oluştururlar. Bireyler yaptıkları şeylerle kendilerine ve dünyaya olan bakış açılarındaki farkı ve kendine özgünlüğü gözler önüne sererler. Aile içindeki ilişkiler ve kardeş ilişkileri de yaşam tarzını farklılaştırarak diğerlerine dair algıların oluşmasına basamak olur. Buna bağlı olarak olayları yorumlama biçimine göre de kişilik şekillenir ve davranış temelleri atılır (Corey, 2008: 112).

Üstünlük amacıyla verilen mücadele ve atılan her adım kişilik hakkında ipuçları vermektedir. Bu ipuçları ve dışavurumlar kişinin özel yaşamını anlamlandırmada kullanılır ve kişinin yapısal çözümlemesine malzeme sağlanmış olur. Kişinin her duygusu, düşüncesi, kelimesi ya da dışavurumu kişi hakkında veri sağlayarak yaşam stiline dair ipuçlarının elde edilmesine olanak tanır (Adler, 2013a: 74).

2.2.1.2.Doğum Sırası

Adler kişiliğin gelişiminde doğum sırasının önemi üzerinde durarak ailenin ilk çocuğunun ortancadan, ortancanın daha sonra doğanlardan farklı bir gelişim seyri gösterdiğini belirtmiştir.

Adler'e göre ilk doğan çocukla birlikte ebeveynler çocuk yetiştirmeyi öğrenirler ve ebeveynler ilk doğan çocuklara aşırı ilgi göstererek şımartma eğilimindedirler. İlk defa anne babalığı tadan ebeveynlerin ilk çocuklarını şımartma durumu ikinci bebek dünyaya geldiğinde son bulur ve birinci çocuk anne babası tarafından oluşturulan tahtından inmek zorunda kalır. Artık anne ve babanın ilgisi yeni dünyaya gelen bebeğe kaymıştır. Bunun sonucunda da ilk çocuk aşağılık duygusuyla karşı karşıya kalır (Burger, 2006: 154). İlk doğan çocuk bir süre ailesinin göz bebeği olmayı tattıktan sonra kardeşinin doğumuyla bu durumu sonlanır. Hâlâ ebeveynleri tarafından çok sevildiğini fark etmediği için kendine güvenmede problemler yaşayarak (Leman, 2009:

39) agresif ve bencil davranışlarla kendinden sonra gelenle güç için mücadele eder. Küçük kardeşine merhamet gösterse de ona karşı bir otorite konumunda olduğunu fark eder. Böylelikle liderliği keşfeder (Somit, Arwine ve Peterson, 1996: 109).

Bunun yanında ortanca çocuk asla şımarma lüksüne sahip olmamıştır. Ailenin küçük çocuğu olduklarında bile her zaman diğer kardeşleriyle ebeveynlerini paylaşmak zorundadır. Bu sebeple güçlü bir üstünlük çabası itilimi içerisinde olabilmektedirler çünkü abla ya da ağabeyi kadar hızlı, akıllı ya da güçlü değildir. Hep bir adım adım geride olma duygusu ortanca çocuklarla beraberdir ve bu farkı kapatmak için çaba göstermektedirler (Burger, 2006: 154).

Ortanca çocuğun aileye katılmasıyla ana babalık rollerini ilk çocukta deneyimlemiş olan ebeveynler ikinci çocuğun sorunlarını ilk çocuğunki gibi abartmazlar. Ebeveynler daha hoşgörülü ve daha az tedirgin bir tavır içerisindeyler. Dolayısıyla ilk çocuğa yapılan baskılar ortanca çocuğa yapılmadığından ve beklentiler azaldığından ortanca çocuk daha az kollanır. Böylece de kendi doğrultusunda gelişmesi kolaylaşır (Yörükoğlu, 2006: 162). Ortanca çocuk büyük çocuğun aksi yönde hareket etmek ister. İlk çocuğa göre daha bağımsız, asi, yargılayıcı ve de hassas bir yapıya bürünebilirler. Geniş aileye sahip olan ortanca çocuklar da diğerlerinin hatalarından, ilişkilerinden ya da elde ettikleri başarılarından öğrenme fırsatı yakalayarak alışılmadık çözümleri keşfetme imkanı yakalayabilirler (Sweeney, 1998: 16).

Ortanca çocuk dünyaya geldiğinde kendini daha önce dünyaya gelmiş olan çocukla iktidar mücadelesi içinde bulur. Kendisinden önce var olup güce ulaşmış bir varlığın olduğunu bilir. Yeteneklerini geliştirmeye muktedir bir yapıdaysa bu düşünce sayesinde yaşamda azimle ilerleyecektir (Adler, 2013a: 164). Ortanca çocuk, ilk doğan çocuğun ailedeki sarsılan yeri ve kızgınlığından dolayı kendisiyle yarış içerisinde girmesine ayak uydurur ve bu durumun üstesinden gelir (Adler, 2013c: 45).

En küçük çocuklar genelde öbür kardeşlerin hepsinden değişik bir ortamda büyürler ve diğerlerinden küçük olduğu için ayrı bir bakım ve ilgi görürler. Kardeşler arasında cüsse bakımından en küçük olduklarından ve ebeveynlerinin yardımına ihtiyaç duyduklarından bunun yanında ebeveynlerin diğer çocukların kendi ihtiyaçlarını

karşılacakları yaşa geldiklerini düşünmeleri nedeniyle anne ve babaları gözünde ayrı bir yere sahiptir. Dolayısıyla en küçük çocuklar çoğunlukla diğer kardeşlerin hepsinden daha sıcak bir ortamda büyürler. Bu durum sonucunda en küçük çocuklarda çeşitli karakter özellikleri oluşur. Kendisine bir şey emanet edilmeyen ve elinden bir iş gelmeyeceği düşünülen en küçük çocuklar çevresindekilere elinden neler geleceğini gösterme çabası içerisine girerler. Böylece güçlülüğe dair içinde barındırdıkları arzu daha da artar (Adler, 2016a: 180). Çocuğun herkesin önüne geçme eğilimi onu her şeyi yapabileceğine dair ispat çalışmalarına iter. Fakat çocuk gerekli hareket becerisi ve özgüvenden yoksunsa ve diğer çocukların önüne geçemeyecek durumdaysa sıkça sorumluluklarını terk eden, korkak ve mazeretler uyduran biri haline dönüşür. Hayata karşı hırsı azalmaz fakat önemli sorunlardan başarısızlığa uğrama düşüncesiyle kaçmaya çabalar (Adler, 2013a: 160).

Adler'e göre tek çocuğun kendine özgü bir durumu bulunmaktadır. Üzerlerinde daha az baskı hisseden ve ilk çocuğun yaşadığı durumu yaşayan tek çocuk asla tahttan indirilmez. Çevresindeki yetişkinlerle rahatça iletişim kurabildiğinden bilişsel becerilerinde, ilişkilerinde ve işbirliği gerektiren işlerde ustalaşabilir. Bunun yanında diğer akran gruplarıyla iletişiminde eksiklik görülebilir (Sweeney, 1998: 17). Anne ve baba için tek yönelim kaynağıdır. Tek çocuk olmaları nedeniyle anne babaları tarafından şımartılabilir ve her zaman ilgi odağı olmayı isteyebilirler çünkü her zaman bir güçlük karşısında işleri anne babaları tarafından halledilmiştir. Bunun yanında hayatta karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı anne babaları tarafından sakıngan bir tutumla yetiştirilerek dünyayı düşmanmış gibi görme eğilimi gösterebilirler. Yaşamda yer almaya başladıklarında bu konuda deneyimsiz olduklarından dolayı da güçlüklerle karşılaştıklarında işe yaramaz hissederler ve batağa saplanabilirler (Adler, 2016a: 185).

2.2.1.3.Sosyal İlg

Tüm insanlık tarihi içerisinde tek başına yaşamış bir insana rastlanmamıştır. İnsanlığın ilerlemesini mümkün kılan tek şey insanları bir toplum oluşturarak yaşaması ve bireyin kusursuzluk çabasını toplumun kusursuzluk çabasıyla birleştirebilmektir. Bir insanın

yaşamındaki tüm hareketleri ve işlevlerinin kalitesi ideal toplum çizgisine ne kadar yaklaştığından anlaşılmaktadır. İnsan bundan kurtulamaz, bundan dolayı cezalandırılır, eleştirilir, övülür. Bu insanlık için katı bir yasa konumundadır fakat toplumsal duyguyu geliştirmiş olanlar yanlış yolda ilerleyenlerin karşılaştıkları güçlüklerin kolaylaştırılmasını sağlarlar (Adler, 2011: 56-57). İnsanların toplumun bir parçası olarak takındıkları tutumlar, çocukluktan itibaren başlayan topluma katkı sağlama ve topluma ait olma toplumsal ilginin temelini oluşturur (Karahana ve Sardoğan, 2012: 231). Başkalarıyla olan paylaşımlarımızdaki başarı derecemiz yani sosyal ilgi gelişimimiz ruh sağlığımızın iyilik durumuna dair bir ölçü oluşturmaktadır. Bireyin sosyal ilgisi ve başkalarıyla olan paylaşımı arttıkça aşağılık duygusu ve diğerlerine yabancılaşması azalacaktır. Sosyal ilgiden yoksun bireyler cesareti kırılmış ve yaşamda üretime destek vermeyen kişiler olarak yerlerini alacaklardır (Corey, 2008: 112).

Bir bireyi anlayabilmek için onu kendi toplumu içerisinde değerlendirmek ve anlamak gerekmektedir. Kişinin diğerleriyle temas ve ilişkisi, etkinlikte bulunması ya da sürekli olarak karşısına çıkan sorunlar karşısında takındığı tavrı ve ruhsal gelişimi günden güne daha çok artan toplumun çocuğa karşı olan davranışlarının damgasını taşımaktadır. Çocuğun doğuştan itibaren sahip olduğu toplumsallık duyguları ile organik kökenli sevgi duyguları ruhunda yer eder ve çocuk büyüklerin yanında yer almaya daha da istekli hale gelir (Adler, 2016a: 64). Var olan pek çok kültürde çocuk için ilk toplumsallaşma kaynağı ve toplumun temellerinin öğreticisi çocuğun ailesidir (Morgan, 2009: 361). Adler 'e göre kendi ailesi içerisinde dünyaya gözlerini açan çocuk annesi ve diğerleriyle yakın ilişki geliştirmeye başlar. Bu şekilde çocuğun çevresindeki bireyler gelişecek olan davranış örüntülerinin şekillenmesinde önemli rol oynarlar (Geçtan, 2002: 120).

Birçok insan için toplumsal ilgi ideal düzeyde değildir. Her insan hayatının bir kesiminde iş birliğini sürdüremeyeceği kadar zorlayıcı ve ağır bir durumla karşılaşabilir. Ya da yaşamın getirdiği sorunlar karşısında her insanın sahip olduğu duyarlılık farklı düzeylerde olabilir. Bunun sonucunda kişiler toplumsal iş birliğine ters düşen yanıtlar verebilirler ve başarısız olabilirler. Toplumsal ilginin aşağı düzeyde

olması bize her zaman bir başarısızlığın ve buna bağlı olarak da aşağılık duygusunun meydana geleceğini göstermektedir. Burada bireyi sarmalayan psikolojik gerilim utanma, kekeleme, ağlama, yakınma, korku gibi fiziksel ve ruhsal ifade biçimlerine yol açabilir. Buna rağmen yenme amacının var olması kişiye her şeyin bitmediğini düşündürür. Başkalarının anlayışına ya da yardımına seslenme ya da üstünlük duygusuyla aşağılık duygusunu kapatmaya çalışma gerçekleşebilir (Adler, 2011: 78-79). Toplum içerisinde değişik konumlarda yer alan çocuklardan bazıları öyle bir çevre içerisinde yaşarlar ki çocuğa düşmanca izlenimler yüklenir, çocuk dünyayı düşmanymış gibi görür. Düşünsel olarak yetersiz bir dönemde olan çocuk aktarılan izlenimleri içselleştirerek kendisine olumsuz bir bakış açısı oluşturabilmektedir (Adler, 2016a: 57). Bu sebeple Adler' e göre anne çocuğa toplumla kurması gereken iş birliğini ve arkadaşlığı öğretmelidir. Yalnız bu öğretiyi almış çocuklar yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmaya cesaret gösterebileceklerini hissederler (Schultz ve Schultz, 2016: 116).

Sorunlu olarak ifade edebileceğimiz kişiler başarısızlıklarını düşünsel bir üstünlük duygusuyla kapatmayı tercih ederler ya da başkalarının toplumsal ilgisini sömürerek bu duygularıyla başa çıkarlar. Örneğin sinirli insan çevreye birtakım kurallar dikte eder ve iş birliğini engeller. Deli insan kendini iş birliğinden uzaklaştırarak kendini üzüntü verici hayallerine yöneltir. İntihar eden kişi kendini tüm iş birliklerine kapatarak sadece bir zafer kazandığını düşünen kişilerle iletişime geçer. Uyuşturucu bağımlısı yapay zevklerle zamanını doldurarak kendi güvensizliğini kendinden gizler. Suçlu kişi toplum önünde ve kurbanları önünde kendini galip duruma getirmeye uğraşır. Farklı şekillerde sıralanan yararsız kişisel doyum ereğini kovalayan tüm başarısızlar toplumsal işbirliğine girme cesareti gösteremezler. Bunun yerine var olan aşağılık duygularını bastırma ve sindirme yolunu tercih ederler ve başkalarının toplumsal ilgisini sömürürler (Adler, 2011: 79-80).

Yaşam sürecinde doğal olarak oluşan bir duygu olan ait olma ihtiyacı da bebekken etraftakilerin bakım sağlamaları ve ihtiyaçları karşılamaları sonucu bireyde yer eder. Bununla birlikte insan, kendisine karşı ve başkalarına karşı gelişen duyguları ile bunların anlamları arasındaki dengeyi nasıl sağlayacağını bularak varlığını

şekillendirir (Murdock, 2016: 111). Kişi gerçekte başkalarının yaşamlarına değer katarak kendi değerini arttırır. Yaşamda sağlıklı uyum sağlayabilmiş birey gelecek nesillerin refahı için çaba göstermeyi kendine amaç edinir. Uyumsuz kişiliğe sahip bireylerdeki durumu yadsıyarak diğerlerini önemseydiğini gösterir. Sosyal ilgiyle donanmış kişinin ilerleme hedefi bireysel değil toplumsaldır ve diğerlerinin yaşamlarına katkıda bulunarak değer kazanacağını bilir. Uyumsuz insanların sahip olduğu ben merkezliyetçiliğin ve çıkarıcılığın sağlıklı gelişim yolları olmadığını bilerek yaşamını sosyal çerçevede şekillendirir (İnanç & Yerlikaya, 2009: 46).

2.2.2.Yetersizlik Duygusu

Doğumdan itibaren kendini bir çevre içerisinde bulan çocuk, çevrenin kendisine birtakım istekler yöneltmesiyle çevrenin isteklerini yerine getirir ve toplumsal yardıma gereksinim duyar. Çocuk içgüdüleri yardımıyla çevredeki güçlükleri fark eder ve bu güçlükleri yenmek onu bir hayli zahmet ve üzüntüye sokar. Çocuk olmasından dolayı karşısına çıkan güçlükleri kavrar ve bu güçlüklerden kurtulabilmek için ruhsal organı geliştirir. Ruhsal organın görevi ileride olacağı fark ederek çocuğun içgüdülerini sürtüşme yaşanmadan doyuma kavuşturarak katlanabilir bir yaşam sürmesini sağlamaktır. Bu süreçte çocuk kendisinden daha ileri düzeyde olan insanlarla karşılaşmaktadır. Bir kapıyı açabilmek için gerekli olan uzun boyun, bir nesneyi yerden kaldırabilmek için başkalarında gördüğü gücün ve buyruğun yerine getirilmesiyle fark ettiği konumun değerini takdir etmeye başlar (Adler, 2016a: 56).

Bireyin yetersizliğine ve üstün olmasına ilişkin sorunlarının hepsinin kökeni çocuğun aile yaşantısı içerisindeki deneyimlerine dayanmaktadır. Çünkü çocuk yetişkinlerin yaşam şeklini kendine örnek yaşam şekli olarak belirler (Adler, 2013b: 106). Güçlü yetişkinler arasında yaşayan ve çaresiz bir varlık olan çocuğun varoluşunda eksiklik duygusu bulunur. Yaşam boyunca kendisine egemen olan insanlar ve doğal güçler üzerinde egemenlik kurarak gücünü kanıtlamaya çalışır. Yani hayatın normal akışı içerisinde kusursuzluğu arar. Birçok insan böyle bir duygunun varlığını kabul etmek istemese de kendisiyle ilgili değerlendirme yaptığında eksiklik duygusuyla yüzleşmek zorunda kalır. Bunun yanında eksiklik, can acıtan ve gerilim oluşturan bir duygu olsa

da insanın kendisini yetersiz olarak algılayıp davranışlarını güdüleyerek kişinin harekete geçmesini sağlayan olumlu bir yapıya da bürünebilmektedir (Geçtan, 2004: 122-123). Bahsedilen aşağıda olduğunu hissetme ve sonrasında üstünlüğe ulaşma ve eğilimi her insanda bulunur ve bir konuda çaba harcayıp kendimizi zora sokmamız ve kendimizi başarılarla yönelterek aşağılıktan kurtulmaya çalışmamız bunun göstergesidir (Adler, 2016b: 65).

Yaşama gözlerini açan her çocuğun zorlayıcı yaşam şartları karşısında yakınlarının önemli derecedeki toplumsallık duygusu olmasa ayakta kalamayacağı düşünülür. Çocuğun küçük olması ve çaresizliği nedeniyle çocuğun hayatla başa çıkamayacağı duygusunu yaşaması sonucunda her çocuk yaşamının başında az çok bir aşağılık duygusu geliştirmektedir (Adler, 2016a: 94). Erişkinlerden oluşan bir çevrede çocuğun kendini küçük, güçsüz, eksikli ve yetersiz görmesi normaldir. Böyle bir ruh durumuna sahip çocuk doğal olarak önüne çıkarılan ödevleri kendisinden beklenen şekilde kolay ve hatasız olarak yapabileceğine güvenmez. Çoğunlukla bu konuda yanlış tavır sergilenecek çocukta gereğinden fazla şey beklemek, çocuklara pek önemli olmadıklarını ve küçük olduklarını ifade etmek ya da ailelerin mülküymüş gibi çocukları titizlikle kollayıp gözetlemek çocukların omuzlarına bıkınlık verici yükler bindirirken onları hiçlik duygularıyla da yüz yüze getirmektedir. Bu şekilde çocukların içerisinde uyandırılan yetersizlik duyguları yaşamda onlara daha fazla güçlü olma isteği oluşturmaktadır (Adler, 2016a: 95).

Her bireyde belli ölçülerde bulunan aşağılık duygusu bizi kendimizi düzeltmeye ve iyileştirmeye yönlendirir. Bu duyguya uzun süre katlanılamadığı için gerçeğe uygun ve memnun olacağımız bir şekilde bu duygudan kurtulmak isteriz. Sonuçta bu gerilim verici durum da bizi bir eylemde bulunmaya iter. (Adler, 2014: 55). Aşağılık ve yetersizlik duygusuyla sarmalanmadan sonra birey alışılmamış ilgi alanları ve eğilimlere sahip olarak başkalarına üstün gelme çabası ile kendine, davranışlarına ve ifade şekline güven duymayan bir kişilik yapısına bürünür. Diğer insanları mümkün olduğunca kendinden uzak tutmak ister. Yeni durumlarla karşılaşabileceği yerler yerine güvende hissedebileceği küçük çevresinde kalmayı tercih eder. Sonunda üstün

olma hedefiyle çok başarılı olma umudu taşır fakat başarılı olmak için her türlü zorluğa göğüs germesi gerektiğini görmezden gelir (Adler, 2013b: 34).

Herhangi bir aşağılık, yetersizlik ya da güvensizlik duygusu karşısında ruh bu duyguyu kaldırmak ve ruhsal denge mekanizmasını korumak için harekete geçtiğinde organizma herhangi bir yetersizlik durumunda yaşamsal önem taşıyan organların çalışmalarını alabildiğine arttırarak durumu dengelemeye çalışır ve yoğun çaba harcar. Buna rağmen aşağılık duygusu eğer çok fazlaysa güçlülük ve üstünlük eğilimi aşırıya vardırılarak hastalık düzeyine çıkabilir ve bu durumda kişiiler yaşamda saptadıkları yüksek amaçlara yönelik eylemlere girişiirler. Çevrelerini umursamaksızın normal ölçülerin oldukça dışına taşan güçlü itepilerle kendi konumlarını sağlama almak için çaba sarf ederler (Adler, 2016a: 100). Kişi aslında içinde bulunduğu durumun değerlendirmesini yapamadığı için kendini aldatıyor olsa da kendini güçlü hissedebileceği konum için çaba harcar ve bu durum ruhsal yaşamındaki akıntı şeklinde devam eder gider (Adler, 2014: 56). Bunun yanında üstünlük ve çevrelerini aşmak için çaba sarf eden çocuklar toplumda yapılması gereken ortak hedeflerle elişiirler. Yoğun güçlülük duygularıyla sarmalandıkları için toplumsallık duygusundan uzaklaşmışlardır (Adler, 2016a: 101). stnlk çabasında kişi bu eğilimini uygarlığın katkısına doğru ynlendirebilirse eksiden artıya, aşağıdan yukarıya ya da yenilgiden zafere doğru bir kazanç sağlanır. Karşılaşılan sorunların altında eğilmeden yönelimini başarıya ulaşmaya evirenler kendilerini ve başkalarını da zenginleştirerek kazançlı çıkacaklardır (Adler, 2014: 73).

Kişinin bu üstünlüğe ulaşma amacında yaşam biçimine uymayan işler karşısına çıkabilir. Bireyin yaşam biçiminde kusursuzluk çabasına uymayacak olan durumlar otomatik olarak saf dışı edilmeye çalışılır. Bunun yanında üstünlük ereği diğerlerini hırpalamak yoluyla elde edilmeye çalışabilir ve eğer böyle bir durum bulunuyorsa kişi yaşam alanı buna göre düzenleyecektir. Ya da kişi kendi değerersizliğini saklamak için çaba harcıyorsa düşünceleri, davranışları ve duygularıyla tüm sorunlarında çözümsüzlük imajı sergileyerek kişisel bir üstünlük elde etmiş olacaktır (Adler, 2011: 86).

2.2.2.1.Cesaretin Kırılması

Aşağılık duygusu bireyin yaşam karşısındaki motivasyonunu sağlayan doğal bir duygudur fakat bazen bunun tam tersi biçiminde bireyin yaşamdaki cesaretini kırarak onu mutsuzluğa sevk edebilmektedir. Bu yetersizlik duygusu bireyin zorlu bir olayla karşılaşması ve bu olayla başa çıkamayacağı düşüncesi sonucu oluşmaktadır (Adler, 2014). Zorlukların hızla büyüdüğü bir ortamda hiç kimse bir çocuktan kendisini çok iyi tartarak hareket etmesini bekleyemez. Çocuğun içinde bulunduğu durumda yetersizliğin derecesine bağlı olarak kaçınılmaz hatalar meydana gelir. Bu şekilde her geçen gün devreye giren ve kemikleşen bir iç değerlendirme mekanizması oluşarak çocuğun kendini ölçme kıstası meydana gelir (Adler, 2013a: 84-85). Çocuğun sahip olduğu kıstaslardaki normal dışlıklar abartılmış, büyütülmüş ve çözülmemiş aşağılık duygusuyla kişinin çevresindeki diğer insanlara gücünü ispatlamaya yönelik amaç ve diğerlerine egemen olma isteğiyle fark edilmektedir. Böyle amaçlar güden çocuklar kolay fark edilir ve sorunlu çocuklar olurlar çünkü her bir tecrübeyi bir yenilgi olarak yorumlarlar. Kendilerini insanlar ve çevre tarafından dışlanmış olarak görürler. Böylece bu çocuklarda çarpık, yetersiz ve yanlış yollar izleyen bir gelişim görülür (Adler, 2013a: 80).

Organ eksikliği olan, şımartılmış ya da ihmal edilmiş çocuklar yaşama bütün başarısız insanların ortak niteliği olan güvensizlik duygusuyla baktıkları için çoğunlukla yanlış yollar izlemeye meyilli gruptadırlar Bu çocuklar yaşadıkları sorunlar yüzünden sosyal ilgi düşüklüğü yaşarlar ve diğerleriyle ne kadar temas ettikleriyle ilişkili toplumsal sorunları vardır. Tüm başarısızlar yani sorunlu çocuklar, intihar girişimcileri, suçlular, nevrotik, psikotik ve alkolikler toplumsal ilgi bakımından sorunlar karşısında hazırlıkları yetersiz olan kişileridir. Dünyanın tersi düzeninde bir işleyişe sahiptirler ve asosyal olarak nitelendirilebilirler. Yaşamın gerektirdiği bu temas duygusundan yoksun olan çocuklar kendine güvensiz bireyler haline gelmektedirler (Adler, 2011: 119).

Doğumundan itibaren zayıflığı ve yardıma muhtaçlığı nedeniyle hayatının başlangıç aşamasında aşağılık duygusuyla ve zayıflığıyla yüzleşen çocuk yaşadığı aşağılık duygusuna karşı göstereceği çabanın altında yatan itici güç ve başlangıç noktasıyla cesaretini toplayabilir. Bu duygu tek başına çocuğun yaşamda huzur ve emniyette olacağı, varoluş amacının ve bu amaca yönelik izleyeceği yolların belirleneceği çabayı harekete geçirir (Adler, 2013a: 80). Bunun yanında çocuklar yetişkinlerin yanında büyümek zorunda olduklarından kendilerini zayıf, küçük ve sürekli diğerlerinin yardımına ihtiyaç duyan biri olarak görürler. Aslında kolaylıkla yerine getirebilecekleri görevleri dahi hatalı ya da beceriksizce yapmaktan korku duyarlar. Çocuktan yapabileceğinden fazlasını istendiğinde de kafasındaki acizlik düşüncesi yüzüne vurulur ve cesaretleri kırılır (Adler, 2013a: 81). Ebeveynlerin ve yetişkinlerin çocuğa yönelik tavrı çocukta onları memnun etme ve memnun edememe düşüncesi çocuğa elinde iki güç olduğunu düşündürür. Memnuniyet ya da memnuniyetsizlik toplumda var olan birtakım özelliklerle daha da büyüyebilir. Çocukları ciddiye almayarak çocuğun hiçbir hakkının olmadığı kimliksiz biri olarak göz önünde olsa da uslu ve sessiz olması gerektiğinin vurgulanmasıyla çocuk işe yaramaz bir yük olduğunu düşünür. Bunun yanında birçok çocuk kendisine gülünecek korkusuyla yaşar. Bu durum çocuğun ruhunda etkisini sürdürerek yetişkinlikteki davranışlarına etki eder. Kişi yetişkinliğinde de çocukluğunda yaşadığı gibi alaya alınma korkusundan kurtulamaz ve cesaretsiz birey olma yoluna girer (Adler, 2013a: 81).

2.2.2.2.Kendi Değerini Yadsıma

Her çocuk diğerlerinde olduğu gibi doğuştan var olan bir potansiyelle dünyaya gelir. Fakat geleneksel ve yapısalcı düşüncenin aksine neyle doğduğu değil bu potansiyelini nasıl kullandığı önemlidir. Aynı çevre etkisinde yetişen iki kişinin aynı tepkiyle yanıt vermediği zamanlarda görüldüğü gibi bireyin yaratıcılığı onun kişisel gücünü oluşturur ve çocuk sahip olduğu gücüyle kendisini aşağı konumdan kurtarma ve bu durumu yenmeye dönük isteği için çaba sarf eder (Adler, 2011: 115). Değiştirme isteği çok yoğun olan yetersizlik duygusuna kimi zaman bir yanıt olabilir. İnsan bedenindeki organlarda da gözlemlendiği gibi duygu ne kadar yoğunsa onu yenme çabası da o kadar büyük olacaktır. Bu durum kişinin kendine atfettiği değer duygusuyla alakalıdır.

Kişi kendi değerini yöneldiği alandaki başarısına bağlar ve kazanmaya ve yenmeye çalışır, yani değerli olmak için çaba sarf eder (Adler, 2011: 120).

Birey yaşam sürecinde kendini yaşadığı dünyaya kendi hakkındaki düşüncelerine ve o anda sahip olduğu sorunlarına göre bağlar. Sınırları normal zamandaki bir bireyin sınırları değil, kendi kendine koyduğu sınırlar düzeyindedir. Kişinin dış dünyayla ilişkisi ne kalıtımın sağladığı yeteneklerden ne de çevresinden edindiği izlenimlerden sağlanır. Kişinin çevreyi algılayış, yorumlayış biçimiyle yaşama karşı oluşturacağı tavrı onun dış dünyayla ilişkisini belirlemektedir. Çevresinde çok farklı sorunlarla karşılaşır ve bu sorunlara kendi yaratıcılığının perspektifiyle bakarak sorunların etkilerini iyiye ya da kötüye doğru değiştirebilir (Adler, 2011: 92). Adler'in nevrotik olarak isimlendirdiği kendi değerini yorumlamada sıkıntı yaşayan grup yeterli toplumsal ilgisi olmadığı ve toplumla temas etmediği için sahip olduğu sorunlarda gerilim yaşar. Bu bireyler kendine güvensiz hissedenlerin hepsinde görülen ruhsal gerilimle başa çıkmak zorunda kalırlar (Adler, 2011: 121).

2.2.2.3.Üstünlük Çabası

Her çocuk hayatta o kadar çok engelle karşılaşmaktadır ki neredeyse bu engelleri aşarak fark edilmeye çabalamayan çocuk yoktur diyebiliriz. Her insanda bu çaba ve önemli hissetme isteği farklı şekillerde kendini gösterebilir (Adler, 2013a: 174). Bireyin dünyaya geldiğinde neden var olduğuna dair amacını çevresindekilerle ilişkileri sonucu ortaya çıkan aşağılık, yetersizlik ve emniyetsizlik duyguları belirlemektedir. Bireyler ilk günden itibaren ilgi odağı olarak ebeveynlerinin dikkatini çekmek için çaba harcarlar. Bireyin aşağılık duygusuyla şekillenen çevresi tarafından fark edilme arzusu ve diğerlerinden üstün olma çabası varoluş amacına eşlik eder (Adler, 2013a: 82).

Bir amaç için çaba sarf etme yaşamın her evresinde görülür. Kusurların üstesinden gelme ve yenme amacı bireyden bireye farklılık gösterse de sürekli devam eder. Çünkü bireyde bir eksi ve bir de artı durum yani aşağılık duygusu ve bunu yenme çabası olarak bilinen üstünlük çabası bir arada bulunmaktadır. (Adler, 2011: 114-115). Adler, bir bireyin aşırı telafi etme ve aşırı gelişim gösterme çabasını üstünlüğe yönelik olarak

adlandırır. Bireyin gösterdiği bu üstünlük çabası başarı ve yeteneklerin abartılı biçimde seçeneklere dönüşmesini gerektirir. Onlar içten tatmin olmak ya da çok sıkı çalışarak başarıyı elde etmek gibi üstün olma ihtiyaçlarını gerçek başarıları ile göstermeye gerek duymazlar. Övünme, kibir, merkeziyetçilik ve diğerlerini kötümeye eğilimler de bu yapıdaki insanlara eşlik eder (Schultz ve Schultz 2016: 113). Bazı durumlarda iktidar ve egemenlik mücadelesi abartılı bir durum alabilir. Kişinin hayatındaki organik ilişkileri kişiyi tatmin etmemeye başlar ve kişi daha fazlasını ister. Patolojik iktidar itkisi olarak da adlandırılan bu ilişki yapısına sahip kişiler konularını olağandışı çabalarla, aceleci ve sabırsız tavırlarla korumaya çalışırlar ve diğerlerini yok sayarlar. Egemenlik amacına yönelik abartılı tutumları kendi yaşamlarını korumaya yöneliktir ve bu bazı durumlarda diğerlerinin yaşamlarına saldırı olarak patolojik itki düzeyine varabilir (Adler, 2013a: 85). Yaşamda sorunlu davranışlar sergileyen her birey, her nevrozlu, her suça meyilli kişi ya da sapık kendisi için üstünlüğü ifade eden amaca ulaşabilmek adına bu şekilde davranır (Adler, 2014: 66).

Psikolojik hareketlerin ve bunlara dair her bir parçasının bir yönü ve ereği bulunmaktadır. Tüm büyük yaşam hareketleri eksiklikten tamlığa doğru bir çabadır. Bu sebeple tüm bireysel yaşam çizgisinde yetersizliğin yarattığı sebeplerden ötürü bir yenme, üstesinden gelme veya üstünlüğe ulaşma eğilimi bulunmaktadır. Eğilimde oluşturulan her çaba küçük hareket tepileri olarak gözlemlenir ve sözcükler ya da kavramlar olmadan ifadelendirilir (Adler, 2011: 76). Kişi yaşamda hedefe vardığında yaşamını yaşanılır kılacak üstünlük duygusu ya da kendisinin ihya olmasını sağlayacak bir amaç belirler. Heyecanlara değer katan, hisleri birbirine bağlayan, imgelemleri şekillendiren, kişinin yaratıcılığını yöneten ve neyin hatırlanıp neyin unutulacağına karar veren bu amaçtır. Tam olarak ölçülenemese de ruhsal faaliyetlere ait olan bu unsurlar amaç için gösterilen çabanın etkisindedir. Algıların ve seçimlerin önceliği bu amaç çerçevesinde şekillenir ve kişi bu nihai amaca ulaşma gayreti içerisinde. Aslında kendimizi yapay olarak var ettiğimiz sanal bir nokta olan amaçlarımıza yönlendiririz ve ruhsal yaşamımızdaki yetersizlik nedeniyle buna gereksinim duyarız (Adler, 2013a: 82).

Üstünlük çabası tüm insanlarda küçük yaşlarda oluşur. Temelinde yaşamın anlamı yatar ve bireysellik ve kişiselliğin izlerini taşır (Adler, 2014: 62). Bu çaba her bireyde

doğuştan var olan gelişme ve ilerleme için gerekli bir temeldir. Evrim kavramının temsilcileri Darwin ve Lamarck gibi kimseler yaşamın belirli bir amaca doğru yönelmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bireyin ve türün devamlılığını merkeze alan bu amaç organizmaya karşı yapılan çıkışları yenmek ve çevrenin denetim altına alınmasıyla gerçekleştirilir. Çevreye egemen olup ona üstün gelme insanın ilerlemesini gösterir ve kusursuzluk çabasının özünü oluşturur. Bu kusursuzluk ve üstünlük çabası en belirgin olanı insanın diğerlerine hükmetme çabasıdır. Adler insanın karakterindeki nevroz olarak adlandırılan sapmalar ve başarısızlıkların, psikozların, uyuşturucu alışkanlıkları ve suçların aslında diğer insanlara hükmetmeye dönük üstünlük çabası olduğunu ifade etmiştir. Bu belirtilen üstünlük çabası iktidar sahibi olma ya da başkalarından yararlanma çabası olarak karşımıza çıktığı gibi başkalarını tamamen tüketme ve sıfıra indirme olarak kendini gösterebilmekte ve bireyin psikolojik olarak yıkımına neden olabilmektedir. Fakat Adler kişinin kusursuzluk çabasını doğru yöne kanalize edebilmesi için kişiyi insanlığın kusursuzluğuna yönlendirmiştir ve işbirliği içinde bir toplum oluşturma amacını devreye sokmuştur (Adler, 2011: 59-60).

2.2.3.Yetersizlik Duygusu Kaynakları

Oldukça çeşitli ve yönlerden gelen ve çeşitli kaynaklardan çocuğun karşısına dikilen güçlükler göz önünde bulundurulduğunda çocukluk döneminde ruhu henüz tam olarak gelişmemiş çocuk çevrenin yadsınamaz koşullarıyla hesaplaşmak zorunda kalır. Bu nedenle de dış etkenlere hatalı yanıtlar verebilmektedir. Çocuk ömür boyu devam edecek olan ruhsal yaşam gelişiminde bir sonraki düzeye ulaşabilmek için aralıksız çabasını sürdürür (Adler, 2016a: 58).

İnsan doğa ile baş başa kaldığında yetersizliğini fark eder. Bu yaratılıştaki var olan kısıtlanmışlık ve güvensizlik duygusu insan için doğada sürekli uyarı oluşturur. İnsan yaşama uyum sağlamak ve yaşamda gerekli önlemleri alabilmek adına mevcut konumunun dezavantajlarını gidermek için çareler arar (Adler, 2016a: 50).

2.2.3.1.Organ Yetersizliği

Organ yetersizliğiyle dñnyaya gelmiş olan çocukların dñnyayı algılaması görece yeterli organlarla dñnyaya gelmiş olan çocuklardan farklıdır. Organ yetersizliği harekette kısıtlılık ve tek tek organlarda görñlecek olan kimi güçlüklerle kendini açığa vurur ve organizmanın direnç azlığıyla da kendini belli etmektedir. (Adler, 2016a: 57). Duyularında, beyin yapılarında ya da iç salığı bezlerinde eksiklikle dñnyaya gelmiş olan çocuklar mutlak bir eksi durum yaratmasa da organik donanım zayıflığı nedeniyle toplumsal görevlerde kendilerini yeniden organize ederler. Yaşamda organ eksikliklerinden dolayı oluşan yetersizlik duygularını yenme çabası içerisinde olan kimi bireyler sorunlarından kaçarken kimi bireyler de sorunu ortadan kaldırmakta çare bulurlar. Bunun yanında bazılarıysa sorunlarıyla boğuşarak dış etkenlere karşı daha dayanıklı hale gelirler (Adler, 2011: 117).

Gerçekte tamamen gelişmiş organlara sahip bireylere göre yaratılan bir dñnyaya organ eksikliğiyle gözlerini açan çocuk, kendisini saran ve tam anlamıyla gelişmiş, güçlü ve sağlıklı organları gerektiren dñnyada yaşamın zorluklarına yanıt veremez. Örneğin devinim bakımından güçlük çeken, yürümesini geç öğrenen, geç konuşan ve yaşam içinde gerekli olan becerileri sergileyemeyen yani beyinsel fonksiyonları uygarlığın isteklerine yanıt verecek tempoda olmayan çocuklar bedensel sıkıntılarına çaresiz göğüs gererler. Kendileri için yaratılmamış bir dñnyada yaşam onların ruhlarında sonradan kendilerini hissettirecek bir tortu bırakır. Bu çocuklar toplumsal kurallara uymakta istekli davranmayıp çevrelerinden akıp giden yaşama güvensizlikle bakarak kendilerini toplumdan soyutlamaya ve verilen ödevlerden kaçmaya eğilim göstermektedirler. Yaşamın kendilerine dñřmanlıđını fark ederek bunu abartırlar ve bazen ömür boyu savaş halinde yaşamaya ve başkalarının dikkatlerini aşırı ölçñde üzerlerine çekmeye çalışıp herkesten çok kendilerini dñřünerek yaşamaya çalışırlar (Adler, 2016a: 59).

Yetersiz organlarla yaşama tutunmaya çalışan çocuklar yaşamda savaşa tutulmuş olarak hissederler. Bu da onların toplumsallık duygularını sınırlandırarak onları doğru olmayan davranışlara yönlendirmektedir. Kendileriyle ve çevre üzerinde yapacakları

etkiyle günden güne daha çok meşgul olurlar ve başkalarının çıkarlarını pek düşünmezler. Yetersiz organların yol açtığı bu sonuç dışsal etkilenmelerle çocukta daha ağır bir yük haline dönüşür. Sözü geçen çocuklar diğerleriyle aynı yeteneklerle donatılmış olmadıklarından başkalarıyla eşdeğer hissetmezler. Başka çocukların arasına karışmayı tercih etmezler ve çeşitli yoksunluklardan kaynaklanan aşağılık duygusuyla diğerlerine karşı daha çok beklentiye girmektedirler (Adler, 2016a: 93).

Kendilerine uygun olarak düzenlenmemiş dünyada yetersiz organlara sahip olan çocuklara pek de şefkatle yaklaşmaz. Bu nedenle doğan sorunlar oldukça fazla olmaktadır. Yetersiz organlara sahip çocukların ruhsal kırgınlığı ileriki hayatları için bir ümitsizlik sorunu teşkil edebilmektedir. Çevrelerinde filizlenen fırsatlara şüphe ve güvensizlikle bakarak kendilerini tecrit etmeye çalışabilmektedirler. Hayatın düşmanca olan yönüne daha fazla eğilimleri vardır ve bu durumu fazlaca abartırlar. Kendilerine gösterdikleri olağanüstü ilgileri ve diğerleriyle aralarına ördükleri duvarlardan dolayı gündelik hayatla olan temasları giderek azalmaktadır. Hayatın acı yüzü ve aydınlık yüzünü abartma eğilimleri vardır ve bu yüzden çoğu zaman hayat boyu sürecek bir kavga halindedirler (Adler, 2013a: 45).

2.2.3.2.Şımartılma

Şımartılmış çocuk denildiğinde her zaman sevilen, başı okşanan çocuk akla gelmemelidir. Büyüklerinin her zaman üzerine düştüğü, onun hesabına çocuğun sorumluluklarını yüklediği, çocuğun kendi başına yapabileceği işlerde bile anne babasının sorumluluk vermediği çocuklar akla gelmelidir. Böyle durumlarda çocuk diğerlerinden geçinen, başkalarından yardım bekleyen bir asalak misali yaşamını sürdürür (Adler, 2011: 118).

Yaşamda hiçbir güçlkle karşılaşmadan tuhaf huylarına gülümsenip geçilen, herhangi bir engelle karşı karşıya kalmadan canının istediği gibi davranabilen çocuklar şımartılmış çocuklar arasında yer almaktadır. Bu şekilde yetişen çocuklar ileride diğerleriyle doğru dürüst bir ilişki kurma yeteneğinden yoksun olarak büyürler. Hele ki ilişki kuracakları kişiler de kendi çocukluklarından kaynaklanan güçlükler

nedeniyle sağlıklı ilişki kurma durumunda değilse çocuğun buna yönelik girişimleri tamamen başarısız olmaktadır. Güçlükleri yenme fırsatı kendilerine verilmediği için gelecekteki yaşamlarına yeterince hazırlanamazlar. Gerçek dünya ile yüzleştiklerinde ise hemen her zaman başarısızlıkla karşı karşıya kalırlar. Çünkü çocukluklarındaki aşırı verici eğitimcilerinden dolayı hayattaki abartılı yükün altına girmek istemezler (Adler, 2016a: 62-63).

Aşırı cesaretsizlik, sürekli kuşkulu tavırlarda bulunma, çevreye aşırı duyarlı olma, sabırsızlık ve abartılı duygular sergileme ile sarmalanmış zaaf lar küçük lükten itibaren edinilen şımarık yaşam tarzı sonucunda kişide kendini göstermektedir. Bunların yanında toplumsal ilgiden yoksunluk, toplum içerisinde hayli düşük etkinlik düzeyi ve her şeyde birinci olma çabası da kişiye eşlik etmektedir. Şımarık bir yaşam tarzı içerisinde yetişmiş kişiler başkalarını, çevrelerini, anne ya da babalarını suçlamaktan öteye geçmezler. Etkinlik alanları dardır ve çözümleyemeyecekleri sorunlarla karşılaştıklarında şok etkisi gösterirler ve sorunlardan kaçınmaya çalışırlar (Adler, 2011: 129).

2.2.3.3.İhmal Edilme

Yakınları tarafından gösterilmesi gereken sevgiden mahrum kalan yani ihmal edilen çocuklar da diğerleri gibi hayatta benzer güçlüklerle karşılaşır lar. Sevilmeyen çocukta sevme içgüdü sü gelişmeden kalır ve sevgiyi tanımayan çocuk ondan nasıl yararlanacağını bilemez ve bu da çocuğun davranışlarını etkiler. Sevme içgüdü sü aile çevresinde gelişmeyen çocuğun bu konuda zorlanması sıkıntılara neden olabilir ve yetişkin bir birey haline geldiğinde hissedeceği aşk duygusundan ve romantik ilişkilerinden kaçmak bu kişinin temel öğelerinden biri haline gelir (Adler, 2016a: 60).

Ebeveynleri tarafından yeterince şefkat gösterilmeyen çocukların gelişiminde ciddi sorunlar ortaya çıkar. Sevgi ve şefkat konusunda yeterli kazanıma sahip olmayan ve şefkate dair içgüdüleri gelişmemiş çocuk ondan fayda sağlamayı öğrenemez. Hayatta sürekli tüm sevgi ve şefkat emarelerinden kaçma eğilimi gösterir, duygularını

göstermekten açıkça korkarlar. Bunun yanında alelade bir şefkate karşı kendilerini küçültme ve köleleştirme davranışı da sergileyebilirler (Adler, 2013a: 46).

İhmalkarlık aslında toplumsal duygu yetersizliğinden meydana gelmektedir. Diğer insanlara yönelik dikkat ve ilgi eksikliği olarak ifadelendirilen ihmalkarlık topluluk bilincinin ve toplum duygusunun kesin standardını oluşturmaktadır. Toplum duygusunun yetersiz geliştiği kişilerde kişinin diğerlerine karşı ilgisi büyük güçlüklerle hatta ceza tehdidi altında oluşabilmektedir (Adler, 2013a: 106).

Hayatta karşılaştıkları tüm güçlükleri boyun bükerek sineye çekmek zorunda kalan kimseler çevrelerini düşmanlarıymış gibi görerek muhtemel bir saldırı için tetikte bekleyen bir savaşçı rolüne girerler. Yaşamın karşılarına çıkardığı ödevleri büyük güçlükler olarak görerek kendi dünyasının sınırlarını korumak ve herhangi bir kayba uğramamak için sürekli bir güvensizlikle çevrelerini gözlerler. Gelebilecek tehlikeleri önceden fark edip bu tehlikeler karşısında düşüncesizce davranarak yenilgiye uğramaktan kendilerini koruma çabası içerisinde dirler. Ayrıca organ yetersizliğini bulunan ve şımartılan çocukların da sahip olduğu başkalarından çok kendini düşünme ve toplumsal duygu eksikliği ihmal edilmiş çocuklar da gözlenmektedir (Adler, 2016a: 62).

2.3. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

2.3.1. Bağlanma İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Eken (2004)'in araştırması ergenlerin anne-babaya bağlanma biçimleri ile öznel iyi oluş durumlarının sosyal yetkinlik beklentileriyle ilişkisini incelemek üzere Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören ve seçkisiz yolla seçilen 432 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin algıladıkları anne-babaya bağlanma biçimi ile sosyal yetkinlik beklentisi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde anne-babaya bağlanma düzeyi ile öznel iyi oluş ve alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Keser (2006) araştırmasında çocuk yetiştirme süreci içerisinde bağlanma ve ana babalık stillerinin rolünü incelemiştir. Araştırmada 6-11 yaş arası 180 çocuk ve bu çocukların annelerinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Sonuçlara göre annelik boyutunun çocuğun güvenli bağlanma stili üzerinde etkisi görülmektedir. Kabul/ilgisi yüksek çocuk yetiştirme stili uygulayan annelere çocuklarının güvenli bağlandıkları bulunmuştur. Çocuğun güvenli bağlanmasıyla sıkı kontrol içeren anababalık stili arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Sümer (2006) araştırmasında yetişkin bağlanma stillerini cinsiyet, medeni durum, kardeş sayısı, duygusal zeka, ilişkiye bağlılık ve ilişkide algılanan tatmine değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmada 22-50 yaş arasında 81 kadın, 86 erkek, 167 üniversite mezunu kişi yer almıştır. Araştırma sonuçlarına göre yetişkin bağlanma stillerinin kaçınan bağlanma stillinde kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Yetişkin bağlanma stillerinin ilişkide algılanan genel tatmin düzeylerine göre farklılaştığı ve güvenli bağlananların ilişkilerinde daha yüksek düzeyde tatmin algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Görgün (2009) üniversite öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığını ve kullanıcı özelliklerini belirlemek, madde kullananlar ile kullanmayanların ana babaya bağlanma biçimlerini karşılaştırmak amacıyla yaptığı araştırmasında 2013 lisans öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmada madde kullanım yaygınlığının erkek öğrencilerde daha yaygın

olduğu bulunmuştur ve Anne Babaya Bağlanma Ölçeği'nin alt boyutu olan anne ve baba ilgi/kontrol boyut ortalamalarının madde kullanmayanlarda kullananlara göre anlamlı oranda yüksek olduğu saptanmıştır.

Hamarta, Deniz ve Saltalı (2009) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin duygusal zekâ yeteneklerini yordayıp yordamadığını incelenmiştir. Araştırmada 272 kız ve 191 erkek öğrenci olmak üzere toplam 463 öğrenci ile çalışılmıştır ve verilerin toplanmasında “İlişki Ölçekleri Anketi” ve “Bar-On Duygusal Zekâ Anketi” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline duygusal zekâ yetenekleri ile pozitif ilişkili olduğu, korkulu bağlanma stiline ise duygusal zekâ yetenekleri ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte bağlanma stillerinin duygusal zekâ yeteneklerini yordadığı görülmüştür.

Elli (2010) araştırmasında yetişkin bireylerin kişilik özellikleri mizaç ve karakter olmak üzere iki ayrı boyutta inceleyerek bunların kişilerin bağlanma stilleri ve depresyon ölçeğinden aldıkları puanlar ile ilişkilerini incelenmiştir. Araştırmada yaşları 20-61 aralığında değişen geçmişte psikiyatrik tanı almamış 143 katılımcıya Mizaç ve Karakter Envanteri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2 ve Beck Depresyon Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kaçınan bağlanma stiline zarardan kaçınma ve ödül bağımlılığı mizaç boyutları, kaygılı bağlanma stiline kendini yönetme karakter boyutu ile zarardan kaçınma mizaç boyutu, görece yüksek depresyon puanlarının ise kendini yönetme karakter boyutu ile zarardan kaçınma ve sebat etme mizaç boyutları ve kaygılı bağlanma stili tarafından yordandığı görülmüştür.

Kontbay (2010) yeme tutum ve davranışları ile anne-babaya bağlanma biçimleri ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında 573 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmada Yeme Tutum Testi, Anne-Baba İlgi Ölçeği, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ve araştırma sonucunda yeme tutum ve davranış bozuklukları ile anne-babaya bağlanma biçimlerinden ilgili bağlanma tarzı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, korkulu/aşırı korumacı bağlanma tarzı arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte anne-babaya bağlanma biçimleri ve mükemmeliyetçiliğin yeme tutum ve davranışlarını yordadığı görülmüştür.

Akdağ (2011) araştırmasında 12-17 yaş arasındaki 100 gönüllü ergen ve onların anne ve/veya babaları ile çalışmıştır. Araştırmada ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerin bağlanma stilleri arasında ilişki sorgulanmıştır ve araştırma sonucunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca babaların bağlanma stilleriyle ergenlerin bağlanma stilleri arasındaki ilişki sorgulanmış ve araştırma sonucunda bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmada kızların erkeklere göre daha yüksek oranda korkulu bağlanma stiline sahip oldukları, korkulu bağlanmanın kendine zarar verici davranış ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ergenlik döneminde de anneye bağlanmanın önemli olduğu, ergen-ana baba ilişkisinin birbirini karşılıklı etkileyen bir ilişkide olduğu saptanmıştır.

Ulaşan (2011)'ın orta ergenlikte özdenetim becerilerinin ebeveyn davranışları, bağlanma ve psikolojik uyum arasındaki aracı etkisini incelediği araştırmasında liseye devam eden 426 öğrenci, 187 anne, 175 baba ve 353 öğretmen yer almıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlere güvenli bağlanmanın uzun dönemde olumlu ebeveynlik davranışlarını pozitif yönde yordadığı, olumsuz olanların ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Olumlu ebeveyn davranışlarının ergenin işlevsel özdenetim becerilerini olumlu olarak etkilediği olumsuz ebeveyn davranışlarının ise olumsuz özdenetim becerileri ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Koçhan (2014) madde kullanan ve kullanmayan erbaş ve erlerin anne babaya bağlanma, stresle başa çıkma stilleri ve depresyon düzeylerini araştırdığı araştırmasında askerlik görevini yapan ve madde kullanan 100 erbaş/er ile madde kullanmayan 100 erbaş/er olmak üzere toplam 200 erbaş/er ile çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anne babaya bağlanma, stresle başa çıkma ve depresyon puanları madde kullanıp kullanmamaya göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Madde kullanmayan erbaş ve erler, madde kullanan erbaş ve erlere göre anne babalarını daha ilgili, aşırı koruyucu ve aşırı kontrol edici olmayan biçimde gördükleri bulunmuştur. Bunun yanında, madde kullanan erbaş ve erlerde olumsuz bağlanma özellikleri görülürken, madde kullanmayan erbaş ve erlerde olumlu bağlanma özellikleri görülmüştür.

Yıldız (2014) lisede öğrenim gören ergenlerin anne ve babaya bağlanmaları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkide duygu düzenleme ve baş etme yöntemlerini incelediği araştırmasında 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Adıyaman ili merkezindeki ortaöğretim okullarına devam eden ve yaş ortalaması 16.15 olan 371'i kız 326'sı erkek toplam 697 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırmada ergenlerin hem anneye ve hem de babaya bağlanmaları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkide; duygu düzenlemenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutunun ve baş etme değişkeninin problem çözme alt boyutunun aracılık etkisi olduğu görülmüştür.

Bahtiyar (2015) araştırmasında ebeveynlik boyutları olarak annenin aşırı korumacılığı ve duygusal sıcaklığı ile çocuğun mizaç özellikleri olarak çekingenlik ve olumsuz duygulanımın çocukların kaygılarıyla ilişkisinde anne çocuk bağlanma stillerinin aracı rolünü araştırmıştır. Araştırmada 90 anne çocuk çifti ile çalışılmıştır ve çalışmaya katılan çocukların yaşları 18 ile 36 ay aralığındadır. Araştırma sonucunda kaygı bozukluklarıyla duygusal sıcaklık arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre annenin duygusal sıcaklığı arttıkça çocuğun kaygı düzeyi düşmekte; annenin aşırı korumacılığı, çocuğun çekingenliği ve olumsuz duygulanımı arttıkça çocuğun kaygı düzeyi de artmaktadır.

Köse (2016) yetişkinlerde bağlanma biçimleri ile mizaç ve karakter ilişkisi üzerinde yaptığı araştırmasında 25-55 yaşları arasındaki 115 yetişkin ile çalışmıştır. Araştırmada kişilerin yaşı arttıkça; işbirliği yapma ve kendi kendini aşma düzeyinin azaldığı, aile bağları uzak olanların aile bağları yakın olan katılımcılara oranla kendi kendini idare etme düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu, ayrıca aile bağları uzak olan katılımcıların aile bağları yakın ve orta düzeyde olan katılımcılara oranla iş birliği düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yaşar (2016)'ın çocuklarda bağlanma stillerinin depresyon düzeyi ile ilişkisini incelediği araştırmasının örneklemini Gaziantep ili içerisinde rastlantısal olarak seçilen 8-13 yaş arasındaki 224'ü kız ve 224'ü erkek olmak üzere toplam 448 kişi oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre erkekler kızlara oranla güvenli bağlanma özelliklerini, kızlar ise erkeklere oranla korkulu bağlanma özellikleri daha yüksek olarak göstermektedirler. Ayrıca araştırma demografik özellikler açısından değerlendirildiğinde yaş arttıkça güvenli bağlanma özelliklerinin yükseldiği

görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin ve gelir durumlarının da bağlanma ve depresyon puanları üzerinde etkili olmadığı bulgularına rastlanmıştır.

Kaya (2017)'nın ergenlerin ana babalarına bağlanma biçimlerinin benlik saygısı ve yalnızlık üzerinde etkisini incelediği araştırmasında Özel Sultan Fatih Lisesi 9, 10, ve 11. sınıflarında öğrenim görmekte olan 50 kız, 50 erkek öğrenci yer almıştır. Araştırmaya göre anne babaya olumlu bağlanma benlik saygısıyla pozitif ilişkili olarak anne ve babalarına olumlu bağlanma gösteren öğrencilerin daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur. Yalnızlık ve ana babaya bağlanma ilişkisine bakıldığında ise, yalnızlık ve ebeveynlere olumlu bağlanma arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Anne babalarına olumlu bağlanma gösteren öğrencilerin daha az yalnızlık duygusuna sahip olduğu görülmüştür. Yalnızlık ve benlik saygısı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise iki değişken arasında negatif yönde bir ilişki olduğu saptanarak benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin kendilerini daha az yalnız olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

2.3.2.Yetersizlik Duygusu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Akdoğan ve Ceyhan (2014) üniversite öğrencilerine yönelik Adleryen Yaklaşım çerçevesinde, yetersizlik duygusu ile başa çıkma becerilerini kazandırmayı amaçlayan bir grupta psikolojik danışma programı (Yetersizlik Duygusuyla Başa Çıkma Grupa Psikolojik Danışma Programı-YDP) geliştirmiştir. Geliştirilen programın yetersizlik duygusu ve psikolojik belirti düzeyleri üzerindeki etkisi incelenen araştırmada iki hipotez oluşturulmuştur ve deney, plasebo ve kontrol gruplu öntest-sontest-izleme ölçümlü çalışmaya 22'si kız, 14'ü erkek toplam 36 gönüllü üniversite öğrencisi dahil olmuştur. Araştırma sonucuna göre geliştirilen programın üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusu ve psikolojik belirti düzeyini düşürmede plasebo ve kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha etkili olduğunu görülmüştür.

Ekşi, Sevim ve Kurt (2016) araştırmasında yetişkin bağlanma stillerinin psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu açısından yordanma düzeyini incelemiştir. Araştırmada üniversitede öğrenim gören 73'ü erkek 191'u kadın toplam 264 üniversite

öğrencisi yer almıştır. Araştırmada White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, Yetersizlik Duygusu Ölçeği ve Yetişkinler İçin Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bireyin kendisine ve yapabildiklerine yönelik değerlendirmeleri yetişkinlik sürecindeki ilişkilerini etkilemektedir. Ayrıca ebeveynlerine dair geliştirmiş olduğu bağlanma örüntülerinin yanı sıra aile içerisindeki psikolojik konumunu algılayışı yetişkin hayatındaki ilişkilerin niteliğinde de etkili olmaktadır.

Aydın (2017) araştırmasında üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeylerinin cinsiyet, yetersizlik duygusu ve akılcı olmayan inançlar değişkenlerince yordandığını araştırmak üzere Anadolu Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 1229 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin problemleri internet kullanımının düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmada yetersizlik duygusunun cesaretin kırılması ve kendi değerini yadsıma boyutlarının problemleri internet kullanımı yordayan en güçlü değişkenler oldukları belirlenmiştir.

Demir (2017) Doğumla birlikte temeli oluşturulan bağlanma davranışının kişilerin ileriki yaşamlarındaki kişilik yapılanmalarını belirlemede çok önemli etkisinin olduğunu belirtmiştir ve benlik oluşumunun bir parçası olan kaygı ve yetersizlik duygusunun düzeyi ve bunların yönetiminin ilk bakım sağlayıcıyla kurulan ilişkiye bağlı olduğunu ifade etmiştir. Buna bağlı olarak araştırmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kişilerin güvenli bağlanma stili ile yetersizlik duygusu düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki, saplantılı bağlanma stili ile yetersizlik duygusu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Buna bağlı olarak bireylerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça sürekli kaygı düzeyleri düşerken, saplantılı bağlanma düzeyleri arttıkça sürekli kaygı düzeylerinin artmakta olduğu görülmüştür. Bireylerin yetersizlik duygusu düzeyleri arttıkça sürekli kaygı düzeylerinin artmakta olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir grup üniversite öğrencisinin anne-babaya bağlanma biçimleri ile yetersizlik duyguları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama türünde betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2012). Araştırmada öğrencilerinin sahip oldukları yetersizlik duygularının öğrencilerin annelerine veya babalarına olumlu ya da olumsuz bağlanmalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve aralarındaki ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni yetersizlik duygusu, bağımsız değişkenleri ise anneye bağlanma, babaya bağlanmadır.

3.2 Evren Ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2017- 2018 eğitim öğretim yılında İstanbul İlinde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 433 üniversite öğrencisi oluşturur. Dağıtılan 451 ölçek formundan araştırmaya uygun şekilde doldurulanlar ayıklanmış ve 321 kadın ve 112 erkek olmak üzere 433 üniversite öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya dahil edilen üniversite öğrencileri Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Okul Öncesi Öğretmenliği, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Mimarlık programlarında öğrenim gören öğrencilerden oluşmuştur. Örneklemi oluşturan katılımcıların demografik verileri aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 3.1. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Kadın	321	74.1
	Erkek	112	25.9
Yaş	17-18	41	9.5
	19	92	21.2
	20	104	24
	21	76	17.6
	22 ve üzeri	120	27.7
Kardeş sayısı	1	19	4.4
	2	132	30.5
	3	141	32.6
	4 ve üstü	141	32.6
Anne baba birlikteliği	Anne baba birlikte	395	91.2
	Anne baba ayrı	13	3
	Anne yaşamıyor	6	1.4
	Baba yaşamıyor	19	4.4
Anne eğitim düzeyi	Okuma yazma bilmiyor	17	3.9
	İlkokul	227	48.5
	Ortaokul	61	14.1
	Lise	98	22.6
	Üniversite	47	10.9
Baba eğitim düzeyi	Okuma yazma bilmiyor	5	1.2
	İlkokul	121	27.9
	Ortaokul	85	19.6
	Lise	121	27.9
	Üniversite	90	20.8
	Yüksek Lisans	11	2.5
Anne mesleği	İşçi	17	3.9
	Serbest meslek	27	6.2
	Memur	38	8.8
	Emekli	13	3.0
	Ev hanımı	338	78.1
Baba mesleği	İşçi	57	13.2
	Serbest meslek	239	55.2
	Memur	69	15.9
	Emekli	68	15.7
6 yaşa kadar annenin çalışma durumu	Çalışıyor	77	17.8
	Çalışmıyor	356	82.2
6 yaşına kadar bakım sağlayıcılar	Anne	401	92.6
	Baba	9	2.1
	Akrabalar	22	5.1
	Yurt	1	0.2

Çocukluk döneminde annenin algılanan tutumu	Otoriter	42	9.7
	Aşırı koruyucu	97	22.4
	Hoşgörülü	230	53.1
	İlgisiz	31	7.2
Çocukluk döneminde babanın algılanan tutumu	Demokratik	33	7.6
	Otoriter	89	20.6
	Aşırı Koruyucu	52	12.0
	Hoşgörülü	226	52.2
Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yer	İlgisiz	31	7.2
	Demokratik	35	8.1
	Köy/kasaba	23	5.3
	İlçe	70	16.2
Ailenin gelir düzeyi	Şehir	115	26.6
	Büyükşehir	225	52
	0-2000	91	21
	2001-4000	171	39.5
Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi	4001-6000	90	20.8
	6001 ve üstü	81	18.7
	Hiç yardım etmiyorlar	19	4.4
	Temel ihtiyaçları	64	14.8
Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi	İhtiyaçların çoğunu	117	27.0
	Tüm ihtiyaçları	233	53.8

Araştırma dahilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 433 üniversite öğrencisinin 321'ini (%74.1) kadınların ve 112'sini (%25.9) erkeklerin oluşturduğu görülmüştür. Örneklem grubunun yaş aralığı 17-37; yaş ortalamasının 21'dir. Örneklem grubunun 19'unun (%4.4) tek çocuk, 132'sinin (%30.5) iki kardeş, 141'inin (32,6) üç kardeş ve 141'inin de (32,6) 4 kardeş ve üstüne sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte örneklem grubundaki öğrencilerin annelerinin 210'unun (%48.5) ilkokul mezunu, babalarının 121'inin (%27.9) ilkokul ve lise mezunu olduğu, annelerinin 338'inin (%78.1) ev hanımı, babalarının 239'unun (%55.2) serbest meslek sahibi olduğu, 356'sının (82.2) altı yaşına kadar annesinin çalışmadığı, 401'inin (92.6) altı yaşına kadar annesinin bakım sağladığı görülmüştür. Ayrıca 235'inin (54.3) çocuklukta algıladıkları anne tutumlarının hoşgörülü tutum olduğu, 226'sının (52.2) çocuklukta algıladıkları baba tutumunun hoşgörülü tutum olduğu, 366'sının (84.5)

yaşamlarının çoğunluğunun anne ve babalarının yanında geçirdikleri, 225'inin (52.2) yaşamlarının büyükşehirde geçirdikleri, 171'inin (39.5) aile gelir düzeylerinin iki bin ile dört bin aralığında olduğu ve 233'ünün (53.8) ailesinin tüm ihtiyaçları karşıladığı görülmüştür.

3.3 Verilerin Toplanması

Bu araştırmada gerekli bilgileri toplamak amacı ile üç araç kullanılmıştır. Bunlardan ilki Kapçı ve Küçüker (2006)'in geliştirdikleri “Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği”, ikincisi Akdoğan ve Ceyhan (2014) tarafından geliştirilen “Yetersizlik Duygusu Ölçeği” ve üçüncüsü de araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” dur. Araştırmada kullanılan ölçekler ve kişisel bilgi formu toplam 85 maddeden oluşmuştur. Araştırma esnasında iki vakıf ve bir devlet üniversitesindeki üniversite öğrencilerine gönüllülük esasına göre ölçek formları dağıtılarak araştırmaya katkı sağlamaları istenmiştir. Uygulama her bir öğrenci için ortalama 10 dk. sürmüştür. Uygulama araştırmacı tarafından yapılmıştır ve öğrencilerin tereddüt ettikleri konulardaki sorular araştırmacı tarafından bizzat cevaplanmıştır. Uygulama sonrasında elde edilen 451 ölçek formundan araştırma için uygun olanlar ayıklanarak 433 form ile istatistiki işlemlere geçilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencinin okumakta olduğu bölümü, cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, aile yapısı, annenin ve babanın eğitim düzeyi, altı yaşına kadar öğrenciye kimin bakım sağladığı, çocuklukta annenin ve babanın algılanan tutumu, yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi ve öğrencinin geçimine ailesinin katkısı gibi bilgileri almak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş, on beş sorudan oluşan bir formdur. Kişisel Bilgi Formu Ek 2'de sunulmuştur.

3.3.2. Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ, bireyin algısı açısından ana babasıyla kurulan ilişki örüntüsünü -geriye donuk olarak- değerlendirmektedir. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (PBI; The Parental Bonding Instrument) ilk kez Parker ve arkadaşları tarafından 1979 yılında geliştirilmiştir. Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından uyarlama çalışmaları gerçekleştirilen ölçek (Ek 4) 25 maddeden oluşmaktadır (Kapçı ve Küçüker, 2006 s.286-295). Ölçek yanıtlayıcının süre kısıtlamasının olmadığı bir ortamda yaşamının ilk 16 yılını düşünerek, ölçekteki her bir ifadenin anne ya da babasının kendisine ilişkin davranışlarını ne kadar yansıttığını derecelendirmesine dayalı olarak geliştirilmiştir. Ölçek, tamamen böyleydi (3), kısmen böyleydi (2), pek böyle değildi (1), hiç böyle değildi (0) seçeneklerine uygun olarak 4'lü likert tipinde cevaplandırılmaktadır (Kapçı ve Küçüker, 2006 s.286-295).

Ölçek ilgi ve kontrol/aşırı koruma faktörlerini içerir. Ölçeğin ilgi boyutunda toplam 12, kontrol/aşırı koruma boyutunda 13 madde bulunmaktadır. İlgi boyutundaki puanların yüksekliği sıcak, anlayışlı ve kabul edici olarak algılanan ana babayı, düşüklüğü ise soğuk ve reddedici olarak algılanan ana babayı temsil etmektedir. Kontrol/aşırı koruma boyutundan elde edilen yüksek puanlar aşırı kontrolcü ya da özerkliğe izin vermeyen ana baba algısına işaret etmektedir.

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ' den elde edilen iki faktörlü yapı iki ayrı ölçek olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde her alt ölçekten ayrı ayrı toplam puan elde edilmektedir. İlgi ölçeğinin puanlanmasında 2, 3, 4, 7, 14, 15, 16, 18, 21, 22, 24 ve 25. maddeler; kontrol/aşırı koruma ölçeğinin puanlanmasında ise 8, 9, 10, 13, 19, 20 ve 23. maddeler tersine (0-3) kodlanmaktadır. Algılanan olumlu ana baba davranışları ilgi boyutundaki puan artışı, aşırı koruma/kontrol boyutunda ise puan azalması ile belirlenir. Bu iki ölçeğin her biri birbirinden bağımsız kullanılabilir. Özgün ölçeğin güvenilirliği birkaç aşamada değerlendirilmiştir. Test-tekrar test güvenilirliği ilgi boyutu için .76, aşırı koruma/ kontrol boyutu için .63, yarıya bölme güvenilirliği sırasıyla .88 ve .74 olarak, gözlemciler arası güvenilirlik katsayısı ise .85 ve .69 olarak bulunmuştur. Halihazır geçerlik için yapılan çalışmada, görüşme yoluyla elde edilen puanlar ile PBI faktörlerinden elde edilen puanların ilişkili olduğu gösterilmiştir

(İlgi=.77; aşırı koruma/kontrol =.50) (Kapçı ve Küçükler, 2006: 286-295). Türk üniversite öğrencilerinin güvenilirliği iç tutarlılık, iki-yarı ve test-tekrar test istatistikleriyle hesaplanarak elde edilmiştir. Anne formu için Cronbach alfa değeri .87, Baba Formu için .89 olarak bulunmuştur. Hem Anne hem de Baba formlarında koruma alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı .70, ilgi/kontrol alt ölçeği için ise sırasıyla .90 ve .91'dir. ABBÖ'nin iki yarı güvenilirliğine Guttman Split-Half yöntemiyle bakılmış, anne formunda tüm ölçek için .70, ilgi/ kontrol boyutu için .85 ve koruma boyutu için .68 olarak bulunmuştur. Baba formunda ise bu değerler tüm ölçek için .64, ilgi/kontrol ve koruma alt ölçekleri için ise sırasıyla .83 ve .64 olarak hesaplanmıştır. (Kapçı ve Küçükler, 2006 s.286-295).

Ölçek uyarılama çalışmalarında ölçek iki farklı yetkin akademisyen tarafından Türkçeye çevrilmiş ve iki çeviri arasındaki farklı ifadeler düzeltilmiştir. Özgün ölçek iki faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçekteki ilgi boyutunun puan artışı, kontrol/koruma boyutunun puan azalması istendik bağlanma örüntüsüne işaret etmektedir. Bu çalışmada bulunan tüm maddeler anlam açısından aynı yönde –puan artışı olumlu ebeveyn bağlanmasını yansıtacak biçimde- puanlanmıştır; hem toplam puanda hem de alt ölçeklerdeki puan artışı olumlu bağlanmayı ifade etmektedir (Kapçı ve Küçükler, 2006: 286-295).

3.3.3. Yetersizlik Duygusu Ölçeği

Üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunu ölçmek amacıyla geliştirilen Yetersizlik Duygusu Ölçeği (YDÖ)'nin 20 maddesi bulunmaktadır. Ölçeğin ayrı ayrı ya da yetersizlik duygusuna ilişkin toplam puan şeklinde puanlanabilen Cesaretin Kırılması, Kendi Değerini Yadsıma ve Yararsız Üstünlük olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Bu ölçek her zaman, sık sık, ara sıra, nadiren ve hiçbir zaman seçeneklerine uygun olarak beşli likert tipinde oluşturulmuştur. YDÖ'nden 5'li likert tipine bağlı olarak 20-100 arasında bir puan elde edilmektedir. Puanın yüksekliği bireyin yetersizlik duygusunun kuvvetini göstermektedir. (Akdoğan ve Ceyhan, 2014 s.124).

YDÖ' nin geliştirilmesi sürecinde gerçekleştirilen istatistiksel işlemler sonucunda 54 maddelik taslak form oluşturulmuştur. YDÖ 'nin yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla 1016 katılımcı ile açımlayıcı faktör analizi kullanılmadan önce normal dağılım özelliği göstermeyen 3, 6, 13, 18, 28, 33, 42 ve 52 numaralı maddeler faktör analizine dahil edilmeyerek 46 maddeyle faktör analizine başlanmıştır. Faktör analizinde faktör değerleri birbirine yakın olan değerler birer birer analiz dışı bırakılarak her madde çıkarıldıktan sonra analizde birincisi 8, ikincisi ve üçüncüsü 6' şar olmak üzere toplam 20 madde ve 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Araştırmacı yaptığı analizler ve kuramsal dayanaklar ışığında ve madde içeriklerini sırasıyla; Cesaretin Kırılması, Kendi Değerini Yadsıma ve Yararsız Üstünlük Çabası olarak adlandırmıştır. (Akdoğan ve Ceyhan, 2014 s.121).

Ölçek geliştirme aşamasında YDÖ' nün ölçüt bağımlı geçerliğini belirlemek üzere Kısa Semptom Envanteri (KSE), Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ) ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBS)'nden yararlanılmıştır. Bu bağlamda ölçtüğü psikolojik özellikler bakımından YDÖ ile pozitif ilişki göstermesi beklenen KSE (Şahin ve Durak, 1994), YDÖ ile negatif ilişki göstermesi beklenen SKÖ (Savaşır ve Şahin, 1997) ve CBS (Pişkin, 1997) ölçüt olarak seçilmiştir. Araştırmacının analizlerine göre YDÖ' nün KSE, CBS ve SKÖ ile olan korelasyon katsayılarının ise sırasıyla .76, -.74 ve -.66 olmak üzere beklendiği yönde ve anlamlı olduğu gözlemlenmiştir (Akdoğan ve Ceyhan, 2014 s.122).

YDÖ'ye ilişkin güvenilirlik çalışmaları kapsamında ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak belirlenmiştir. YDÖ'nün test-tekrar test güvenilirliği toplam 46 üniversite öğrencisinden oluşan iki grup öğrenciye ölçeğin bir ay arayla iki defa uygulanmasıyla elde edilmiş ve iki ölçümden elde edilen toplam puanlar arasında pozitif yönde, anlamlı ve yüksek düzeyde ($r=.88$; $p<.01$) bir korelasyon ortaya çıkmıştır. YDÖ'nün güvenilirliğini ortaya koymak için ayrıca iki yarı güvenilirliği analizleri yapılarak ölçeği oluşturan toplam 20 maddeden seçkisiz olarak belirlenmiş 10'ar maddeden oluşan iki yarısının da Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .76 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin iki yarımı arasındaki Pearson korelasyon katsayısı .71 ve Spearman-Brown korelasyon katsayısı ise .83 olarak hesaplanmıştır.

3.4.Verilerin Analizi

Veri toplama ölçekleri ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (spss 15) kullanılarak istatistiksel sonuçlara dönüştürülmüştür.

Analizlere başlamadan önce veriler normal dağılım açısından incelenmiştir. Kim, (2013)'ün referansına göre 300'den büyük örneklem gruplarında değişkenlerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin kendi standart hatalarına bölünmeleri sonucunda elde edilen z değerlerine bakılmaksızın Skewness mutlak değerlerinin 2'den küçük ve Kurtosis mutlak değerinin 7'den küçük olması durumu normal dağılım işlemlerinin yapılabilmesi için yeterlidir (West, Finch ve Curran, 1996 akt. Kim, 2013). Buna bağlı olarak Shapiro-Wilk analiz sonucunda çıkan değerler incelenmiştir. Anneye bağlanma (Skewness = -0.54; Kurtosis = -0.29), babaya bağlanma (Skewness = -0.01; Kurtosis = 0.37) ve yetersizlik duygusu (Skewness = 0.28; Kurtosis = -0.27), değişkenlerinin Skewness ve Kurtosis değerleri Shapiro-Wilk testi sonuçlarına göre normal dağılım sınırları içerisinde olduğu görülmüştür.

Bireylerden toplanan demografik özellikler için tanımlayıcı istatistiklerden olan frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Nicel değişkenlerimizin iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için Bağımsız T testi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalamasının birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında anlamlı görülmesi durumunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Sayısal gelişmelerle ilgili veriler tablolar haline getirilip yorumlanmış, bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $\alpha = 0.05$ hata payında test edilmiştir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için Pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Tüm testlerde hata oranı (alfa= 0.05) belirlenip $p < 0.05$ olduğu durumlarda gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Verilerin çözümlenmesi ile oluşturulan tablolar ışığında, yorumlar yapılmıştır. İstatistiki işlemlerde kullanılan analizler tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Tablo 4.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Anne ve Babaya Bağlanma Envanterinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$
Anneye Bağlanma Toplam	433	2,12	0,44	0,21
Anne İlgi/Koruma Alt Boyutu	433	2,26	0,50	0,02
Anne Aşırı Kontrol Alt Boyutu	433	1,76	0,63	0,03
Babaya Bağlanma Toplam	433	1,46	0,28	0,02
Baba İlgi/Koruma Alt Boyutu	433	1,63	0,02	0,02
Baba Aşırı Kontrol Alt Boyutu	433	1,04	0,03	0,03

“Anne ve Babaya Bağlanma” ölçeğinden elde edilen puanların yüksekliği anne ya da babaya olumlu bağlanmanın yüksek olduğunu, ölçekten elde edilen puanların düşüklüğü ise de anne ya da babaya olumlu bağlanmanın düşük olduğunu göstermektedir. “Anne ve Babaya Bağlanma” ölçeğinin aritmetik ortalama aralıkları 1.00-1.74 “Çok Düşük”, 1.75-2.49 ”Düşük”, 2.50-3.24 “Orta”, 3.25- 4.00 “Yüksek” olarak belirlenmiştir. Belirtilen aritmetik ortalamaya göre Tablo 4.1.1.’de görüldüğü gibi; öğrencilerin anneye bağlanma ölçeğinin toplam ortalamasının düşük (2,12±0,44) olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin anneye bağlanma ölçeğinin anne ilgi/kontrol alt boyut puan ortalamasının düşük (2,26±0,50) olduğu saptanmıştır. Anneye bağlanma ölçeğinin anne aşırı koruma alt boyut puan ortalamasının düşük (1,76±0,63) olduğu saptanmıştır. Babaya bağlanma ölçeğinin toplam ortalamasının çok düşük (1,46±0,28) olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin babaya bağlanma ölçeğinin baba ilgi/kontrol alt boyut puan ortalamasının düşük(1,63±0,02) olduğu saptanmıştır. Babaya bağlanma ölçeğinin baba aşırı koruma alt boyut puan ortalamasının çok düşük (1,04±0,02)

olduğu saptanmıştır. Ortalama değerlere baktığımızda grubun anneye olumlu bağlanmasının daha fazla olduğu ve anneye bağlanmanın da ilgi/kontrol boyutuyla öne çıktığı görülmüştür.

Tablo 4.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu Envanterinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$
Yetersizlik Duygusu Toplam	433	2,65	0,60	,02
Cesaretin Kırılması Alt Boyutu	433	2,63	0,70	,33
Kendi Değerini Yadsıma Alt Boyutu	433	2,23	0,71	,34
Üstünlük Çabası Alt Boyutu	433	3,12	0,76	,36

“Yetersizlik duygusu” ölçeğinden elde edilen puanların yüksekliği yetersizlik duygusunun yüksek olduğunu, elde edilen puanların düşüklüğü ise de yetersizlik duygusunun düşük olduğunu göstermektedir. “Yetersizlik Duygusu” ölçeğinin aritmetik ortalama aralıkları 1.00-1.79 “Çok Düşük”, 1.80-2.59 ”Düşük”, 2.60-3.39 “Orta”, 3.40- 4.20 “Yüksek” ve 4.21-5.00 “Çok Yüksek” olarak belirlenmiştir. Belirtilen aritmetik ortalamaya göre Tablo 4.2.’de görüldüğü gibi; öğrencilerin yetersizlik ölçeğinin ortalamasının orta ($2,65\pm 0,60$) olduğu saptanmıştır. Yetersizlik duygusu ölçeğinin cesaretin kırılması alt boyut puan ortalamasının çok düşük ($2,23\pm 0,70$) olduğu, kendi değerini yadsıma alt boyut puan ortalamasının çok düşük ($2,23\pm 0,71$) olduğu ve üstünlük çabası alt boyut puan ortalamasının orta ($3,12\pm 0,76$) olduğu saptanmıştır ve ortalama değerlere göre grubun daha çok üstünlük çabasına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.3. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Anneye Bağlanma	Kadın	321	2,16	0,45	0,25	2,99	431	,003*
	Erkek	112	2,02	0,40	0,37			
Anne İlgi/Kontrol	Kadın	321	2,29	,52	,03	1,77	431	,760
	Erkek	112	2,19	,43	,04			
Anne Aşırı Koruma	Kadın	321	1,83	,62	,03	3,79	431	,000*
	Erkek	112	1,57	,59	,06			
Babaya Bağlanma	Kadın	321	1,47	0,28	0,01	-0,17	431	,863
	Erkek	112	1,47	0,28	0,03			
Baba İlgi/Kontrol	Kadın	321	1,65	,32	,01	1,42	431	,155
	Erkek	112	1,60	,34	,03			
Baba Aşırı Koruma	Kadın	321	,99	,64	,03	-2,15	431	,032*
	Erkek	112	1,14	,63	,06			

*p <.05

Tablo 4.1.3. te görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinden cinsiyet değişkenine göre annelerine ve babalarına bağlanmalarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin annelerine bağlanma puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür [t(431)=2,99, p<.05]. Anneye Bağlanma envanteri puanları açısından kadınların (\bar{x} =2,16) erkeklere (\bar{x} =2,02) oranla annelerine olumlu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (p=,003). Cinsiyete göre Anneye Bağlanma envanterinin Anne Aşırı Koruma alt boyut puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [t(431)=3,79, p<.05] ve kadınların (\bar{x} =1,83) erkeklere (\bar{x} =1,57) oranla Anne Aşırı Koruma alt boyut puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (p=,000).

Öğrencilerin babalarına bağlanma puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür [t(431)=-,17, p>.05]. Fakat babaya bağlanma ölçeği alt boyutu olan Baba Aşırı Koruma alt boyutu puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [t(431)=-2,15, p<.05]. İstatistiksel sonuçlara göre

erkeklerin ($\bar{x}=1,14$) kadınlara ($\bar{x}=,99$) oranla Baba Aşırı Koruma alt boyut puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p=,032$).

Tablo 4.1.4. Anneye Bağlanma Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları						
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	
(Anneye Bağlanma Toplam)	Yaş	17-18	41	2,149	,472	G.Arası	,698	4	,174	,910	,458
		19	92	2,133	,399	G.İçi	82,039	428	,192		
		20	104	2,057	,447	Toplam	82,736	432			
		21	76	2,120	,467						
		22 ve üzeri	120	2,164	,427						
(Anne İlgi Alt Boyut)	Yaş	17-18	41	2,27	,578	G.Arası	,882	4	,174	,873	,480
		19	92	2,29	,447	G.İçi	108,09	428	,253		
		20	104	2,18	,533	Toplam	108,97	432			
		21	76	2,26	,516						
		22 ve üzeri	120	2,30	,477						
(Anne Aşırı Koruma Alt Boyut)	Yaş	17-18	41	1,81	,627	G.Arası	,74	4	,187	,473	,756
		19	92	1,72	,649	G.İçi	169,13	428	,395		
		20	104	1,72	,637	Toplam	169,88	432			
		21	76	1,74	,602						
		22 ve üzeri	120	1,81	,620						

* $p < .05$

Tablo 4.1.4.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(4,428)=,910$, $p> ,05$). Ayrıca tabloya göre anneye bağlanma ölçeğinin anne ilgi/kontrol alt boyutu yaş değişkenine göre ($F(4,428)=,873$, $p> ,05$) ve anne aşırı koruma alt boyutu yaş değişkenine göre ($F(4,428)=,473$, $p> ,05$) farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.1.5. Babaya Bağlanma Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Yaş (Babaya Bağlanma Toplam)	17-18	41	1,51	,339	G.Arası	,236	4	,059	,735	,568
	19	92	1,45	,332	G.İçi	34,28	428	,080		
	20	104	1,44	,336	Toplam	34,52	432			
	21	76	1,46	,330						
	22 ve üzeri	120	1,48	,314						
Yaş (Baba İlgi Alt Boyut)	17-18	41	1,72	,578	G.Arası	,513	4	,128	1,185	,317
	19	92	1,61	,447	G.İçi	46,32	428	,108		
	20	104	1,59	,533	Toplam	46,83	432			
	21	76	1,63	,516						
	22 ve üzeri	120	1,64	,477						
Yaş (Baba Aşırı Koruma Alt Boyut)	17-18	41	,98	,676	G.Arası	,264	4	,066	,157	,960
	19	92	1,02	,694	G.İçi	179,39	428	,419		
	20	104	1,03	,631	Toplam	179,65	432			
	21	76	1,00	,607						
	22 ve üzeri	120	1,06	,638						

*p < .05

Tablo 4.1.5.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre babaya bağlanma puanı da yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(4,428)=,735$, $p > ,05$). Ayrıca tabloya göre babaya bağlanma ölçeğinin baba ilgi/kontrol alt boyutu

yaş değişkenine göre ($F(4,428)=1,185$, $p> ,05$) ve baba aşırı koruma alt boyutu yaş değişkenine göre ($F(4,428)=,157$, $p> ,05$) farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.1.6. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Öğrencinin Kardeş Sayısına Göre Farklaşıp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Kardeş Sayısı (Anneye Bağlanma)	1	19	218,89	3,295	3	,348
	2	132	219,04			
	3	141	229,31			
	4 ve üzeri	141	202,52			
Kardeş Sayısı (Babaya Bağlanma)	1	19	242,13	4,954	3	,175
	2	132	221,22			
	3	141	227,83			
	4 ve üzeri	141	198,84			

* $p < .05$

**Kardeş sayısı değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki *N* değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde nonparametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.6.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=3,295$; $p=,348$, $p> ,05$). Test sonucuna göre babaya bağlanma puanı da kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=4,954$; $p=,175$, $p> ,05$).

Tablo 4.1.7. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne Baba Birlikteliğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Anne Baba Birlikteliği (Anneye Bağlanma)	Birlikte	395	219,64	3,672	3	,299
	Ayrı	13	155,04			
	Anne vefat etmiş	6	225,42			
	Baba vefat etmiş	19	201,84			
Anne Baba Birlikteliği (Babaya Bağlanma)	Birlikte	395	219,44	2,989	3	,393
	Ayrı	13	159,88			
	Anne vefat etmiş	6	206,58			
	Baba vefat etmiş	19	208,74			

* $p < .05$

**Anne baba birlikteliği değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki *N* değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.7.'da görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=3,672$; $p=,299$, $p > ,05$). Test sonucuna göre babaya bağlanma puanı da anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=2,989$; $p=,393$, $p > ,05$).

Tablo 4.1.8. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Anne Eğitim Düzeyi	Ok. yazma bilmiyor	17	189,74	3,672	4	,537
	İlkokul	210	210,99			
	Ortaokul	61	222,15			
	Lise	98	233,38			
	Üniversite	47	212,90			
Baba Eğitim Düzeyi	Ok. yazma bilmiyor	5	221,10	3,127	5	,313
	İlkokul	121	195,16			
	Ortaokul	85	235,83			
	Lise	121	221,79			
	Üniversite	90	221,29			
	Yüksek Lisans	11	222,14			

*p < .05

**Anne ve babanın eğitim düzeyi değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.8.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının anne baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=3,127$; $p=,537$, $p>,05$). Test sonucuna göre babaya bağlanma puanı da babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=5,930$; $p=,313$, $p>,05$).

Tablo 4.1.9. Anneye Bağlanma Envanterleri Puanlarının Anne Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Anne Mesleği	İşçi	17	156,35			
	Serbest M.	27	194,31			
	Memur	38	201,68	8,963	4	,062
	Emekli	13	278,31			
	Ev hanımı	338	221,23			

* $p < .05$

**Anne mesleği değişkenin alt kategorilerinden herhangi birindeki *N* değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.9.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma envanteri puanlarının annenin mesleği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı annenin mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=8,963$; $p=,062$, $p > ,05$).

Tablo 4.1.10. Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Babanın Mesleği	İşçi	57	1,363	,306	G.Arası	1,728	3	,576		
	Serbest M.	239	1,493	,272	G.İçi	32,796	429	,076		
	Memur	69	1,541	,271	Toplam	34,524	432		7,53	,000*
	Emekli	68	1,375	,271						

Tablo 4.1.10.'da görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Babaya Bağlanma envanteri puanı babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(3,429)=7,537$, $p < ,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark babaları işçi olan öğrencilerin serbest meslek sahibi (Ortalama Farkı = $-0,13$, $p < ,05$) ve memur (Ortalama Farkı = $-0,18$, $p < ,05$) olanlardan, babaları serbest meslek sahibi olanların emekli (Ortalama Farkı = $-0,12$, $p < ,05$) olanlardan, babaları memur olanların emekli (Ortalama Farkı = $-0,17$, $p < ,05$) olanlardan kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle üniversite öğrencilerinden babası memur olanların ve babası serbest meslek ile uğraşanların babası işçi olanlara göre babalarına daha fazla olumlu bağlandıkları görülmüştür. Ayrıca babası serbest meslek sahibi olan öğrencilerin ve memur olan öğrencilerin babası emekli olanlardan babalarına daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür.

Tablo 4.1.11. Anneye Bağlanma Envanteri Puanlarının Öğrencinin Altı Yaşına Kadar Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Altı Yaşa Kadar Annenin Çalışma Durumu	Çalıştı	77	2,067	,485	,055	-1,218	431	,224
	Çalışmadı	356	2,134	,426	,023			

* $p < .05$

Tablo 4.1.11. da görüldüğü üzere Anneye Bağlanma envanteri puanlarının öğrencinin altı yaşına kadar annesinin çalışmasına göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda öğrencilerin Anneye Bağlanma puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür [$t(431)=-1,218$, $p > .05$].

Tablo 4.1.12. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Annenin Algılanan Tutumu	Otoriter	42	1,863	,461	G.Arası	13,585	4	3,396	21,021 ,000*	
	Aşırı Koruyucu	97	1,978	,405	G.İçi	69,151	428	,162		
	Hoşgörülü	230	2,260	,384	Toplam	82,736	432			
	İlgisiz	31	1,767	,506						
	Demokratik	33	2,253	,317						
Babannın Algılanan Tutumu	Otoriter	89	1,346	,298	G.Arası	3,217	4	,804	10,997 ,000*	
	Aşırı Koruyucu	52	1,626	,288	G.İçi	31,307	428	,073		
	Hoşgörülü	226	1,496	,244	Toplam	34,524	432			
	İlgisiz	31	1,368	,367						
	Demokratik	35	1,413	,233						

*p < .05

Tablo 4.1.12.'da görüldüğü üzere Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının çocuklukta algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma ölçeği puanı çocuklukta annenin algılanan tutumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428) = 21,021, p < ,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark anneleri otoriter olanlar ile hoşgörülü (Ortalama Farkı = -0,39, $p < ,05$) ve demokratik (Ortalama Farkı = -0,38, $p < ,05$) olanlardan, anneleri aşırı koruyucu olanların hoşgörülü (Ortalama Farkı = 0,40, $p < ,05$) ve demokratik (Ortalama Farkı = -0,27, $p < ,05$) olanlardan, anneleri ilgisiz olanların demokratik (Ortalama Farkı = -0,49, $p < ,05$) ve hoşgörülü (Ortalama Farkı = -0,49, $p < ,05$) olanlardan kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle çocukluklarında annelerine dair algıladıkları tutumlardan hoşgörülü

ve demokratik tutumları algılayan üniversite öğrencilerinin otoriter tutumu algılayanlara göre, hoşgörülü ve demokratik tutumu algılayanların aşırı koruyucu tutumu algılayanlara göre ve hoşgörülü, demokratik ve aşırı koruyucu tutumu algılayanların ilgisiz tutumu algılayanlara göre daha çok annelerine olumlu bağlandıklarının görülmüştür.

Test sonucuna göre babaya bağlanma ölçeği puanı çocuklukta babanın algılanan tutumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428)=10,998$, $p< ,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark babaları otoriter olanlar ile hoşgörülü (Ortalama Farkı = $-0,15$, $p< ,05$) ve aşırı koruyucu (Ortalama Farkı = $-0,28$, $p< ,05$) olanlar ile babaları aşırı koruyucu olanların hoşgörülü (Ortalama Farkı = $-0,13$, $p< ,05$), ilgisiz (Ortalama Farkı = $-0,26$, $p< ,05$) ve demokratik (Ortalama Farkı = $-0,21$, $p< ,05$) olanlarından kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle çocukluklarında babalarına dair algıladıkları tutumlarından hoşgörülü ve aşırı koruyucu tutumu algılayanların otoriter tutumu algılayanlara göre, aşırı koruyucu tutumu algılayanların ilgisiz, demokratik ve hoşgörülü tutumları algılayanlara göre daha çok babalarına olumlu bağlandıkları görülmüştür.

Tablo 4.1.13. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Kişilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Yaşamın Çoğunluğn. Geçirildiği Kişiler (Anneye Bağlanma)	Anne ve baba	366	226,27			
	Anne	41	177,56			
	Baba	10	186,85	15,808	4	,003*
	Akraba	11	110,41			
	Yurt	5	156,90			
Yaşamın Çoğunluğn. Geçirildiği Kişiler (Babaya Bağlanma)	Anne ve baba	366	222,11			
	Anne	41	163,23			
	Baba	10	224,90	8,707	4	,069
	Akraba	11	223,18			
	Yurt	5	254,10			

*p < .05

**Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği kişiler değişkenin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.13.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişiler değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($\chi^2 = 15,808$; $p = ,003$, $p < ,05$). Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre farklılık yaşamlarının büyük çoğunluğunu anne ve babası ile birlikte geçiren üniversite öğrencileri ile sadece anneleri ile geçiren öğrencilerden kaynaklanır ($p = ,018 < ,05$). Başka bir ifadeyle yaşamlarının çoğunluğunu anne ve babaları ile geçiren üniversite öğrencilerinin yaşamlarının çoğunluğunu anneleri ile

geçirenlere göre annelerine daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür. Ayrıca yaşamlarının büyük çoğunluğunu anne ve babası ile birlikte geçirenler ile akrabaları ile geçiren üniversite öğrencileri arasında da farklılık görülmüştür ($p=,003<,05$). Başka bir ifadeyle yaşamlarının çoğunluğunu anne ve babaları ile geçiren üniversite öğrencilerinin yaşamlarının çoğunluğunu akrabaları ile geçirenlere göre annelerine daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür.

Tablo 4.1.13.'de görüldüğü üzere Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişiler değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre Babaya Bağlanma envanteri puanı yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=8,707$; $p=,069$, $p>,05$).

Tablo 4.1.14. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yer Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P
Yaşamın Çoğunluğunun Geçirildiği Yer (Anneye Bağlanma)	Köy/Kasaba	23	213,07	2,159	3	,540
	İlçe	70	236,40			
	Şehir	115	209,59			
	B.şehir	225	215,16			
Yaşamın Çoğunluğunun Geçirildiği Yer (Babaya Bağlanma)	Köy/Kasaba	23	217,09	,892	3	,827
	İlçe	70	222,61			
	Şehir	115	207,78			
	B.şehir	225	219,96			

*p <.05

**Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.14.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yer değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2 = 2,159$; $p = ,540$, $p > ,05$). Test sonucuna göre Babaya Bağlanma envanteri puanı da yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2 = ,892$; $p = ,827$, $p > ,05$).

Tablo 4.1.15. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Aile Gelir Düzeyi (Anneye Bağlanma)	0-2000	91	2,087	,422	G.Arası	,620	3	,207		
	2001-4000	171	2,139	,449	G.İçi	82,117	429	,191		
	4001-6000	90	2,175	,414	Toplam	82,736	432		1,07	,358
	6001 ve üstü	81	2,070	,454						
Aile Gelir Düzeyi (Babaya Bağlanma)	0-2000	91	1,445	,272	G.Arası	,180	3	,060		
	2001-4000	171	1,461	,307	G.İçi	34,344	429	,080		
	4001-6000	90	1,457	,264	Toplam	34,524	432		,75	,522
	6001 ve üstü	81	1,506	,261						

* $p < ,05$

Tablo 4.1.15.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre Anneye

Bağlanma envanteri puanı gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(3,429)=1,079$, $p> ,05$). Test sonucuna göre Babaya Bağlanma envanteri puanı da gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(3,429)=,751$, $p> ,05$).

Tablo 4.1.16. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma Envanterleri Puanlarının Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkı Sağlama Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkısı (Anneye Bağlanma)	Hiç	19	160,03	10,166	3	,017*
	Temel İhtiyaçlar	64	184,54			
	İhtiyaçların Çoğu	117	223,19			
	Tüm İhtiyaçlar	233	227,45			
Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkısı (Babaya Bağlanma)	Hiç	19	195,13	6,466	3	,091
	Temel İhtiyaçlar	64	183,63			
	İhtiyaçların Çoğu	117	227,73			
	Tüm İhtiyaçlar	233	222,56			

* $p < .05$

**Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.1.14.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma envanterleri puanlarının öğrencinin geçimine ailenin katkı sağlama düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için non-parametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre anneye bağlanma puanı yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($x^2=10,166$; $p=,017$, $p<,05$). Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Test sonucuna göre farklılık ailesi tarafından ihtiyaçları hiç karşılanmayanlar ile ihtiyaçlarının çoğu karşılananlar ($p=,049<,05$) ve tüm ihtiyaçları karşılananlar arasından kaynaklanmaktadır ($p=,025<,05$). Ayrıca ihtiyaçlarının tümü karşılananlar ile temel ihtiyaçları karşılananlar arasında da farklılık bulunmaktadır($p=,013<,05$). Başka bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin ailesi tarafından ihtiyaçlarının çoğu ve tümü karşılananlar hiç karşılanmayanlara göre, ailesi tarafından tüm ihtiyaçları karşılananlar temel ihtiyaçları karşılananlara göre annelerine daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür. Test sonucuna göre Babaya Bağlanma envanteri puanı yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=,6,466$; $p=,091$, $p>,05$).

Tablo 4.2.1. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Yetersizlik Duygusu	Kadın	321	2,624	,593	,0331	-1,82	431	,069
	Erkek	112	2,744	,619	,0584			
Cesaretin Kırılması	Kadın	321	2,616	,692	,0386	-0,38	431	,703
	Erkek	112	2,646	,737	,0697			
Kendi Değerini Yadsıma	Kadın	321	2,163	,670	,0374	-3,93	431	,001*
	Erkek	112	2,423	,772	,0729			
Üstünlük Çabası	Kadın	321	3,097	,763	,0426	-1,21	431	,227
	Erkek	112	3,198	,746	,0705			

*p < .05

Tablo 4.2.1. de görüldüğü üzere Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda öğrencilerin Yetersizlik Duygusu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür [$t(431)=-1,82$, $p>,05$]. Cinsiyete göre Yetersizlik Duygusu Envanterinin Kendi Değerini Yadsıma alt boyut puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [$t(431)=-3,93$, $p<,05$].

Erkeklerin ($\bar{x} = 2,242$) kadınlara ($\bar{x} = 2,163$) oranla Kendi Değerini Yadsıma alt boyut puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p = ,001$).

Tablo 4.2.2. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Yaş (Yetersizlik Duygusu Toplam)	17-18	41	2,778	,773	G.Arası	3,865	4	,966	2,715	,030*
	19	92	2,649	,542	G.İçi	152,338	428	,356		
	20	104	2,740	,664	Toplam	156,203	432			
	21	76	2,701	,587						
	22 ve üstü	120	2,516	,506						
Yaş (Cesaretin Kırılması Alt Boyut)	17-18	41	2,78	,926	G.Arası	6,292	4	1,573	3,252	,012*
	19	92	2,61	,634	G.İçi	207,050	428	,484		
	20	104	2,73	,755	Toplam	213,342	432			
	21	76	2,67	,656						
	22 ve üzeri	120	2,44	,613						
Yaş (Kendi Değerini Yadsıma Alt Boyut)	17-18	41	2,26	,873	G.Arası	4,249	4	1,062	2,157	,073
	19	92	2,24	,626	G.İçi	210,810	428	,493		
	20	104	2,30	,783	Toplam	215,059	432			
	21	76	2,33	,635						
	22 ve üzeri	120	2,07	,654						
Yaş (Üstünlük Çabası Alt Boyut)	17-18	41	3,27	,851	G.Arası	2,106	4	,526	,913	,456
	19	92	3,10	,740	G.İçi	246,825	428	,577		
	20	104	3,18	,781	Toplam	248,931	432			
	21	76	3,10	,823						
	22 ve üzeri	120	3,04	,67423						

* $p < .05$

Tablo 4.2.2.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre Yetersizlik Duygusu envanteri puanı yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428)=2,715, p<,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark 20 yaşındaki öğrenciler ile 22 yaş ve üzerinde olan öğrencilerden (Ortalama Farkı = -0,224, $p<,05$) kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle 20 yaşındaki üniversite öğrencilerinin 22 yaş ve üzerindeki öğrencilere göre daha fazla yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür. Yetersizlik Duygusu envanteri alt boyutlarına bakıldığında test sonucuna göre Cesaretin Kırılması alt boyut puanı yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428)=3,252, p<,05$). Kendi Değerini Yadsıma alt boyut puanı yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(4,428)=2,157, p>,05$). Üstünlük Çabası alt boyut puanı yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F(4,428)=,913, p>,05$).

Tablo 4.2.3. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
	1	19	220,82			
Kardeş Sayısı	2	132	211,25	,437	3	,933
	3	141	218,08			
	4 ve üzeri	141	220,79			

*p <.05

**Kardeş sayısı değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.3.'te görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak üzere nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi

kullanılmıştır. Test sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=,437$; $p=,933$, $p>,05$).

Tablo 4.2.4. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Anne Baba Birlikteliğine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
	Birlikte	395	218,84			
Anne Baba Birlikteliği	Ayrı	13	263,81	6,700	3	,082
	Anne vefat etmiş	6	142,00			
	Baba vefat etmiş	19	170,39			

*p <.05

**Anne baba birlikteliği değişkenin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.4.'te görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=6,700$; $p=,082$, $p>,05$).

Tablo 4.2.5. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Annenin ve Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Anne Eğitim Düzeyi	Ok. yazma bilmiyor	17	218,56	,813	4	,937
	İlkokul	210	217,55			
	Ortaokul	61	210,24			
	Lise	98	224,41			
	Üniversite	47	207,29			
Baba Eğitim Düzeyi	Ok. yazma bilmiyor	5	176,40	3,035	5	,695
	İlkokul	121	215,14			
	Ortaokul	85	205,71			
	Lise	121	222,57			
	Üniversite	90	219,25			
	Yüksek Lisans	11	263,50			

*p < .05

**Anne ve baba eğitim düzeyi değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.5.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının anne baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2 = ,813$; $p = ,937$, $p > ,05$). Test sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı da babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2 = 3,035$; $p = ,695$, $p > ,05$).

Tablo 4.2.6. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Annenin Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Anne Mesleği	İşçi	17	178,15			
	Serbest M.	27	224,00			
	Memur	38	222,67	7,017	4	,135
	Emekli	13	140,08			
	Ev hanımı	338	220,72			

**p* < .05

**Anne mesleği değişkenin alt kategorilerinden herhangi birindeki *N* değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.6.'da görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının annenin mesleği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için nonparametrik tekniklerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Test sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı annenin mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=7,017$; *p* = ,135, *p* > ,05).

Tablo 4.2.7. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Babanın Mesleği	İşçi	57	2,656	,564	G.Arası	,655	3	,218		
	Serbest M.	239	2,686	,613	G.İçi	155,547	429	,363		
	Memur	69	2,582	,569	Toplam	156,203	432		0,602	,614
	Emekli	68	2,623	,627						

**p* < .05

Tablo 4.2.7.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucuna göre Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmüştür ($F(3,429)=0,602, p>,05$).

Tablo 4.2.8. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Öğrencinin Altı Yaşına Kadar Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Gösteren t-Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Altı Yaşa Kadar Annenin Çalışma Durumu	Çalıştı	77	2,692	,638	,0728	,604	431	,546
	Çalışmadı	356	2,647	,594	,0314			

*p <.05

Tablo 4.2.8.'de görüldüğü üzere Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının öğrencinin altı yaşına kadar annesinin çalışmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda öğrencilerin Yetersizlik Duygusu puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür [$F(431)=,604, p>.05$].

Tablo 4.2.9. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Annenin Algılanan Tutumu	Otoriter	51	2,878	,658	G.Arası	5,527	4	1,382	3,925	,004*
	Aşırı Koruyucu	97	2,645	,643	G.İçi	150,676	428	,352		
	Hoşgörülü	235	2,612	,535	Toplam	156,203	432			
	İlgisiz	17	2,965	,775						
	Demokratik	33	2,489	,633						
Babanın Algılanan Tutumu	Otoriter	89	2,827	,646	G.Arası	6,091	4	1,523	4,342	,002*
	Aşırı Koruyucu	52	2,671	,672	G.İçi	150,112	428	,351		
	Hoşgörülü	226	2,601	,546	Toplam	156,203	432			
	İlgisiz	31	2,808	,603						
	Demokratik	35	1,413	,233						

*p < .05

Tablo 4.2.9.'da görüldüğü üzere Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının çocuklukta algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre Yetersizlik Duygusu envanteri puanı anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428)=3,925$, $p < ,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark anneleri otoriter olanlar ile hoşgörülü (Ortalama Farkı = 0,266, $p < ,05$) ve demokratik (Ortalama Farkı = 0,389, $p < ,05$) olanlardan kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle çocukluklarında annelerine dair algıladıkları tutumlarından otoriter tutumu algılayan üniversite öğrencilerinin hoşgörülü ve demokratik tutumları algılayanlara göre daha çok yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür.

Test sonucuna göre babaya bağlanma ölçeği puanı çocuklukta babanın algılanan tutumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($F(4,428)=4,342$,

$p < ,05$). ANOVA sonrası yapılan Tukey Testi sonucuna göre fark babaları otoriter olanlar ile hoşgörülü (Ortalama Farkı = 0,226, $p < ,05$) ve demokratik (Ortalama Farkı = 0,414, $p < ,05$) olanlardan kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle çocukluklarında babalarına dair algıladıkları tutumlarından otoriter tutumu algılayan üniversite öğrencilerinin hoşgörülü ve demokratik tutumları algılayanlara göre daha çok yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.2.10. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Kişilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>P</i>
Yaşamın Çoğunluğunun Geçirildiği Kişiler	Anne ve baba	366	212,81	8,860	4	,065
	Anne	41	239,62			
	Baba	10	166,50			
	Akraba	11	302,09			
	Yurt	5	251,90			

* $p < ,05$

** Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği kişiler değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki *N* değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.10.'da görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği kişiler değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak üzere Kruskal Wallis-H testi sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=8,860$; $p=,065$, $p > ,05$).

Tablo 4.2.11. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Yaşamın Çoğunluğn. Geçirildiği Yer	Köy/Kasaba	23	195,85	,900	3	,826
	İlçe	70	223,15			
	Şehir	115	219,71			
	B.şehir	225	215,86			

*p <.05

** Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.11.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak üzere Kruskal Wallis-H testi sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($x^2=,900$; $p=,826$, $p>,05$).

Tablo 4.2.12. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, \bar{x} ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Aile Gelir Düzeyi	0-2000	91	2,645	,615	G.Arası	,531	3	,177		
	2001-4000	171	2,634	,595	G.İçi	155,672	429	,363		
	4001-6000	90	2,641	,568	Toplam	156,203	432		,487	,691
	6001 ve üstü	81	2,728	,639						

*p <.05

Tablo 4.2.12.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının ailenin gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($F(3,429)=,487$, $p>,05$).

Tablo 4.2.13. Yetersizlik Duygusu Envanteri Puanlarının Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkı Sağlama Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Gösteren Kruskal Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Öğrencinin Geçimine Ailenin Katkısı	Hiç	19	215,37	,767	3	,857
	Temel İhtiyaçlar	64	228,52			
	İhtiyaçların Çoğu	117	211,58			
	Tüm İhtiyaçlar	233	216,69			

* $p < .05$

** Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi değişkeninin alt kategorilerinden herhangi birindeki N değerinin 30'un altında olmasından dolayı yapılan analizde non-parametrik teknik kullanılmıştır.

Tablo 4.2.13.'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu envanteri puanlarının Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere Kruskal Wallis-H testi sonucuna göre yetersizlik duygusu puanı Öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($\chi^2 = ,767$; $p = ,857$, $p > ,05$).

Tablo 4.3.1. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duyguları ile Anne ve Babalarına Bağlanmaları Arasındaki İlişkiler

		Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma	Yetersizlik Duygusu
Anneye Bağlanma	r	1		
	p			
	n	433		
Babaya Bağlanma	r	,051	1	
	p	,290		
	n	433	433	
Yetersizlik Duygusu	r	-,411(**)	,084	1
	p	,000	,081	
	n	433	433	433

*p<0.05

Tablo 4.3.1.'e göre üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu ölçeğinden aldıkları puanlar ile Anneye Bağlanma ölçeğinden aldığı puanlar arasında istatistiksel olarak negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,411$, $p<0.01$). Buna göre araştırmanın bağımlı değişkeni olan yetersizlik duygusunu ölçmek için kullanılan Yetersizlik Duygusu ölçeğinden alınan puan arttıkça Anneye Bağlanma ölçeğinden alınan puanlar azalmaktadır. Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin annelerine bağlanması arttıkça yetersizlik duyguları azalmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin Yetersizlik Duygusu ölçeğinden aldıkları puanlar ile Babaya Bağlanma ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=,084$, $p>0.05$). Bunun yanında üniversite öğrencilerinin Anneye Bağlanma ölçeğinden aldıkları puanlar ile Babaya Bağlanma ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=,051$, $p>0.05$).

Tablo 4.3.2. Üniversite Öğrencilerinin Yetersizlik Duyguları Alt Ölçekleri ile Anne ve Babalarına Bağlanmaları Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiler

		Cesaretin Kırılması	Kendi Değerini Yadsıma	Üstünlük Çabası	Anne İlgi/Kontrol	Anne Aşırı Koruma	Baba İlgi/Kontrol	Baba Aşırı Koruma
Yetersizlik Duygusu	Cesaretin Kırılması	r p n	1 433					
	Kendi Değerini Yadsıma	r p n	,700(**) ,000 433	1 433				
	Üstünlük Çabası	r p n	,510(**) ,000 433	,388(**) ,000 433	1 433			
Anneye Bağlanma	Anne İlgi/Kontrol	r p n	-,282(**) ,000 433	-,346(**) ,000 433	-,243(**) ,000 433	1 433		
	Anne Aşırı Koruma	r p n	-,277(**) ,000 433	-,268(**) ,000 433	-,232(**) ,000 433	,236(**) ,000 433	1 433	
Babaya Bağlanma	Baba İlgi/Kontrol	r p n	-,158(**) ,001 433	-,136(**) ,005 433	-,091 ,058 433	,311(**) ,000 433	,144(**) ,003 433	1 433
	Baba Aşırı Koruma	r p n	,278(**) ,000 433	,278(**) ,000 433	,287(**) ,000 433	-,167(**) ,000 433	-,489(**) ,000 433	-,104(*) ,031 433

*p<0.05, **p<0.01

Tablo 4.3.2.'ye göre araştırmanın bağımlı değişkeni olan yetersizlik duygusu ile en yüksek korelasyon katsayısına sahip değişkenler baba aşırı koruma (r=.287, p<.01) alt değişkeni iken en düşük korelasyon katsayısına sahip alt değişken baba ilgi/kontroldür (r=-.136, p<.01).

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan cesaretin kırılması ile kendi değerini yadsıma (r= ,700), üstünlük çabası (r= ,510) ve baba aşırı koruma (r= ,278) alt ölçek puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (p<.01). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin cesaretleri kırıldıkça kendi değerlerini yadsıdıkları ve üstünlük çabalarının arttığı görülmektedir. Ayrıca üniversite

öğrencilerinin babalarının aşırı korumaları arttıkça öğrencilerin cesaretlerinin kırıldığı görülmektedir.

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan cesaretin kırılması ile anne ilgi/kontrol, ($r = -.282$), anne aşırı koruma ($r = -.277$) ve baba ilgi/kontrol ($r = -.158$) alt ölçek puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin annelerinin ilgi/kontrolü, annelerinin aşırı koruması ya da babalarının ilgi/korumaları arttıkça cesaretlerinin daha az kırıldığı görülmektedir.

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan kendi değerini yadsıma ile üstünlük çabası ($r = .388$) ve baba aşırı koruma ($r = .278$) alt ölçek puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin kendi değerlerini yadsımaları arttıkça üstünlük çabalarının da arttığı görülmektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin babalarının aşırı korumaları arttıkça öğrencilerin kendi değerlerinin yadsıdıkları görülmektedir.

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan kendi değerini yadsıma ile anne ilgi/kontrol, ($r = -.346$), anne aşırı koruma ($r = -.268$) ve baba ilgi/kontrol ($r = -.136$) alt ölçek puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin annelerinin ilgi/kontrolü, annelerinin aşırı koruması ya da babalarının ilgi/korumaları arttıkça kendi değerlerini daha az yadsıdıkları görülmektedir.

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan üstünlük çabası ile baba aşırı koruma ($r = .287$) alt ölçek puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin babalarının aşırı korumaları arttıkça öğrencilerin üstünlük çabalarının arttığı görülmektedir.

Yetersizlik Duygusu Envanteri alt boyutu olan üstünlük çabası ile anne ilgi/kontrol ($r = -.243$) ve anne aşırı koruma ($r = -.232$) alt ölçek puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin annelerinin ilgi/kontrolü ya da annelerinin aşırı koruması arttıkça öğrencilerin üstünlük çabalarının azaldığı görülmektedir.

Anneye Bağlanma Envanteri alt boyutu olan anne ilgi/kontrol ile anne aşırı koruma ($r = .236$) ve baba ilgi/kontrol ($r = .311$) alt ölçek puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki, anne ilgi/kontrol ile baba aşırı koruma ($r = -.167$) alt ölçek puanları arasında ise de olumsuz yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur

($p < .01$). Bir diğ er deyiş le üniversite öğrencilerinin annelerinin ilgi/kontrolü arttıkça annelerinin aş ırı koruması ve babalarının ilgi/kontrollerinin arttığı fakat babalarının aş ırı korumasının azaldığı görölmektedir.

Anneye Bağlanma Envanteri alt boyutu olan anne aş ırı koruma ile baba ilgi/kontrol ($r = ,144$) alt ölçek puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki, anne aş ırı koruma ile baba aş ırı koruma ($r = -.489$) alt ölçek puanları arasında ise de olumsuz yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bir diğ er deyiş le üniversite öğrencilerinin annelerinin aş ırı koruması arttıkça babalarının ilgi/kontrollerinin arttığı fakat babalarının aş ırı korumasının azaldığı görölmektedir.

Babaya Bağlanma Envanteri alt boyutu olan baba ilgi/kontrol ile baba aş ırı koruma ($r = -.104$) alt ölçek puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .05$). Bir diğ er deyiş le üniversite öğrencilerinin babalarının ilgi/kontrolü arttıkça aş ırı korumasının azaldığı görölmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin anne ve babalarına olumlu ya da olumsuz bağlanmalarının öğrencide var olabilecek yetersizlik duygularında rol alıp almadığını incelemek üzere planlanmıştır. Araştırmada istatistiksel bilgilerden elde edilen bulgular ışığında üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygularının öğrencilerin ebeveynlerine bağlanmalarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı tartışılmış. İstatistiki işlemler sonucunda elde edilen bulgulara paralel olarak tartışma bölümü yapılandırılmıştır.

Bu amaçla 433 kişilik bir örneklem grubuna kişisel bilgi formu, anne babaya bağlanma ölçeği ve yetersizlik duygusu ölçeği uygulanmıştır. Uygulamalar sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir ve çalışmanın bu bölümünde elde edilen veriler tartışılmıştır.

Öğrencilerin çocukluktan itibaren ilk olarak aile içi ilişkilerle şekillenen ve gelişen kişiliğinin gelişimi incelenirken ebeveyn çocuk ilişkisi ve buna yansıyan etmenler bireyi tanımak için oldukça önemlidir. Bir bireyi tanımak için ilk olarak ebeveyn ilişkileri ve bu ilişkilerin temelini oluşturan bağlanma süreci göz önünde bulundurulmalıdır. Sağlıklı bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin varlığı ileriki yaşam içindeki olumlu kişilerarası ilişkilerin ve olumlu kendiliğin yadsınamaz tarafıdır. Bu sebeple doğumdan itibaren bebeğin kendini güvende hissetmesi güven temelli ilişkinin oluşması ve ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanması olumlu benlik algısı için gereklidir. Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ (2011: 326) da araştırmalarında bu konuyu incelemiş ve yaşamın erken dönemlerinde belirlenen ve süreklilik gösterdiği düşünülen bağlanma biçiminin kişinin diğer insanlarla ve kendisi ile ilişki kurma örüntüsünü şekillendiren bir fenomen olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nitelikler göz önüne alınarak ebeveyn ilişkileri ile kişinin kendisine yönelik algısı ve duygusunun bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızın birinci alt problemi “Üniversite öğrencilerinin annelerine bağlanmaları ve babalarına bağlanmaları demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Araştırmada cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne baba birlikteliği, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, altı yaşına kadar annenin çalışma durumu, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumu, yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişiler ve yer, aile gelir düzeyi ve öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi değişkenleri incelenmiştir. Araştırmada anneye ve babaya olumlu bağlanmanın cinsiyete göre farklılaşacağı düşünüldüğüne rağmen bulgulara göre anneye olumlu bağlanmanın cinsiyete göre farklılaştığı, babaya bağlanmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre kız öğrencilerin annelerine olumlu bağlanmasının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında kız çocuklarının kültürün de etkisi ile daha çok anneleri gibi evde vakit geçirmeleri ve annelerinden daha çok destek aldıkları düşünüldüğünde kız çocukların erkek çocuklara göre annelerine daha çok olumlu bağlanacakları düşünülebilir. Babaların genelde destekleyici ve kontrolü sağlayıcı konumda olmayı seçmeleri nedeni ile babaların çocuklarına daha mesafeli olmaları sonucu babaya bağlanma farklılaşmayabilir. Literatüre bakıldığında bulguları destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar ile karşılaştırılmıştır ve literatürde var olan bir belirsizlik olduğu görülmüştür. Eken (2010) araştırmasında cinsiyete göre kız ve erkeklerin anneye olumlu bağlanma düzeyleri arasında farklılık olduğunu belirtmiştir. Demirbaş (2014)’ın araştırmasına göre kızlar erkeklere göre annelerine daha yüksek düzeyde bağlanma güvenliği oluştururlar. Çelikkaleli ve Avcı (2016)’nın araştırmasına göre ise üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri biyolojik cinsiyete göre farklılaşmamakta olduğu fakat toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Fakat Akdağ (2011)’in çalışmasına göre de bağlanma stillerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilemediği görülmüştür. Hazan ve Shaver (1987)’a göre de üçlü bağlanma stiline dağılımı cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Ayrıca Çamurlu (2006)’nın araştırmasına göre çocukların güvenli bağlanması ile cinsiyeti arasında anlamlı bir fark görülmüştür ve kız çocukların güvenli bağlanma ortalamalarının erkek çocuklarından göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre anne ve babaya bağlanmanın yaş değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırmamızın üniversite öğrencileri üzerinde yapılması ve bu yaş dönemine kadar bağlanmanın gerçekleştiği varsayılarak yaş değişkeninin

bağlanma üzerinde etkili olmaması beklenebilir. Demir (2017)'in bağlanma stilleriyle ilgili yaptığı araştırmaya göre de güvenli bağlanma stili öğrencilerin yaşlarına göre farklılaşmamaktadır. Yaşar (2016)'ın araştırmasına göre de bağlanma envanteri (korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma) puanları bireylerin yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre anne ve babaya bağlanmanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveynin çocuklarına yönelik tutumunun ve yöneliminin sahip olunan her bir çocuğun gereksinimlerini yeterli şekilde sağlayıcı şekilde olması sonucunda ebeveyne olumlu bağlanma sağlanacağı, araştırma sonuçları değerlendirildiğinde bu durumun çocuk sayısı ile değil de ebeveynin yönelimiyle ilişkili olduğu düşünülmüştür. Literatüre bakıldığında bulguları destekleyen ve desteklemeyen araştırma sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Çamurlu (2006)'nın ve Demir (2017)'in araştırma bulgularına göre öğrencilerin güvenli bağlanma puanları ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Eken (2010)'in yaptığı araştırmaya göre anneye kontrollü/aşırı korumacı bağlanma puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaştığını görülmektedir. Ayrıca Sümer (2006)'in yaptığı araştırmaya göre de yetişkinlerin bağlanma stillerinin kardeş sayılarına göre değiştiği görülmüştür. Sümer (2006) 'in araştırmasında 1-2 kardeş ile 3-4-5 kardeş sayısı arasında kaçınan tarzda anlamlı bir fark çıkmıştır. Fakat diğer bağlanma tarzları ile kardeş sayıları arasında bir fark bulunmamıştır. Ekşi, Sevim ve Kurt (2016)'un araştırmasına göre bireyin yetişkin hayatındaki ilişkilerde kendisine ve yeterliliklerine yönelik değerlendirmeleri ile aile içerisinde geliştirmiş olduğu bağlanmanın niteliğinin etkisi bulunmaktadır. Bu da bağlanmanın kardeş sayısına göre değişiminde anlamlı farklılık olup olmadığına dair literatürde bir belirsizliğin olduğunu göstermektedir.

Ebeveynin eğitim düzeyi arttıkça düzeyi arttıkça çocuk yetiştirme konusunda daha fazla bilgi edineceği düşünülerek anne ve babaya bağlanmanın eğitim düzeyine göre farklılaşacağı beklenmiştir fakat beklenilen aksine anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri yüksek olmasa da ebeveynlerin çocukları ile kaliteli bir iletişim üzerine bir ilişki sağlayabilecekleri düşünüldüğünde akademik olarak donanıma sahip olunmasa da gerekli olan güvenli ebeveyn çocuk ilişkisinin kurulabileceği düşünülmektedir. Bu süreçte annenin eğitim düzeyinden çok çocuğu ile geçirdiği zamanın kalitesinin, çocuğa yöneliminin, tutumunun ve kabullenmesinin daha önemli olduğu çıkarımı

yapılabilir. Ebeveynlerin içgüdüsel olarak doğru tepkileri göstereceği ve doğru davranış şekillerini uygulayabileceği düşünülebilir. Literatürde yapılan araştırmalar incelenmiştir. Kaya (2017)'nin yine anne ve babaya bağlanmanın ebeveynin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmasına göre de bir farklılık saptanmamıştır. Yaşar (2016)'ın araştırmasına göre de öğrencilerin bağlanma durumu bireylerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Eken (2010) 'in ergenler üzerinde ebeveyne bağlanma ile anne ve babanın eğitim düzeyi ilişkisini inceleyen araştırmasına göre annelerinin eğitim düzeyleri farklı olan ergenlerin babaya ilgili bağlanma biçimi puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Araştırmaya göre anneleri okuma yazma bilmeyenlerin babaya ilgili bağlanma puanları annesi ilkökul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük bulunmuştur. Ayrıca Çamurlu (2006)'nun araştırması incelendiğinde bir grup öğrencinin annelerinin kendi annelerine bağlanma ortalamalarının anne eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Annelerin güvenli bağlanması ile korkulu bağlanması eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı olarak farklı olduğu görülmüş ve lisans üstü mezununu olan annelerin ilkökul mezunu olan annelere göre daha fazla güvenli bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür. Diğer taraftan lisans üstünden ve üniversiteden mezun annelerde ise ortaokul mezunu olan annelerden anlamlı bir şekilde daha az korkulu bağlanma gerçekleştiği görülmüştür. Yine Çamurlu (2006) 'nun araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin güvenli bağlanmasının annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anneye bağlanmanın anne mesleğine göre farklılaşmadığı fakat babaya bağlanmanın baba mesleğine göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Araştırmada babaları memur ve serbest meslek sahibi olanların işçi ve emekli olanlara göre babalarına daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür. Annelerin genellikle çocukluk döneminde bakımı yoğunlukla üstlenici kişi olması nedeni ile anne çalışsa dahi bebek ile anne arasındaki özel ilişkinin her zaman devam ettiği düşünülmektedir. Baldwin (1996) de çoklu bağlanma bahsine göre de çocuk farklı ebeveynlere farklı bağlanma gösterebilir demiştir. (akt. Cozzarelli, 2000, 605-618). Yaşar (2016)'ın araştırmasına göre öğrencilerin bağlanma durumlarının annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. Anne bakım sağlayıcı konumundayken baba bir nebze arka planda kalır. Bu sebeple babanın çalışma saatleri, iş yoğunluğu ve meslek çeşidi çocuk ile baba arasındaki ilişkiyi etkileyebilir. Memur olan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha demokratik tavır takınabilecekleri ve çocuk

yetiştirme konusunda daha bilinçli olabilecekleri göz önünde bulundurularak babaları memur olan çocukların babalarına karşı babaların eğitim düzeyinden dolayı daha çok olumlu bağ geliştirdikleri düşünülebilir. Bununla beraber babaları serbest meslek sahibi olan çocukların babalarının çalışma saatlerine bağlı olarak babaları ile daha sık iletişime geçebilecekleri düşünüldüğünde babalarına daha olumlu bağlanmaları beklenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anneye bağlanmanın çocuğun altı yaşına kadar annenin çalışmasına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çamurlu (2006)'nın araştırmasına göre de çocukların güvenli bağlanmasının annelerin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre de anne çalışsa dahi çocuk ile arasındaki sağlıklı bağlanma ilişkisini kurabilir diyebiliriz. Annenin çocuktan ayrı kaldığı süre sonrasında çocuk ile bir araya geldiğinde verdiği tepki ve birlikte geçirilen zamanın kalitesinin bu sonuç üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre beklenildiği üzere anne ve babaya bağlanmanın annenin ve babanın çocuklukta algılanan tutumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Çocuklukta annesinin tutumunu hoşgörülü ve demokratik olarak algılayanların annelerine daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür. Ayrıca babalarının tutumunu çocuklukta aşırı koruyucu, hoşgörülü ve demokratik olarak algılayanların ise babalarına daha çok olumlu bağlandıkları sonucuna varılmıştır. Eken (2010)'in ergenler üzerinde yaptığı araştırmada da ebeveyn tutumlarına bağlı olarak anneye ilgili bağlanma puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Aile tutumlarını demokratik olarak algılayan ergenlerin puanları ile koruyucu olarak algılayanların puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür. Ailesini demokratik olarak algılayanların koruyucu algılayanlara göre annelerine daha çok ilgili bağlandıkları bulunmuştur. Ayrıca ailesinin tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin otoriter/ilgisiz ve koruyucu olarak algılayanlara göre babalarına daha çok ilgili bağlandıkları bulunmuştur. Ayrıca Çamurlu (2006) tarafından 6-11 yaş aralığındaki 180 öğrenci ve annesi üzerinde yapılan araştırmada bağlanma ve anababalık stillerinin rolünü incelenmiştir. Araştırmada güvenli bağlanan çocukların annelerinin, kabul/ilginin yüksek olduğu çocuk yetiştirme stili uyguladıkları bulunmuştur. Bunun yanında öğrencilerin annelerinin kendi anneleriyle olan bağlanma durumları incelenmiş ve annelerin güvenli bağlanmasının; kabul/ilginin yüksek, sıkı

kontrolün düşük olduğu annelik boyutunu belirlediği; annenin güvensiz bağlanma stillerinden birine sahip olmasının kabul/ilginin düşük, sıkı kontrolün yüksek olduğu annelik boyutunu belirlediği varsayılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde bağlanma konusunda ebeveyn tutumları yetişkin yaşamındaki ilişkilerde önem teşkil etmektedir. Bireylerin yaşamda daha sağlıklı uyumlu ve nitelikli ilişkiler kurabilmesi için gelişim sürecinde ebeveynin ya da bakım sağlayan kişinin vereceği geri dönütler ve uyguladığı tutumlar dengeli ve sağlıklı bir yapıda olmalıdır. İncelenen araştırmalarda da görüldüğü üzere ailenin demokratik bir tutum sergilemesinin bireyin sağlıklı gelişim göstermesinde önemli olduğu, buna karşılık otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumlarının risk oluşturduğu bulguları ortaya konmuştur. Baumbrind (1966)'a göre de aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin tutumları ve yetiştiği aile ortamı çocuğun psikososyal gelişimini etkileyerek çocuğun dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip olması için zemin hazırlamaktadır. Erözkan (2011)'in araştırmasına göre de üniversite öğrencileri için bağlanma stillerinin alt boyutları olan “güvenli bağlanma” ve “korkulu bağlanma” ebeveyn tutumlarına göre farklılaşmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anneye bağlanmanın yaşamın çoğunluğunun birlikte geçirildiği kişilere göre farklılaştığı fakat babaya bağlanmanın yaşamın çoğunluğunun birlikte geçirildiği kişiler göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırmaya göre fark yaşamlarının büyük çoğunluğunu anne ve babası ile geçirenler ile yaşamının büyük çoğunluğunu akrabaları ile geçirenler arasındadır. Yaşamlarının çoğunluğunu anne ve babaları ile geçiren üniversite öğrencilerinin yaşamlarının çoğunluğunu akrabaları ile geçirenlere göre annelerine daha çok olumlu bağlandıkları görülmüştür. Bebeğin dünyaya geldiğinde bakım sağlayıcı rolünde genelde annesinin bulunması ve anne ile çocuk arasında özel bir ilişkinin bulunması ile annenin, çocuğun dünyaya uyum sağlamasında önemli rol oynayarak babaya göre çocuk ile daha canlı bir iletişim sürdürmesi sonucu anneye bağlanmanın yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişilere göre etkilenebileceği düşünülebilir. Bu özel ilişki içerisinde baba bir üçüncü kişi olarak destekleyici konumda yer almasında dolayı yaşamın çoğunluğu aile içerisinde olsa da ya da akrabalar içerisinde olsa da babaya bağlanmanın anneye bağlanma kadar etkilenmeyeceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anne ve babaya bağlanmanın yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yere göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yine bağlanma

stilleri ile yaşamın geçirildiği yer üzerine yapılan Demir (2017)'in araştırmasına göre yaşamın geçirildiği yere göre bağlanma stiline farklılaşmadığı görülmüştür. Fakat Eken (2010) 'in araştırmasına göre farklı yerleşim yerlerinde ikamet eden bireylerin anneye ilgili bağlanma biçimi puanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Araştırmaya göre büyük şehirde yaşayanlar, şehirde yaşayanlara göre anneye daha çok ilgili bağlanırlar. İkinci bir sonuç olarak da büyük şehirde yaşayanların köyde yaşayanlara göre babaya daha çok ilgili bağlandıkları görülmüştür. Ayrıca Köse (2016)'nin erişkin bağlanması üzerine yaptığı araştırmasına göre kişilerin büyüdüğü yer geliştikçe; güvensiz bağlanma düzeyinin azaldığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anne ve babaya bağlanmanın ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında Çamurlu (2006)'ya göre farklı gelir düzeyindeki kişilerin annelerine bağlanma ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmaya göre gelir düzeyi ortalamasının çok altında veya ortalamasının altında olduğunu bildiren annelerin gelir düzeyi ortalamasının üstünde yer alan annelere göre daha düşük güvenli bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Bununla birlikte Yaşar (2016)'nın araştırmasına göre ise bireylerin bağlanma envanteri (güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma) puanlarının bireylerin ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin annelerine bağlanmalarının öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. Üniversite öğrencilerinden ailesi tarafından ihtiyaçlarının çoğu ve tümü karşılananlar hiç karşılanmayanlara göre, ailesi tarafından tüm ihtiyaçları karşılananlar temel ihtiyaçları karşılananlara göre annelerine daha çok olumlu bağlanırlar. Babanın evin geçimini sağlama hususunda geçmişten günümüze daha çok rol alması ve toplumsal olarak da evi geçindirme sorumluluğunun babaya bırakılması göz önünde bulundurulduğunda, annenin öğrenciye maddi olarak destek olması durumu oluştuğunda öğrencinin manevi olarak kendini anneye borçlu hissettiği ve bu sebeple annesi ile olan bağın daha da kuvvetlendiği söylenebilir. Kendi kazancı olmayan öğrencilerin anne desteğini yanlarında hissederek annelerine manevi olarak daha bağlı oldukları düşünülebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Üniversite öğrencilerinin yetersizlik duyguları demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Araştırmada cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne baba birlikteliği, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, altı yaşına kadar annenin çalışma durumu, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumu, yaşamın çoğunluğunun geçirildiği kişiler ve yer, aile gelir düzey ve öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyi değişkenleri incelenmiştir. Araştırmada yetersizlik duygularının cinsiyete göre farklılaşacağı düşünülmese de bulgulara göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Demir (2017)’ye göre de öğrencilerin cinsiyetlerine göre yetersizlik duygusu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ve araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Fakat yetersizlik duygusu alt boyutu olan kendi değerini yadsıma alt boyut puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Sonuçlara göre erkeklerin öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha fazla kendi değerini yadsıdıkları görülmüştür. Adler (2011) işbirliği ve toplumsal ilgi konusunda sıkıntı yaşayanların yaşam biçimi kusurlarına ve başarısızlığa sahip olduklarını ve toplumsal ilgiyle çözümlenebilecek sorunları toplumsal duygu yoksunluğundan dolayı çözemeyip başarısız olduklarını ifade eder. Toplumsal duygu yoksunluğu bu kişilerin doğru düşünmelerini, hissetmelerini ve hareket etmelerini engeller. Buradan hareketle kadınların toplum içerisinde daha sosyal ve aktif oldukları da göz önünde bulundurularak erkeklerin genelde toplum içindeki sosyal ilişkilerde daha pasif olmasından dolayı kendi değerlerini fark etme ve ortaya çıkarmada daha geri planda kaldıkları söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun yaş değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre 20 yaşındaki üniversite öğrencilerinin 22 yaş ve üzerindeki öğrencilere göre daha fazla yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür. Yetersizlik duygusu üzerinde araştırma yapan Demir (2017) ise öğrencilerin yaşları ile yetersizlik duygusu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır. Ayrıca Erten (2017) de çağrı merkezinde çalışan kişiler üzerinde yaptığı araştırmasında yaşlarına göre kendi değerini yadsıma, cesaretin kırılması ve yararsız üstünlük çabası puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmıştır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Kişinin yetişmesinde rol oynayan içinde bulunduğu sosyal ortamda kardeşlerinin de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Daha çok sayıda çocuğu olan ailelerde de birbiri içinde gruplaşmaların olduğu ve bu alt gruplar içinde farklı kişilik gelişimlerinin olduğu görülmektedir. Örneğin dokuz çocuklu bir ailede çocuklar üçerli olarak gruplanabilir. Her bir çocuk içinde bulunduğu gruba göre bir takım davranış ve tutum örüntüleri geliştirebilir (Shulman, 1962: 37). Tutum ve davranışların etkilenebileceği düşünülse de kişinin geliştireceği yetersizlik duygusuna kardeş sayısının etki etmediği görülmüştür ve literatürde bu sonucu destekleyen ya da desteklemeyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmaya göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusu anne ve babanın birlikteliğine göre farklılık göstermemektedir. Yetersizlik duygusu ile yapılan araştırmaların kısıtlılığı nedeni ile literatürde yapılan benzer nitelikteki araştırmalar incelenmiştir. Çelikoğlu (1997)'nin araştırmasına göre çocukların benlik saygısı ya da kendilik algıları ebeveynlerin birlikte olması ya da boşanmış olmaları durumlarına göre farklılık göstermemektedir. Yine Tolungüç (2016)'ün araştırmasına göre ebeveyn birlikteliği çocukların öz kavramı üzerinde bir farklılık oluşturmamaktadır. Canlı (2017)'nin araştırmasına göre de ebeveyn birlikteliğinin benlik saygısına göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Demir (2017)'in araştırmasına göre de öğrencilerin yetersizlik duygularının anne ve babaların eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Çocuk yetiştirme sürecinde çocuğa verilecek olan desteğin ve güvenin öğrenilmiş bir şey olmadığı, insani olarak ebeveynlerinin içerisinde var olduğu düşünüldüğünde ebeveyn eğitim düzeylerinin bu konuda önemsiz olduğu sonucuna varılabilir. Çocuk yetişirken kurulan sözlü ya da sözsüz iletişim ve çocuğa verilen destek, bize çocukta var olma ve yeterli olma duygusu uyandırarak çocuğun kendi içsel gücüyle hareket etmesini öğrendiğini düşündürebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun anne ve baba mesleğine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Demir (2017) de öğrencilerin yetersizlik duygusu puanları ile ebeveyn eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Ebeveynlerin çocuğun yetişme sürecinde vakit ayırarak onu değerli hissettirmeleri ve ona güven duygusu aşılıyarak destek olmaları çocuğun kendi içsel değerlerini fark ederek kendini yeterli ve değerli görmesini sağladığı düşünülmektedir. Kişinin her alanda yeterli olması gerekmediği, kendisinin iyi olduğu alanları fark ederek kendisini değerli ve yeterli görmesi için ebeveynlerinin kişilik gelişimi sürecinde çocuğa yeterli zamanı ayırmalarının yeterli olduğu ve ebeveynler çalışsa bile çocuğun ihtiyaç duyduğu zamanlarda yanında olmalarının daha önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun çocuğun altı yaşına kadar annenin çalışmasına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre annenin çocuk ile kurduğu ilişkinin niteliği veya çocukla geçirdiği zamanın kalitesinin çocuk ile fazla zaman geçirmekten daha önemli olduğu söylenebilir. Bowlby (2012: 14) de anne-çocuk bağlanma ilişkisinin “çok güçlü duyguları ya da hisleri, mutluluğu ya da tersini beraberinde getirdiğini”, çocuğun “stresle baş etme kapasitesinin” de yine annenin davranışlarıyla ilişkili olduğunu söylemiştir. Yani çocuğun kendine ve diğerlerine dair algısında anne etkilidir fakat çalışmayan ve sürekli evinde çocuğu ile vakit geçiren annelerin de çocuğu ile kaliteli vakit geçiremeyebileceği varsayılarak annenin çalışma saatleri dışında kalan sürelerde çocuk ile yeterli vakit geçirerek çocuğun gereksinimlerini karşılayabiliyor olmasının annenin çalışıp çalışmama durumundan daha önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre beklenildiği üzere üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun annenin ve babanın çocuklukta algılanan tutumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Çocukluklarında annelerine dair algıladıkları tutumlarından otoriter tutumu algılayan üniversite öğrencilerinin demokratik tutumları algılayanlara göre daha çok yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca annelerinin çocuklukta tutumunu demokratik algılayan üniversite öğrencilerinin annelerinin tutumunu otoriter algılayanlara göre daha çok yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür. Bununla birlikte çocukluklarında babalarına dair algıladıkları

tutumlarından otoriter tutumu algılayan üniversite öğrencilerinin hoşgörülü ve demokratik tutumları algılayanlara göre daha çok yetersizlik duygusuna sahip oldukları görülmüştür. Araştırma sonuçları bize, ebeveynlerin çocuklarının varlıklarını ve isteklerini yadsıyarak tek söz sahibi olarak kendilerini görmeleri sonucunda çocukların ileriki yaşamlarında kendi değerlerini fark etmeyerek kendi isteklerini gerçekleştirmek için harekete geçmelerine engel olduğunu göstermektedir. Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yer olması nedeni ile çocuğun gelişiminde, kendine ve diğerlerine ait değer yargılarının oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak, ebeveynlerin farklı tutum ve davranış şekilleri çocuğun ileriki yaşantısındaki davranış şekilleri açısından belirleyici olmaktadır. Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları güvenli ve sağlam ilişkilerin, ergenlik ve yetişkinlik döneminde kendi varlıklarının herkes gibi değerli olduğunu görmeleri açısından önemlidir. Literatür bulguları çalışmadaki bulguları desteklemektedir. Lise öğrencilerinin algılanan demokratik anne baba tutum puanları arttıkça benlik saygılarının arttığı, algılanan koruyucu ve otoriter puanları arttıkça ise benlik saygılarının azaldığı görülmüştür (Aktaş, 2011). Gümüş (1997)'e göre de çocuk kişilik gelişimi ve sosyalleşme sürecinde yani erken dönemde olumsuz çevre koşullarının yarattığı engellerle karşılaşırsa yetişkin yaşamı için gerekli yetenekleri geliştiremez. Bunun sonucunda da çocuk zorlanmalı durumlarla baş etme konusunda yetersiz kalır ve yaşantılarında kaygı duyar (akt. Gençtan, 1993). Dolayısı ile ebeveyn davranışları tarafından zorlantı ve baskılanmaya maruz kalırsa yetişkin yaşantısında kendisine yönelik yetersizlik hissedebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun yaşamın çoğunluğunun birlikte geçirildiği kişilere göre farklılaşmadığı görülmüştür. Gelişim süreçlerinin inceleyen araştırmalara göre bireylerin gelişim sürecinde yanlarında bulunan kişilerin onların ihtiyaçlarını ne derece giderdikleri ve onlarla ne derece iletişim kurdukları bireyin gelişim aşamasında ve yetişkinlik döneminde etkili olmaktadır. Burger (2006: 224) 'de bağlanma kuramcılarında Bowlby' nin söylemlerini temel alarak bizi yetiştiren insanlarla olan deneyimlerimizin sonraki yaşantımızda gerçekleştirecek olduğumuz ilişkilerimizin temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. Başkalarıyla kuracağımız ilişkileri ebeveynlerimizin davranışlarının etkilediği, ebeveynlerimizin samimi, ilgili, ve ihtiyaçlarımıza karşı duyarlı davranışlarla yaklaşım gösterirlerse başkaları ile kurulacak olan ilişkilerimizin

de sevgi dolu, duyarlı ve ilgili olacağını belirtmiştir. Aksine bağlanma sürecinde gereksinimlerimiz karşılanmadıysa şüpheli, diğerlerine ve kendine güven duymayan bireyler haline geliriz. Buradan hareketle yaşamın çoğunluğunda birlikte olunan kişilerin kim olduğunun değil de onların kişiye yönelik tutum ve davranışlarının, ilgi ve yönelimlerinin daha önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yere göre farklılaşmadığı görülmüştür. Demir (2017) 'in araştırmasına göre de yetersizlik duyguları ile kişilerin yaşadıkları yer arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Kişinin davranışlarının ortaya çıkış nedenleri çevredeki olaylardan çok kişinin derisinin altında yaşanan öznel yaşantıların etkisiyle oluşmaktadır. Davranışları şekillendiren öznel yaşantıların başlıca belirleyicileri kişinin değer yargıları, tutumları, ilgi alanları ve düşünceleridir. Buna bağlı olarak davranışlar çevredeki olayları anlamlandırma ve yorumlama biçimine göre şekillenmektedir (Geçtan, 2002: 119). Yani kişinin yaşadığı yerin büyüklüğü ya da küçüklüğünün, kalabalıklığı ya da sakinliğinin kişinin algıları, tutumları, değer yargıları ya da düşüncelerini etkilemediği, aslında kişinin etkileşimde olduğu insanların tutum ve davranışlarının daha etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunun ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yetersizlik duygusu kaynaklarından olan şımartılma ve ihmal edilme ailenin gelir düzeyine kısmen bağlı olsa da aslında ailenin çocuğun yetişme sürecinde çocuğa yönelik verdiği dönütler ve çocuğun ihtiyaç duyduğu destek ve güven daha önemlidir. Çocuk maddi olarak yetersizlik yaşayan bir ailede yetişse de içsel olarak gereksinim duyduğu ihtiyaçları karşılanıyorsa çocuğun yetersizlik duygularının minimum düzeyde kalacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencinin geçimine ailesinin katkı sağlama düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Kişinin manevi olarak ihtiyaç duyduğu gereksinimlerinin ailesi tarafından karşılanmasının maddi olarak desteklenip desteklenmemesinden daha önemli olduğu düşünülmektedir. Manevi olarak desteklenen kişinin ileriki yaşamında da kendi içsel gücünü fark ederek yeterli olduğu konulara odaklanabileceği düşünülür.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Üniversite öğrencilerinin annelerine ve babalarına bağlanmaları ile yetersizlik duyguları arasında ilişki var mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yetersizlik duygusu ile anneye bağlanma arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre üniversite öğrencilerinin annelerine olumlu bağlanması arttıkça yetersizlik duyguları azalmaktadır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin annelerinin ilgi/kontrolü ya da annelerinin aşırı koruması arttıkça öğrencilerin üstünlük çabalarının azaldığı, kendi değerlerini daha az yadsıdıkları ve öğrencilerin cesaretlerinin daha az kırıldığı görülmüştür. Araştırmanın bu sonucu destekleyen bir diğer sonuca göre de öğrenciler kendi değerlerini yadsıdıkça üstünlük çabalarını arttırmırlar. Bu sonuçlara göre annenin ilgisini ve korumasını, bir diğer deyişle varlığını yanında hisseden öğrencilerin kendilerini daha yeterli görerek kendi varlıklarını keşfedebildikleri, diğerlerinin varlığının yanında kendi varlıklarının da değerli olduğunu gördükleri söylenebilir. Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol (2005: 88)’a göre bebeklik döneminde duygusal gelişimin sağlıklı olabilmesinde anahtar rolünü anne oynar. Bebeklikte genelde birincil bakım sağlayıcı konumunda bulunan annenin olumlu tepkilerine bebeğin yönelmesi, araması ve rahatlaması ile bebekle birincil bakım veren arasında gelişen bağın varlığının sağlıklı güven duygusuyla oluşması duygusal gelişimin önemli parçasıdır. Çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan birçok psikopatolojinin kaynağı, bebeğin birincil bakıcısı ile olan ilişkisinin niteliği ile yakından ilişkilidir. Kenny ve Hart (1992: 521) da farklı gruplar üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında ebeveyn ile aktif, pozitif, duygusal yakınlığın hakim olduğu destekleyici bir ilişkide kişide kendine güven duygusunu geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin yetersizlik duyguları ile babalarına bağlanmaları arasında istatistiksel olarak şöyle bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin babalarının aşırı korumaları arttıkça öğrencilerin üstünlük çabalarının da arttığı görülmüştür. Ayrıca babaların ilgi/kontrolü arttıkça öğrencilerin kendi değerlerini daha az yadsıdıkları ve cesaretlerinin daha az kırıldığı görülmüştür. Babaları tarafından yeterli ilgi görerek babaları ile sağlıklı iletişim kuran öğrencilerin de kendi varlıklarını ön plana çıkarabildikleri ve kendi içsel destekleri ile harekete geçebildikleri söylenebilir. Bebeklik döneminde ve daha sonrasında bakım sağlayıcı olarak çoğunlukla anne rol alsada babanın varlığı ve destekleyici konumu çocuğun hayata bakışında ve kendi içsel yapısının oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Araştırma sonuçları da göz önünde bulundurularak kişinin annesine ve babasına sağlıklı olarak bağlanması ve çocukluk dönemindeki ebeveyni

ile olan sağlıklı iletişimi kişinin hayat akışı içerisinde yetersizlik duygusunu en aza indirerek kendi değerinin farkına varmasını sağlayabilmektedir. Bireyler çocukluk döneminde sağlıklı olarak duygusal gelişimlerini tamamlayabilirlerse ileriki yaşamlarında kendi değerlerini yadsımayan, içsel değerlendirmeler yaparak kendi varlıkları ile başarılar elde edebilen ve sorumluluk alabilen bireyler olarak toplumda var olabilirler ve var olan imkanlarını en üst düzeyde verimle kullanmaya çabalayabilirler.

Literatüre bakıldığında araştırma bulgularının destekleyici çok sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Demir (2017) 'nin çalışmasına göre, bireylerin güvenli bağlanma düzeyleri ile yetersizlik duygusu arasında ters ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma gerçekleştirmiş kişilerin yetersizlik duygusunu daha az yaşadıkları ve daha az kaygılandıkları görülmüştür. Cooper, Shaver ve Collins (1999)'in araştırmasında anne ve babası ile olumlu ve doğru bağlanmanın ergenlik düzeyindeki öğrencilerin benlik saygısı üzerinde olumlu etki oluşturduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlik boyutları ile çocuğun mizaç özellikleri ve kaygı ilişkilerini anne çocuk bağlanma stillerinin aracı rolüyle araştıran Bahtiyar (2015)'a göre kaygı bozukluklarıyla duygusal sıcaklık arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Annenin duygusal sıcaklığı arttıkça çocuğun kaygı düzeyinin azaldığı görülmüştür. Sümer ve Şendağ (2009)'ın araştırmasına göre ebeveynlere bağlanma üzerinde kaygı ve öznel benlik alanlarının etkisi bulunmaktadır. Araştırmaya göre ebeveyne güvenli bağlanma arttıkça kaygı azalmaktadır ve benlik alanlarının hepsinde olumlu ilişki göstermektedir. Bunun yanında araştırmada özellikle orta çocuklukta babaya bağlanmanın artan önemine dikkat çekilmiştir. Demirbaş (2014)'ın çalışmasına göre anneye olan bağlanma güvenliğinin problem davranışları yordamaktadır. Yu ve diğerleri (2007) tarafından yapılan ve bağlanma biçimleri ya da bağlanma biçimlerinin alt boyutları ile sorunlu davranışların ilişkisini üniversite öğrencileri üzerinde inceleyen araştırmada da katılımcıların algıladığı yetersiz ilgi ile birçok sorunlu davranış ile ilişkili bulmuştur.

Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları güvenli ve sağlam ilişkilerin, ergenlik ve yetişkinlik döneminde kendi hayatının sorumluluğunu almak ve yaşamı için doğru kararlar vermek açısından önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca, çocuk ile zaman geçirmek, fiziksel ve duygusal yakınlık kurmak, çocuğun kişisel haklarına saygı göstermek gibi olumlu ebeveyn tutum ve davranışları, sonraki dönemde birçok sorunlu

davranışı ve kişinin hayatta kendini ve diğerlerini algılama şekline etki edebilir. Bağlanma üzerine yapılan çalışmalar, anne ve baba ile çocuklukta kurulan ilişkinin niteliği ile yetişkinlikte ya da ergenlikte yaşanan ruhsal sorunlara yatkınlık arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Serra (2009)'nın üniversite öğrencileri üzerinde madde kullanma ve bağlanma ilişkisinde yaptığı araştırmasına göre anne ve baba ilgi/kontrol ölçek puanında madde kullanmayanların puan ortalamaları madde kullananlara göre daha yüksek bulunmuştur. İlgi/kontrol boyutu puanının yüksek olması, çocuğun gelişim aşamasında ebeveynin sağladığı güvenli alana ve çocuğun kaliteli bir ilgi ile beslendiğine ve olumlu bağlanma özelliklerine işaret etmektedir. Buna bağlı olarak ebeveyni ile sağlıklı ilişkiler kurabilen çocukların ve gençlerin kendi değerlerini fark ederek daha az yetersizlik hissedeceği ve tamamlayıcı ek maddeler ya da kişilere daha az ihtiyaç duyacağı söylenebilir. Bauman ve Ennett (1996)'e göre de alkol kullanımının algılanan yetersiz ilgi ve güvensiz bağlanma ile ilişkilidir.

Genel bir sonuç çıkarılacak olursa literatür ve analiz sonuçları gözden geçirildiğinde anne ve babaya bağlanma bireylerin bebeklik yaşlarından ileriki yaşlarına kadar birçok alanda yaşamlarını etkilemektedir. Ebeveyn ile kurulan güvenli ilişki sonucunda oluşan olumlu bağlanma ileriki yıllarda ve yetişkin yaşamında problemlerle daha iyi baş etme, kendine daha fazla güvenerek harekete geçme, sosyal gelişim gösterme, benliğin farkına vararak diğerlerinin isteklerini değil de kendi öz varlığını ön plana çıkarma ve kendini keşfetmenin sağlanabileceği düşünülmektedir. Olumlu bağlanmanın gerçekleşmemesi sonucunda ise hayatta kendine ve diğerlerine dair keşif gücü bulamayan, asıl benliğini tanımayan ve kendi yeteneklerinin farkına varmayan ve bunlarla birlikte hayatta yetersiz olduğunu düşünen bireylerin ortaya çıktığı düşünülmektedir. Buradan hareketle bağlanma kavramları insan, toplum ve ülke psikolojileri bakımından oldukça önemli yere sahiptir. Çocukluğunda olumsuz bağlanma biçimi geliştiren çocuklar ileri yıllarda kişisel ve toplumsal yaşamlarında sorun yaşayabilirler. Çocukluk döneminde olumlu bağlanma gerçekleştiremeyen ve bu yarım kalmışlıkla doğru ilişki kurma yöntemlerini fark edemeyen çocuk ileriki yaşamında kendi öz değerlerinin gücünü yadsıyarak kendini sürekli diğerlerinin gölgesinde tartar. Kendi güçlü yanlarını ön plana çıkarmak yerine diğerlerinin güçlü yanlarının neden kendinde olmadığıyla ilgilenir ve yetersizliklerini gizleyerek üstünlük kurma amacına odaklanır. Adler (2014) de üstünlüğe ulaşmada izlenen

yolların kişiye bağılı olarak değişken bir yapı taşıdığından bahsederek normal sınırlar içerisinde bulunan ve psikolojik olarak sağılıklı olan insanların durumunda ideale ulaşmak uğruna tercih ettiği yollar tıkanırsa dahi insan, yeni yollar keşfetmeye gönüllü olduklarını belirtir. Fakat üstünlüğe ulaşmaya çabalayan nevrozluların ya hep ya hiç diyerek seçenekleri fark etmediklerini ifade etmiştir. Kendi öz varlığı ve değerleri ile mutlu olmayıp yeni keşifler yapma seçeneğini de göz ardı edenler kendilerini ve toplumu olumsuz olarak etkileyebilecek davranışlarla kendi içlerindeki yetersizlikleri tamamlamaya uğraşabilirler. Ancak tüm bunların daha somut biçimde belirlenebilmesi adına tüm toplumu içine alacak araştırmaların bu doğrultuda yapılması daha faydalı bir bulgu ortaya koyabilecektir. Bu sebeple bireysel ve toplumsal faydanın en üst düzeyde sağlanabilmesi adına doğum öncesinden itibaren ebeveyn desteğinin ve çocuk-ebeveyn iletişiminin ne kadar önemli olduğuna dair bilgilendirmeler yapılmalı ve anne babalar bilinçlendirilmelidir. Ayrıca geniş ölçekli toplum katılımlı olarak yapılacak araştırmaların arttırılması ve dikkatle incelenmesi önemlidir. Bağlanma biçimleri ayrıntılı biçimde incelendiğinde ve yukarıda elde edilen bulgular da dikkate alındığında toplumlar için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Meta analizler sonucunda araştırma sonuçlarının eğitime aksettirilmesi de oldukça öneme sahiptir. Toplum oluşturacak ve ileride ebeveyn olarak rol oynayacak olan bireylerin bilinçli olarak yetişebilmesi için ilkokul düzeyinden itibaren bilinçlendirme çalışmalarının yapılması sağlanmalıdır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın belirtilen bulgularına dayalı olarak, bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Toplumda yaşayan bireylerin ebeveynlerine bağlanma durumları ve yetersizlik duygularını tetikleyen faktörler toplumların suç oranına, toplumda yaşayan insanların yaşam ve davranış biçimlerine, psikolojik problemlerine doğrudan veya dolaylı biçimde etki etmektedir. Gelişim dönemlerinde kişinin yaşamında önem arz eden bu gibi kavramların doğru biçimde yön bulabilmesi için Bağlanma kuramı kapsamında anne ve babalara yönelik eğitici eğitim programları düzenlenmelidir. Bu programlar özellikle uygulamaya yönelik olmalıdır. Doğum öncesi dönemde ebeveynlerin bilinçlendirilip sağlıklı bağlanma gerçekleştirilebilmesi için anne ve babalara özel sağlıklı ve güvenli nesil eğitimi sağlanabilir. Bu eğitimlerin uzmanlar tarafından ailelere ücretsiz ve takipli olarak sağlanması sonucunda da daha verimli sonuçlar alınabilir.

2. Araştırmada ebeveyne bağlanmanın ebeveyn tutumları ile de ilişkili olduğu görülmüştür. Öyle ki olumlu bağlanma, ailenin çocuklarıyla kurdukları güven dolu ilişkiden ve ailenin destekleyici ve duruma göre olması gereken tutumundan yani demokratik ebeveyn tutumundan kaynaklanır. Dolayısıyla da doğumun ardından anne ve baba tarafından desteklenen, anne ve babası tarafından ihtiyaçları karşılanan ve tutarlı davranışlarla desteklenip güven duygusu aşıl原因an çocukların huzurlu ve mutlu yetişerek kendine güven geliştirebilecekleri muhtemeldir. Bu durumda kendini doğru tanıyarak eksikliklerinin de olabileceğini fark ederek kendini olduğu gibi kabul edebilen ve daha yeterli olduğu konulara odaklanabilen bireylerin toplumda sağlıklı insani ilişkiler kurabileceği ve topluma faydalı bireylerin artacağı söylenebilir. Bu sebeple bireylerin yetersizlik duygusu ile ilişkili olan benlik saygısını güçlendirici psikolojik danışma grupları gerçekleştirilebilir.

3. Yetersizlik duygusu genel olarak bireyin kendine ilişkin olumsuz algısıyla karakterizedir. Bu özellik kişinin diğerlerine yönelik davranışları, iletişimi ve sosyal yaşantısı ile fark edilebilir. Kişilerin hissettikleri yoğun yetersizlik duygusu ile başa çıkabilmek için bireylerin çeşitli bağımlılıklara yönelme davranışı sergileyebilecekleri öngörülebilir. Teknoloji bağımlılığı, tütün bağımlılığı, alkol bağımlılığı madde bağımlılığı ya da besin bağımlılığı gibi çeşitli bağımlılıkların yetersizlik duygusu ile

olabilecek ilişkisi dikkate alınarak değerlendirilip, literatüre katkı bağlamında ileride araştırma yapacaklar için öneri olarak sunulabilir.

4. Ebeveyne olumlu bağlanma ile yetersizlik duygusunun azalması arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak ailenin parçalanması ve boşanmanın gerçekleşmesi durumunda, boşanma öncesi, esnası ya da sonrasında çocuklara karşı olması gereken tutum ve yönetime dair ebeveyn eğitimleri sağlanarak çocuğun yoğun yetersizlik duygusu yaşaması önlenebilir.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2011). *Psikolojik aktivite*. İstanbul: Say Yay.

Adler, A. (2013a). *İnsan doğasını anlamak*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

Adler, A. (2013b). *Yaşam bilgisi*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

Adler, A. (2013c). *The Science of Living (Psychology Revivals)*. New York:Routledge.

Adler, A. (2014). *Yaşamın anlam ve amacı*. İstanbul: Say Yay.

Adler, A. (2016a). *İnsanı tanıma sanatı*. İstanbul: Say Yay.

Adler, A. (2016b). *Çocuk eğitimi*. İstanbul: Say Yay.

Ainsworth, M., D., S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child development*, 969-1025.

Ainsworth, M., D., S., Blehar, M., C., Waters, E. & Wall, S., N. (1978). Patterns of Attachment: A Psychological Study of The Strange Situation. Erlbaum: Hillsdale, NJ.

Ainsworth, M. D. S. (1991). Attachments and other affectional bonds across the life cycle. *Attachment across the life cycle*, 33-51.

Ainsworth, M., D., S., Blehar, M., C., Waters, E. & Wall, S., N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York:Psychology Press.

Akdağ, T., S. (2011). *Ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişki*. Uzmanlık Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Akdoğan, R. & Ceyhan, E. (2014). Üniversite öğrencileri için yetersizlik duygusu ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik analizleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 117-128

Akdoğan, R. & Ceyhan, E. (2014). Adliye grupla psikolojik danışmanın yetersizlik duygusu ve psikolojik belirtiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5 (42), 280-293

Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Aydın, B. (2010). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. Ankara: Nobel.

Aydın, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile akılcı olmayan inançları ve yetersizlik duygusu arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aydoğdu, H., & Çam, O., M. (2013). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 4(3), 137-143.

Bahtiyar, B. (2015). *The effects of parenting and child temperament on anxiety problems among toddlers: the mediating role of motherchild attachment*. Unpublished Master's Thesis. Middle East Technical University. Ankara.

Bakırcıoğlu, R. (2013). *Çocuk ve ergende ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bartholomew, K. & Horowitz, L., M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226-244.

Başaran, İ., E. (2011). *Ana babanın eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi.

Bauman, K., E. & Ennett, S., T.(1996). On the importance of peer influence for adolescent drug use: commonly neglected considerations. *Addiction*, 91(2) 185-198,

Baumrind, D. (1966), Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37 (4), 887-907

Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs.

Billar, H., B. (1993). *Fathers and families: Paternal factors in child development*. Unites States Of America: Greenwood Publishing.

Bowlby, J. (1971). *Attachment and Loss*. England: Penguin Books.

Bowlby J. (1973) *Attachment and loss. Vol. 2. Seperation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books

Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. T. V. Soylu (çev.), İstanbul: Pinhan Yayıncılık (Orijinal Baskı Tarihi 1969).

Bowlby, J., May, D. S., & Solomon, M. (1989). *Attachment theory*. Lifespan Learning Institute.

Burger, J., M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs.

Canlı, Y. (2017). *Anne babası boşanmış 12-15 yaşındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul

Cassidy, J. & Shaver, P. R. (Eds.). (2002). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York: Guildford Publishing

Cirhinlioğlu, F., G. (2010). *Çocuk gelişimi ve ruh sağlığı*. İstanbul: Nobel Kitap

Cooper, M., L., Shaver, P., R. & Collins, N., L. (1998). Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Ankara:Mentis.

Cozzarelli, C., Hoesktra, S. & Bylsma, W. (2000). General versus specific mental models of attachment:are they associated with different outcomes? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(5), 605-618

Çamurlu, K., C. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Çelikkaleli, Ö. & Avcı, R. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Bağlanma Biçimlerinin İncelenmesi. *Journal of Computer and Education Research (ISSN: 2148-2896)*, 4(7), 103-125.

Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın çocukların benlik saygısına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çetinkaya, B. (2013). *Bağlı mısınız, bağımlı mısınız? Bağlanma*. Ankara: Pegem

Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.

Demir, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Demirbağ, M., F. (1992). Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.

Demirbaş, D. (2014). *Internalizing And Externalizing Behavior Problems In Middle Childhood: Roles Of Attachment And Self Perception*. Unpublished Master's Thesis. Bahçeşehir University, İstanbul.

Eken, A. (2010). *Ergenlerin anne-babaya bağlanma biçimleri ile öznel iyi oluş durumlarının sosyal yetkinlik beklentileriyle ilişkileri*. Doctoral dissertation, Master's thesis, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Ekşi, H., Sevim., E., Kurt, B. (2016). Psikolojik doğum sırası ile yetersizlik duygusunun yetişkin bağlanma stillerini yordama düzeyinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1054-1065.

Elli, Ü., E. (2010). *Yetişkinlerde bağlanma stilleri, mizaç, karakter özellikleri ile depresyon ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2011(3).

Erten, M., F. (2017). *Çağrı merkezinde çalışan bireylerin tükenmişlik düzeyleri ile sosyal ilişki düzeyleri ve yetersizlik duygusu arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Feeney, J., A. (1999). Attachment style, communication patterns and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*. 1(4), 333–348.

Gander, M., J. & Gardiner, H., W. (2010). *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge

Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis.

Görgün, S. (2009). *K.t.ü. öğrencilerinde madde kullanımı ve anne babaya bağlanma biçimleri ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon

Güneş, A. (2013). *Çocuk eğitiminde pozitif iletişim*. İstanbul: Nesil.

Güngörmüş, Ö., O. (2011). Baba olmak. Yavuzer, H. (Ed.), *Ana baba okulu*. (p.128-141). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hamarta, E., Deniz, M., E. & Saltalı, N., D. (2009). Bağlanma stillerinin duygusal zekâyı yordama düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 195-229.

Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511-524.

Hazan, C. & Shaver, P. (1994). Bağlanma. Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. *Psychological inquiry*. 1(1-2), 1-49.

Howe, D. (2005). *Child abuse and neglect: Attachment, development and intervention*. New York:Palgrave Macmillan.

İnanç, B., Y. & Yerlikaya, E., E. (2009). *Kişilik kuramları*. Ankara:Pegem Akademi

İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M., K. (2012). *Gelişim psikolojisi*. Ankara:Pegem Akademi

Kapçı, E., G. & Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 17(4), 286-295.

Karahan, F., T. & Sardoğan, M., E. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar*. İstanbul: Nobel.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

Kaya, Ş. (2017). *Ergenlerde ana-babaya bağlanma örüntüsünün benlik saygısı ve yalnızlık ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Kenny, M. & Hart, K. (1992), Relationship Between Parental Attachment and Eating Disorders in an Inpatient and A College Sample, *Journal of Counseling Psychology*, 39 (4), 521-526.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S., Ö. & Üstündağ, M., F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.

Keser, Ç. C. (2006). *Annenin Bağlanma Düzeyi ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kim, H., Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54.

Koçhan, K. (2014). *Madde kullanan ve kullanmayan er baş/erlerin ebeveyne bağlanma, depresyon düzeyleri ve stresle başa çıkma stillerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Kontbay, E. (2010). *Yeme tutum ve davranışları ile anne babaya bağlanma ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köse, Z. (2016). *Yetişkinlerde bağlanma biçimleri ile mizaç ve karakter ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lamb, M. E. (1987). *The father's role*. University of Utah: Lawrence Erlbaum Assoc.

Lamb, M. E. (Ed.). (2004). *The role of the father in child development*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Leman, K. (2009). *The birth order book: Why you are the way you are*. New York: Revell.

Levy, K. N., Blatt, S. J., & Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and parental representations. *Journal of personality and social psychology*, 74(2), 407.

Mahler, M. S., Pine, F. & Bergman, A. (2012). *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu*. İstanbul: Metis Yayınları.

Maslow, A. (2013). *İnsan olmanın psikolojisi*. İstanbul: Kuraldışı Yay.

Masterson, J., F. (2008a). *Bağlanma kuramı ve nörobiyolojik kendilik gelişimi açısından kişilik bozuklukları*. İstanbul: Litera Yay.

Masterson, J., F. (2008b). *Kişilik bozuklukları*. İstanbul: Litera Yay.

Meins, E. (1997). *Security of attachment and the social development of cognition*. New York: Psychology Press.

Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and affect regulation: strategic variations in self-appraisals. *Journal of personality and social psychology*, 75(2), 420-435.

Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and emotion*, 27(2), 77-102.

Mikulincer, M., Gillath, O., Halevy, V., Avihou, N., Avidan, S., & Eshkoli, N. (2001). Attachment theory and reactions to others' needs: Evidence that activation of the sense of attachment security promotes empathic responses. *Journal of personality and social psychology*, 81(6), 1205-1224.

Morgan, C., T. (2009). *Psikolojiye giriş*. Konya: Eğitim Kitabevi Yay.

Mosak, H., H., & Di Pietro, R. (2007). *Early recollections: Interpretive method and application*. New York: Routledge.

Murdock, N., L. (2016). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. Ankara: Nobel.

Özgür, İ., N. (1976). *Ailede, okulda çocuk ve gencin ruh sağlığı*. İstanbul: Takıloğlu Matbaacılık.

Patricia, M., Critenden & Ainsworth, M., D., S. (1989). Child maltreatment and attachment theory. Cicchetti, D. & Carlson, V. (Eds.). *Child maltreatment*: New York: Cambridge University Press.

Peker, H. (2010). *Zor çocuk yoktur*. İstanbul: Timaş.

Saygılı, S. (2011). *Mutluluk sağlıktır*. İstanbul: Yediveren yay.

Shulman, B. H. (1962). The family constellation in personality diagnosis. *Journal of Individual Psychology*, 18(1), 35-47.

Shulman, B., H., & Mosak, H., H. (2015). *Manual for life style assessment*. Routledge.

Schultz, D., P. & Schultz, S., E. (2016). *Theories of personality*. United States: Cengage Learning.

Seven, S. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Yay.

Somit, A., Arwine, A. & Peterson, S. (1996). *Birth order and political behavior*. New York: University Press of America.

Soysal, Bodur, İşeri & Şenol (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri* 8, 88-99

Steinberg, L., D. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Kitabevi

Sümer, M. (2006). *Yetişkinlerin bağlanma stillerinin duygusal zekâ, ilişkiye bağlılık, ilişkide algılanan tatmin ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sümer, N. (2012). Ana Babalık ve Bağlanma. M. Sayıl & B. Yağmurlu (Ed.). *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma*, 169-191.

Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.

Sümer, N. & Şendağ, M., A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63).

Sweeney, T., J. (1998). *Adlerian counseling: A practitioner's approach*. New York: Taylor & Francis.

Tarhan, N. (2001). *Kendinizle barışık olmak*. İstanbul: Zafer.

“Türk Dil Kurumu Sözlüğü”
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=346103 (31.08.2018).

Teeruthroy, V., T. & Bhowon, U. (2012). Romantic relationships among young adults: An attachment perspective. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(10), 145-155.

Temel, F. & Aksoy, A., B. (2010). *Ergen ve gelişimi: Yetişkinliğe ilk adım*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Tolungüç, N., T. (2016). *Boşanmanın 10-13 yaş grubundaki çocukların öz kavramları üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tüzün, O., Sayar, K. (2007). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 19(1), 24-39.

Ulaşan, Özgüle, E. T. (2011). *Mediating role of self-regulation between parenting, attachment, and adjustment in middle adolescence*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uytun, M., Ç., Öztop, D., B. & Eşel, E. (2013). Ergenlik ve Erişkinlikte Bağlanma Davranışının Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26, 177-189

Wolff, S. (2002). *Problem çocuklar*. İstanbul: Say Yayınları.

Yaşar, V. (2016). *Çocuklarda depresyon düzeyi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yalom, I. (2005). *Bugünü yaşama arzusu- schopenhauer tedavisi*. İstanbul: Kabalıcı.

Yavuzer, H. (2010a). *Ana baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010b). Yaygın anne baba tutumları. Catic, N.T.(Ed.), *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. (p.13- 39). İstanbul: Timaş Yay.

Yavuzer, H. (2011a). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011b). Çocuk yetiştirmede farklı ebeveyn tutumları. Yavuzer, H. (Ed.), *Ana baba okulu*. (p.115- 126). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011c). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2013). *Anne olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, M. (2014). *Ergenlerde anne babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide duygu düzenleme ve baş etme yöntemlerinin çoklu aracılık rolü*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Yılmaz, E., D. (2010). *Çocuklarda 9 tip mizaç modeline göre kişilik ve karakter gelişimi*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.

Yörükoğlu, A. (2006). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yay.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yay.

Yu, R., Wang, Z., Qian, F., Jang, L., K., Livesley, J., W., Paris, J., Shen, M., Wang, W. (2007). Perceived parenting styles and disordered personality traits in adolescent and adult students and personality disorder patients. *Social Behavior and Personality*, 35(5) 587-598.

EKLER

Ek 1: Araştırma İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 06/09/2017-E.1617

Sayı : 20292139-050.01.04-1617
Konu : Etik Kurul Kararı

06/09/2017

Sayın Hatice BİLGER

Kurulumuz 05/09/2017 tarihinde toplanarak, "Anne Babaya İlişkin Görüşler ve Yetersizlik Duyguları" başlıklı araştırma öneriniz için Etik Kurul İzin Formunu imza altına almıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Kurul Başkanı

Ek:Etik Kurul Onay Formu (2 Sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.izu.edu.tr/en/Vision/Dogrula/6P4MFN>

Adres :Halkalı Caddesi No: 2 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon No : 444 97 98 Faks No: +90 (212) 693 82 29
E-Posta : bilgi@izu.edu.tr İnternet Adresi: www.izu.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi : Yurdağul TAŞ
Unvan : Uzman
Tel : 2126929642

Ek2: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Gençler, Sabahattin Zaim Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Yüksek Lisans programında yürütmekte olduğumuz bir araştırma kapsamında ebeveyne yönelik görüşler ve yetersizlik duygularına ilişkin bilgilere gereksinim duymaktayız. Vereceğiniz samimi ve içten cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Katılımınız için teşekkür ederim.
Hatice BİLGİR

1. Okuduğunuz Bölüm :..... Sınıf:
2. Cinsiyet: () Kadın () Erkek
3. Yaş:.....
4. Kaç Kardeşsiniz: / Kaçınıcı Çocuksunuz:
5. Anne-baba birlikte () Anne-baba ayrı () Annem yaşamıyor () Babam yaşamıyor ()
6. Anne eğitim düzeyi: Baba eğitim düzeyi:
7. Annenizin mesleği: Babanızın mesleği:
8. 6 yaşınıza kadar olan dönemde anneniz çalışıyor muydu? () Evet () Hayır
9. 6 yaşınıza kadar olan bakımınızı kim gerçekleştirmiştir?
10. Annenizin çocukluğunuzda size karşı tutumunu nasıl tanımlarsınız?
() Otoriter () Aşırı Koruyucu () Hoşgörülü () İlgisiz () Demokratik
11. Babanızın çocukluğunuzda size karşı olan tutumunu nasıl tanımlarsınız?
() Otoriter () Aşırı Koruyucu () Hoşgörülü () İlgisiz () Demokratik
12. Yaşamınızın büyük çoğunluğunu yanında geçirdiğiniz kişiler:
() Anne ve baba () Anne () Baba () Akrabalar () Yurt
13. Yaşamınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz yerleşim yeri:
() Köy / Kasaba () İlçe () Şehir () Büyükşehir
14. Ailenizin gelir düzeyi:
() 0-2000 () 2001- 4000 () 4001- 6000 () 6001 ve üstü
15. Aileniz şu anki geçimimize ne kadar katkı sağlıyor?
() Hiç () Temel ihtiyaçlarımızı karşılıyorlar (barınma, beslenme, vb.)
() İhtiyaçlarımızın çoğunu karşılıyorlar. () Tüm ihtiyaçlarımızı karşılıyorlar.

Ek 3: Yetersizlik Duygusu Ölçeği

	Her Zaman	Sık Sık	Arasira	Nadiren	Hiçbir Zaman
Bir işe girişmek için birilerinin beni cesaretlendirmesi gerekir.	()	()	()	()	()
İnsanlara sıkıcı geldiğimi düşünürüm.	()	()	()	()	()
Sevdiklerimin mutsuzluğundan kendimi sorumlu tutarım.	()	()	()	()	()

Ek 4: Anne-Babaya İlişkin Görüşler Ölçeği-I

Aşağıda, ana-babanızın çeşitli tutum ve davranışlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. 16 yaşınıza kadar olan dönemde **annenizi** hatırlamaya çalışarak, her bir ifadeye en uygun seçeneğin karşısındaki paranteze X işareti koyunuz.

	Tamamen böyleydi	Kısmen böyleydi	Pek böyle değildi	Hiç böyle değildi
1. Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.	()	()	()	()
2. İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.	()	()	()	()
3. Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.	()	()	()	()

Ek 4: Anne-Babaya İlişkin Görüşler Ölçeği-II

Aşağıda, ana-babanızın çeşitli tutum ve davranışlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. 16 yaşınıza kadar olan dönemde **babanızı** hatırlamaya çalışarak, her bir ifadeye en uygun seçeneğin karşısındaki paranteze X işareti koyunuz.

	Tamamen böyleydi	Kısmen böyleydi	Pek böyle değildi	Hiç böyle değildi
1. Benimle yumuşak ve arkadaşça bir tarzda konuşurdu.	()	()	()	()
2. İhtiyaç duyduğum kadar yardım etmezdi.	()	()	()	()
3. Hoşlandığım şeyleri yapmama izin verirdi.	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Hatice BİLGER
Doğum yeri ve Tarihi	28.04.1990 / Isparta
İletişim Adresi	haticebilger.pd@gmail.com
EĞİTİM BİLGİLERİ	
İlkokul	Fevzipaşa İlkokulu-Isparta
Ortaokul	Hilmi Dilmen Ortaokulu- Isparta Yeşilbağ Ortaokulu- Bağcılar/İstanbul
Ortaöğretim	Yalvaç Şehit Latif Keçeci Anadolu Öğretmen Lisesi- Isparta
Yükseköğretim (Lisans)	Marmara Üniversitesi/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Sabahattin Zaim Üniversitesi/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD
MESLEKİ DENEYİM	
2012 - 2016	Vakıfbank İlkokulu (Denizli)
2016 - 2018	Öğretmen Yusuf Kardeş İlkokulu (Küçükçekmece) Halkalı İMKB ÇPAL (Küçükçekmece)